

مقاصد الشريعة في حفظ الصحة البدنية في الفقه الإسلامي
في بابي العبادات والأسرة دراسة فقهية مقارنة
رسالة مقدمة لنيل درجة الدكتوراه في الفقه

إعداد الطالبة

فاطمة بنت عويض بن محمد الجلسي الحربي

إشراف فضيلة الأستاذ الدكتور

عطية عبد الحليم صقر

والدكتور

هانئ عبد العزيز جوخدار

الجزء الأول

١٤٢٧ - ١٤٢٨ هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملخص رسالة الدكتوراه والتي هي بعنوان:

"

"

:

.

.

:

:

:

:

:

.

:

.

:

.

:

.

.

:

.

:

.

.

.

In the name of almighty ALLAH the most merciful

Abstract of a doctorate epistolary titled as:
((The means of Islamic policies to preserve the human body fitness from the family's activities and warships perspectives: a comparison religiously study.))

The study clarifies the intent of the Islamic religion in encouraging the total human body preservation through the retaining the human body fitness as it shall lead to preserve the human soul.

The study was an out put of reviewing, verifying and studying a group of Islamic policies that were involving the warship and family practices, the practices those clearly defined and compiled through the Islamic policies either to be done and those in which clearly defined and dictated not to be done. And as it has been fully supported by the results of the latest human medical doctors searches and studies as of which it reveal that the Islamic religion was the leading agent years ago for such a way and quality of life and by this study I hope to be the planted seed for an Islamic medical encyclopedia / Journals.

The study was made of an introduction, Chapter one, Chapter tow and of the conclusion.

The introduction was to determine the definitions, evidence and categories.

Chapter one was about what are the Islamic policies dictated to all mankind to do in order to achieving a total human body fitness from many perspective as the following:

First was from the cleaning ness of the body

Second was from the Prayer body motions

Third was from the body fasting

Fourth was from when the people perform HAJJ (Pilgrimage to Makkah)

Fifth was focusing on family activities and other religious perspectives.

These above mentioned perspectives and issues were found in deep harmony and support from one to the other between the Islamic policies and the human medical doctor studies results and recommendations.

Chapter tow was also using the same perspective those are used in chapter one , but from the other side of the coin as things are forbidden fro being done.

The conclusion includes this study results and recommendations that clarifies that the human body fitness and preservation was one of top priorities and main objectives of Islam and it also reflects the melody and the beauty between the Islamic policies and the scientific finding of the human medical doctors studies and researches and how Islam considered human health care prior to other civilizations nor life systems and ways of people lives.

The recommendations were to emphasize and to enhance the schooling curriculums as well as the behavioral and humanitarian ethics those subjectively and objectively evidence based and accredited.

Last but not least we may supplicate to almighty ALLAH to blessing and may bless our profit Mohammad peace be up on him.

Student:

Fatimah bent Owayedh bin Mohammad Al-Jelsi Al-Harbi

الإهداء

الشكر والتقدير

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

:

— " : —
: " .
: " ( ) " "
: " : — ( )
: ( ) " ( )
: " :

{...فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ...} (١)

(/) ( )
( ) :
( ) :
( ) (/) ( )
: ( )
(/)
( ) : ( )

...} :

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ...} ( )

:

( )

...} : وَإِنْ كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا...} ( )

( ) "

:"

."

( ) : ( ) .

( ) :

( ) (/) .

( ) : ( ) .

(/) .

( )

:

"

( )"

— —

:

:

" :

) ( )"

(

{ إِنَّمَا تَحَشَى :

اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ } (١).

.

— — :

( )

. ( )

. ( )

( )

. ( ) :

( )

—

—

.

:

—

—

—

—

.

:

( )

:

( )

.

:

.

:

"

:

"

"

"

"

"

.( )

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.

∴

.

∴

.

∴

.

∴

∴

∴

∴

∴

∴

∴

.

∴

.

∴

.

∴

∴

∴

∴

.

∴

.

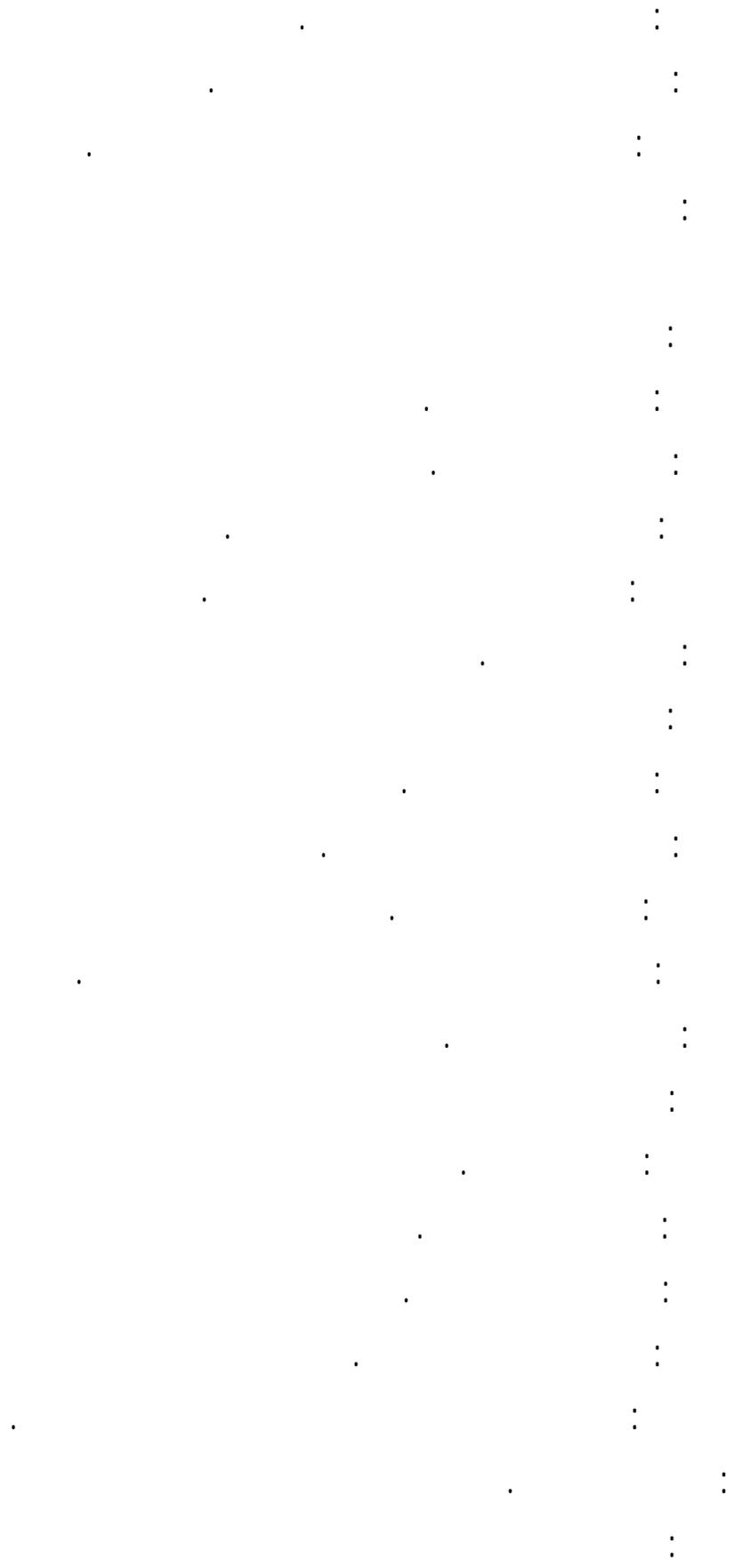
∴

.

۱۳

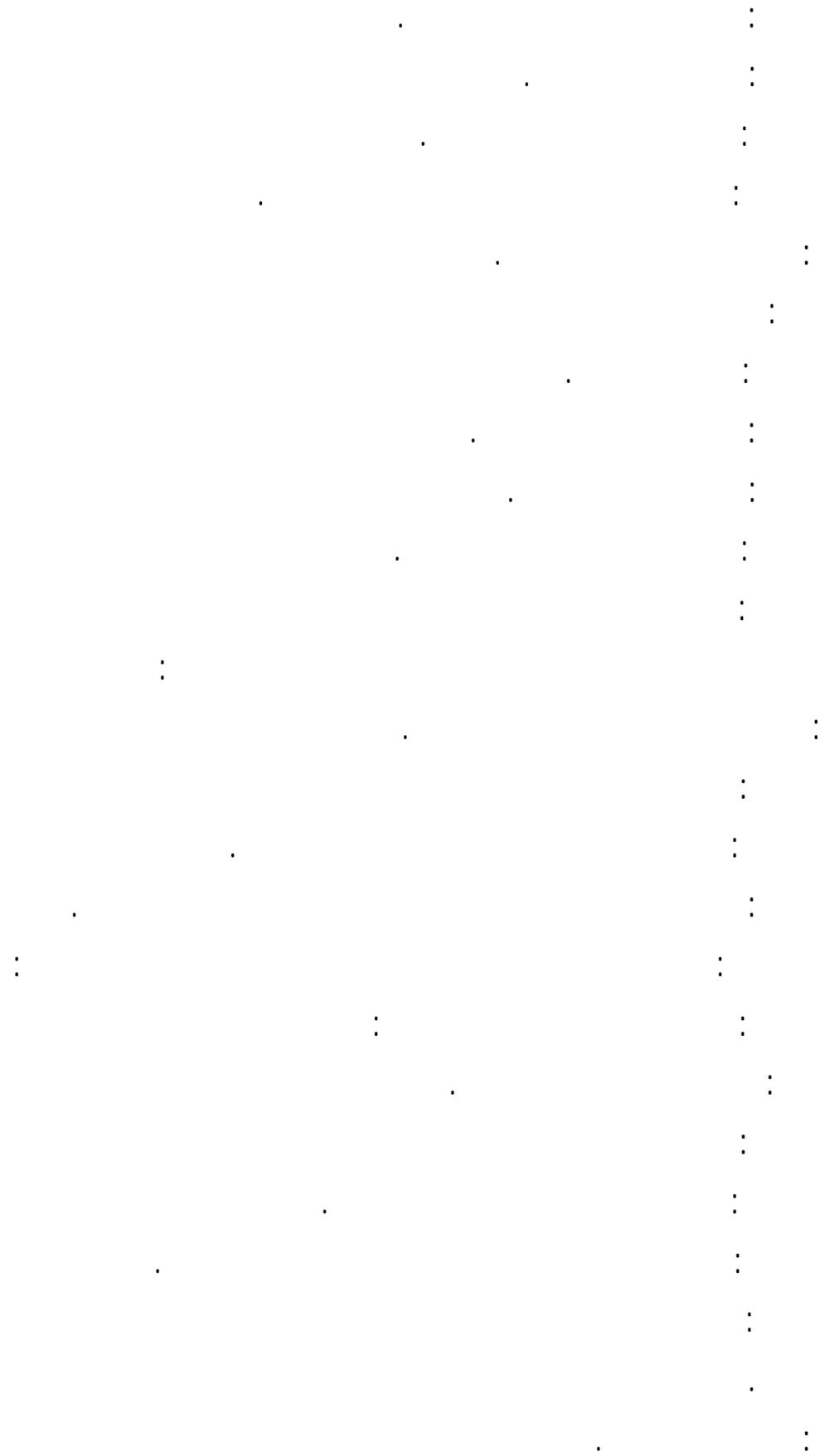

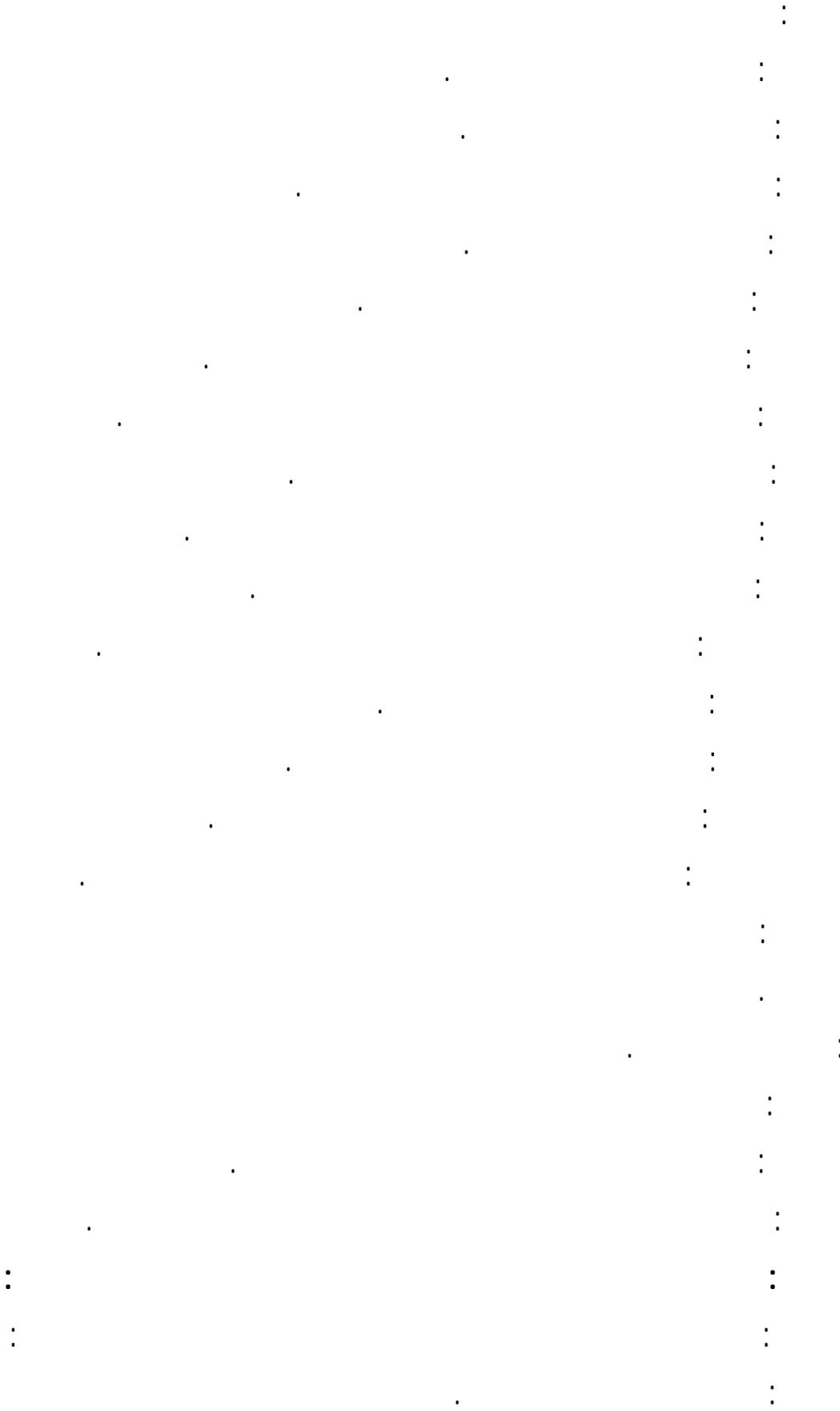
The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records for all transactions. It emphasizes that proper record-keeping is essential for financial transparency and accountability. This section also outlines the various methods used to collect and analyze data, ensuring that the information is reliable and up-to-date.

In addition, the document provides a detailed overview of the current market conditions and their potential impact on the organization's performance. It highlights the challenges faced by the industry and offers strategic recommendations to address these issues. The analysis is supported by various charts and graphs, which provide a visual representation of the data trends and forecasts.

Furthermore, the document addresses the legal and regulatory requirements that apply to the organization's operations. It ensures that all activities are conducted in compliance with the relevant laws and regulations, minimizing the risk of legal penalties and reputational damage. This section also discusses the importance of staying updated with the latest regulatory changes and implementing necessary controls.

Finally, the document concludes with a summary of the key findings and a call to action for the management team. It stresses the need for continuous improvement and innovation to stay competitive in the market. The document is intended to serve as a valuable resource for decision-makers and stakeholders, providing them with the necessary information to make informed choices.

		١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	٢٧	٢٨	٢٩	٣٠	٣١	٣٢	٣٣	٣٤	٣٥	٣٦	٣٧	٣٨	٣٩	٤٠	٤١	٤٢	٤٣	٤٤	٤٥	٤٦	٤٧	٤٨	٤٩	٥٠	٥١	٥٢	٥٣	٥٤	٥٥	٥٦	٥٧	٥٨	٥٩	٦٠	٦١	٦٢	٦٣	٦٤	٦٥	٦٦	٦٧	٦٨	٦٩	٧٠	٧١	٧٢	٧٣	٧٤	٧٥	٧٦	٧٧	٧٨	٧٩	٨٠	٨١	٨٢	٨٣	٨٤	٨٥	٨٦	٨٧	٨٨	٨٩	٩٠	٩١	٩٢	٩٣	٩٤	٩٥	٩٦	٩٧	٩٨	٩٩	١٠٠
--	--	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

.

:

.

:

:

:

" " :

" :

" :

:

:

:

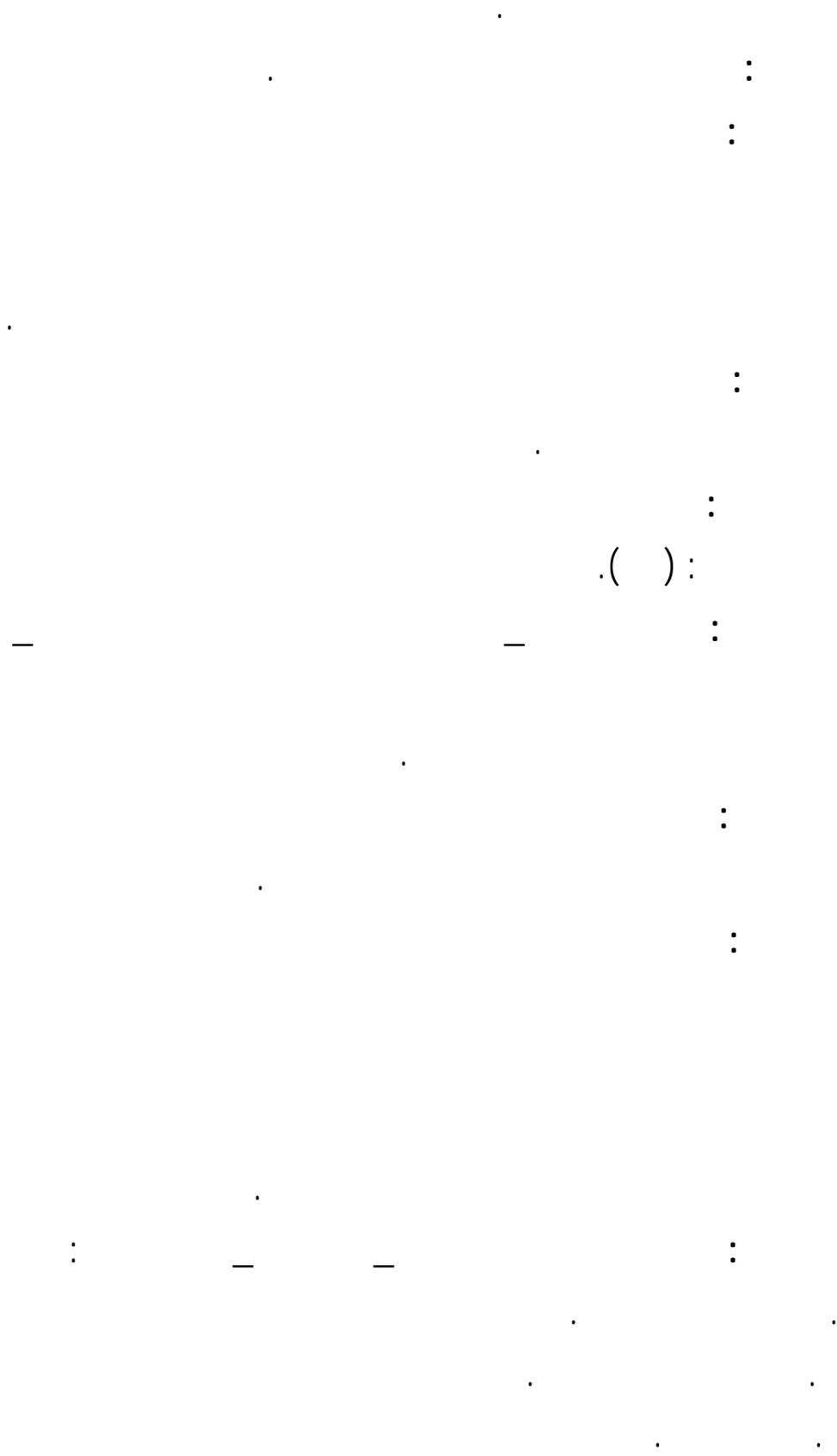
:

— —

:

:

:

!

تمهيد

تعريف مقاصد الشريعة والأدلة عليها وأقسامها

صلى الله عليه وسلم

{الْيَوْمَ :

أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا^(١).

{وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا^(٢) :

{وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ

فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ^(٣).

:" :

( )

:"

:

:

:"

:"

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

:" ( )

:" (/) ( )

(/) ( )

{ وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَايِزٌ... }^(١).

" ( )

"

{ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً

( )

وَمِنْهَا جَاءٌ }^(١).

( )

عَلَى اللَّهِ

" ( )

( )"

( ) : ( )

(/) ( )

( ) :

(/) ( )

:

( )

(/) ( )

( ) : ( )

( )

( )

( )

(/)

( )

( )

: : : ( ) .

( )"

:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

" : ( )

( )"

" :

( )"

( )

:

.(/)

( )

.( )

( )

· : · - - " :

.(/)

.(/)

( )

:

.(/)

( )

:

.( )

:

( )

{وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ} ( )

{مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَئِنْ يُرِيدُ} ( )

{لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ}. ( )

( ) ( )

:

:

:

:

( ) .

( )

( ) :

( )

( ) .

( )

( ) :

( )

( ) .

( )

( )

:
:
:

( )

":

"( )

( )

{ قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي كُفْرًا بِمَا كُفِرْتُمْ بِهِ ۖ
شَيْئًا مِمَّا كُفِرْتُمْ بِهِ ۖ وَالْوَالِدِينَ إِحْسَانًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ ۖ إِنَّكُمْ
وَأَيْهَاتُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا
النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾
وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ
إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۖ وَأَوْفُوا بِالْعَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ۖ لَا
تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ۚ

(/) .

( ) :

(/) .

( ) .

( )

:

:

:

(/) .

( )

ذَلِكَمَّ وَصَّنَكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾. (١)

{ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا } ۖ : { وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ }

وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ۚ : { وَلَا تَقْتُلُوا }

أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَقَ ۖ } : { وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ } .

: { وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ } .

: { وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا }

بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۖ } . { وَأَوْفُوا بِالْكَيلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ }

: { لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ }

( ) .

صَلَّىٰ اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

( )

( ) : (-) .

( ) .

( )

(/) :

(/) .

{وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَتَأُولَى الْأَلْبَابِ :

{...} ( ) .

( )

:

( ) .

{ وَمَا جَعَلَ :

{ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمْ :

{عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ} ( ) .

{الْعُسْرَ} ( ) .

:

( ) .

:

( )

( ) : ( ) .

(/) : ( ) .

:

(/) : ( ) .

(/) : ( ) .

( ) : ( ) .

( ) : ( ) .

( )

( )

:

( )

:

"

( )"

:

.

:

( )

:

( )

.

:

( )

.

:

.( )	.	( )
	.(/)	( )
	.(/)	( )
	.	( )
	.(/)	( )
.( )		( )
	.(/)	( )

: : :
 .
 :
 : : .
 .
 : : .
 : :
 .

( ) .

:
 :
 . :
 . :
 . :
 :
 : :
 : .
 :
 :

( )

.( )

.( )

(/) : ( )
( )

: . :
( ) .

. ( ) . ( )
٣٤

الفصل الأول

فيما أمر به الشارع للمحافظة على الصحة البدنية
ويشتمل على خمسة مباحث :

المبحث الأول
في أحكام الطهارة وفوائدها الصحية

:

:

:

( )

:

:

:

المطلب الأول

آداب قضاء الحاجة وفوائدها الصحية

المسألة الأولى

الاعتماد على الرجل اليسرى أثناء قضاء الحاجة

( )

( )

:

:

:

الحاجة

" : - - ( )

( )

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

.(/)

:

.(/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

.. :

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.

.

-

-

.

.

.(/)

( ) "

:

.

:

( ) .

(/)

:

( )

.( )

: .

.(/)

.

.(/)

:

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

المسألة الثانية
الفوائد الصحية للاعتماد على الرجل اليسرى أثناء قضاء الحاجة

( )

(/)

٤٠

( )

المسألة الثالثة
حكم الاستنجاة والاستجمار والجمع بينهما

:

:

:

:

:

:

:

:

تمهید

تعريف الاستنجاہ والاستجمار

:
: ( )
:
:
:
( )
:" ( ) :
( ) "
:"
:"
( ) "
( ) "
:"

.(/) ( )

.(/)

:

.(/)

.(/)

.(/)

(١)

(٢)

(٣)

(٤)

(٥)

( ) . ( ) :
( ) . :

الفرع الأول: حكم الاستنجاة والاستجمار

:
.
.

:
:

.
( ) .
:

( ) .

.( ) ( )

: ( )

.(/) .(/)

.( ) :

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

:
=(/)

.(/)

( ) ( ) ( ) ( )

.( ) : =
 .(/) :
 .(/) .(/) :
 .(/) :
 .(/) .(/) .(/)
 .(/) .(/) .(/)
 .(/) ( )
 . : :
 .(/) : .
 . .( )
 . : .(/) ( ) ( )
 .(/) : .(/)
 .(/) ( )
 . :
 .(/) : .
 .(/) :
 .(/) ( ) ( )
 " : _ _
 : :
 : . : .(/)
 : :
 : .(/) .(/)
 : ( )
 .(/)

:

:

- : {وَتِيَابَكَ فَطَهَّرَ} (١)

-

:

:

:

:

:

{وَتِيَابَكَ فَطَهَّرَ}

!

":

:

( ) "....."

( )

"

ﷺ

"( )

( ) : ( )

(/)

( ) :

(/)

( )

(/)

(٤)

ﷺ

(/)

(/)

صلى الله عليه وسلم

: .

( ) "

" : صلى الله عليه وسلم

"

( ) "

:

:

:

:

:

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... }^(١) :

:

( )

( )

:

( )

(/)

(/)

(/) :

(/)

(/)

(/) :

( )

( ) :

( )

"

" :

( )

(/)

(/)

( )

...
" : - -
( ) " ( ) ( )
.

:
- -
( )

" : ...
- -
( )

( )"
:

...
:
:
:

... ( )
.(/)
. (/) : ( )
.(/) ( )
.(/) : ( )
.(/) : ( )
(/) ( )
.(/)
. (/)
.(/)
.(/) : (/)
:(/) : (/)
.(/)

"

" : ﷺ :

( )

:

( )

" :

( )"

:

:

:

:

{ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ } ( ) .

:

( )"

:

"

( )

:

(/)

( )

(/)

( )

(/)

:

( )

( ) :

( )

(/)

( )

(/)

( )

" : $\frac{1}{x^2}$ — — —
 ( ) " ( ) ( )
 $\frac{1}{x^2}$: — — ( )
 " :
 ( ) "
 :
 — —
 ( )
 " — — ( )
 ... — — —
 (/) : ( )
 (/) : ( )
 (/) :
 ( )
 (/)
 (/) :
 : (/)
 : ( )
 $\frac{1}{x^2}$
 (/) :
 (/) ( )
 (/) ( )
 ( )
 :
 :
 (/)

( )"

:

" " :

( )

" : " ( ) — — — ( )"

:

( ) (—) —

:

( )

( )

( )

(/)

( )

( )

(/) (/) ( )

(/)

( )

(/)

( ) .

:

(/)

(/)

:

( )

(/)

(/)

( )

(/)

:

(/)

:

( )

(/)

( )

:

:

:

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... } :

-

:

( )

" :

" ...

صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

:

صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

" :

" ...

:

( )

( )

:

"

":

.(/)

:

( )

.(/)

. :

( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

.. :

( )

" " : " "

( ) ( )

( )

:

:

( )

:

( )

-

( )

( )

:

.(/) . : .(/) ( )

.(/) : ( )

:

.(/) : ( )

.(/) : ( )

.(/) . : ( )

.(/) : ( )

.(/) : ( )

.(/) : ( )

.(/) : ( )

.(/) : ( )

:

( ) ( ) .

— ( ) —

:

.

( ) ( )

— —

.

. (/) : ( )

. (/) . (/) . (/)

. (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) :

. (/) . (/) . (/)

. (/) ( )

:

. (/) :

. (/)

. (/) ( )

( )

— — .

:

:

. (/) . :

. (/)

. (/) . (/) : ( )

. (/) . (/)

( )

( )

:

:

:

:

:

:

( )( )

—

$$\frac{. (/)}{. (/)} \quad . (/) \quad . (/) \quad : ( )$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad : ( )$$

$$. (/) \quad :$$

$$. (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$: ( ) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

$$. (/) \quad . (/) \quad . (/) \quad . (/)$$

:

:

.( )"   ":

:

"

.( )"   :

:

( )

:

:

:

( )

:

:

( )

:

( )

-

.(/)   :

:

.(/)

( )

.( )   :

( )

.(/)   .(/)

:

( )

.(/)   .(/)

:

( )

.(/)   .(/)

( )

( )
 . ( )
 . ( )

اللهم صل على محمد

( )
 :
 :
 :
 " .

( )"
 :
 :
 (- - ( )) "
 ( )"

	.(/)	( )
	.	( )
	.(/)	( )
	.(/)	( )
.(/)	:	( )
	.(/)	( )
	.(/)	( )

:

.

الفرع الثاني:
حكم الجمع بين الاستنجااء والاستجمار

()()

()

:

:

:

:

:

(/) (/) : (/)

(/) (/) (/) (/)

(/) (/) . :

(/) (/) (/) (/)

(/)

(/) : .

(/) (/) (/) " " :

(/) "

(/) (/) : (/)

(/) (/)

(/) (/) (/)

(/) (/) (/)

(/) (/) (/)

صلى الله عليه وسلم

": _ _ .

( )"

:

" : صلى الله عليه وسلم

_ _ .

: { فِيهِ رِجَالٌ مُّحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا }^ج ( )

( )"

" : صلى الله عليه وسلم

: _ _ .

( )"

:

( ) .

" : _ _ .

_ _

_____ ( )

. ( ) :

(/)

( )

: (/)

. (/)

. (/)

: (/) :

:

. (/)

( )

. (/)

( )

{ فِيهِ رِجَالٌ مُّحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ } (١)

:

" : — —
( )"

ﷺ :

:

" : — —
( )"

ﷺ

:

" : — — ( ) ( )

_____ ( ) : ( )

( )

:

:

(/)

:

:

(/)

:

:

(/)

(/)

( )

":

(/)" — —

(/)

( )

( )

:

(/)

( )

:

( )

(/)

:

( )

(/) ( )

:

(/)

( )"

:

( )

:

" :

( )

"( )

:

( )

( )

( )

.(/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

( )

( )

:

:

.( )

:

.(/)

.(/)( )

.(/)

: ( )

.( )

:

الفرع الثالث: كيفية الاستنجاؤ

( )

( )

:

:

( )

:

:

:

.(/)	.	:	( )
	.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)		.(/)
.(/)	.(/)	.(/)	:
/)	.(/)	.(/)	
			.(
	.(/)	.(/)	: ( )
		.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	:	.(/)
	.(/)	.(/)	

( )

( )

:

:

:

:

:

:

كلمة

":

—

( )

.

( )

—

—

":

كلمة

:

.

:

( )

.

.( )

.

:

( )

.(/)

.(/)

:

( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

":

كلمة

.

كلمة

/)

.

."

:

.(

:

.(/)

.

:

( )

.(/)

.

.(/)

( )

: .(/)

.

.(/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

.(/)

:

( )

... " : -

( ) "

( ) " ...

" : .

:

( ) .

:

:

( )

:

( )( )

:

( )

:

:

:

:

( )

عبدالرحمن بن محمد

:

( )

:

:

:

_____

. ( )

. ( )

.(/) .(/) :

.(/) (٤)

.(/) (٥)

. :

.(/)( )

.(/) .(/) :

.(/) ( )

.(/) (٩)

:
 " — — ( )"
 . ( )"
 " : — — :
 ( ) " " :
 :
 ( )
 — ( )
 — ( )
 :
 : (/) ( )
 . (/)
 : — — ( )
 " :
 . ( ) (/)
 : (/)
 . (/)
 . (/) : (/) ( )
 . ( ) . (/) : .
 . (/) (/) : ( )
 . (/) (/) : ( )
 . (/) (/)
 . (/) (/)

:

— —

( )

:

.
.
.
:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الفرع الرابع

( )

فيما يستجمر به وشروطه

:

( ) ( ) .

: ( )

)

:

( )

(

. ( )

:

.

. (/)

. (/)

: (١)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. :

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

:

( )

. (/)

-

:

."

":

. (/)

. (/)

. (/)

( )

. (/)

.

. ( )

.

: ( )

. (/)

. (/)

: (٥)

. (/)

. (/)

. (/)

:

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. :
 . ( )
 . ( ) :
 . :
 . :
 . ( ) ( ) :
 : - - :
 :
 . (/) . (/) : (1)
 . (/) . (/) . (/)
 . (/) . (/) . (/)
 . (/) . (/) . (/) : (2)
 . (/) . (/) . (/)
 . (/) . (/) . (/) : (3)
 . (/) . (/) . (/)
 . (/) . (/) . (/)
 . (/) . (/) . (/) : (4)
 . (/) . (/) . (/) : (5)
 . (/) . (/) . (/) : (6)
 . (/) . (/) . (/) : (7)
 . (/) . (/) . (/) : (8)
 . (/) . (/) . (/) : (9)
 . (/) . (/) . (/) : (10)
 . (/) . (/) . (/) : (11)
 . (/) . (/) . (/) : (12)
 . (/) . (/) . (/) : (13)
 . (/) . (/) . (/) : (14)
 . (/) . (/) . (/) : (15)
 . (/) . (/) . (/) : (16)
 . (/) . (/) . (/) : (17)
 . (/) . (/) . (/) : (18)
 . (/) . (/) . (/) : (19)
 . (/) . (/) . (/) : (20)

:

" :
 — —
 — —
 :

.

( )"

:

" :
 " :
 " :
 " :

( )

" :
 .. :
 : — —

( )"

:

( )

" :
 — —

( ) ( )"

.(/)

.(/)

.(/)

: .( )

.(/)

.(/)

( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )

. ( )
 " :
 : - -
 . ( )"

.( )"
 " :
 " "

.( )"
 " :
 " :
 . ( )

: - - " : ( )

.(/) ( )
 ( )
 .(/)
 : (/)
 : ( )
 .(/)
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 - - - - .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 : .

. . . " : — — " ( )
 :
 ( )
 : ( ) ( )
 : ( )
 :
 — — " :
 " " " ( )
 :
 " : " : — — ( )

. ( )
 . ( )
 . ( ) : ( )
 . (/) . (/) : ( )
 . (/) . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 : (/) ( )
 : : :

“( )

:

:

“( )

:

:

:

۱۹۸۹
۱۹۹۰

—

—

“( )

:

:

—

—

“( )

“( )

“( )

.

“( )

:

...

“( )

“( )

.

“( )

“( )

.

“(/)

: .

“(/)

”

”:

“( )

“(/)

“(/)

“(/)

“( )

: ( )

“(/)

( )

“(/)

“(/)

: ( )

“(/)

( )

“(/)

( )

“(/)

( )

“(/)

( )

“(/)

( )

( )

:

:

.

( )

.

.

:

:

( )

.

( )

.

( )

.

( )

.

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

( )

( )

( )

:

( )

:

( ) ( )

:

( )

:

( )

( )

:

( )

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

( )

.

( )

:

:

": *الحل* — — .

( )"

:

( )

...

:

:

": *الحل* — — .

( )"

:

:

"

( )"

..."

( )"

:

( )

( )

( )

( )

(/)

( )

( )

( )

. ( )

. ( )

:

:

.

. ( )

. ( )

.

.

. ( )

:

:

. ( )

:

:

:

:

. (/)

. (/)

. (/)

: ( )

. (/)

( )

. (/)

( )

. (/)

( )

. (/)

. (/)

: ( )

:

. (/)

. (/)

( )

( )

. (/)

( )

١١١

" : - - .
 ( ) "

:

( )

" : ١١١

: - - .

( ) "

...

" :

- - .

( ) "

:

( )

( )

( ) "

... " :

- - .

:

( ) "

- - " ( )

:

_____

. ( )

. (/) ( )

. ( )

. ( )

. (/) ( )

. ( )

. (/)

( )

" .

( )"

.

( )

:

:

:

:

—

—

( )

:

( )" :

" :

( )

( )

( )" :

" :

_____

.(/)

( )

.(/)

:

( )

:

:

( )

. :

—

—

:

.(/)

.(/)

:

:

( )

—

—

⊗

:

.(/)

.(/)

.( )

.( ) (/)" :

" :

( )

:

.(/)

(/)

.(/)

( )

:
( ) " "

( ) ( )
:
:

( )

( )

( )

.(/) : ( )
.(/) :
": ( )

":
: .(/)
( ) .( )
( ) .
( ) .
( )

:(/)
:(/)
:(/)
:(/)
:(/)
:(/)
:(/)
:(/)

( )

— — — —

" : "

( )

" ... " :

:

.(/) : .

.(/)

" ( )

."

:

: .( )

:" .( ) .(/)

:

=" .(/) .( ) : .

=( ) .( )

:

: .

:(/)

:(/)

:

-

-

-

:( )

:(/) .( )

:(/) ( )

:(/) ( )

.( )"

":

"

":

.

"

":

.

.( )

( )

.

.( )

.( )

.

:

.( )

:

.

.( )

( )

:

.(/)

:

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

:

( )

.(/)

( )

:

( )

:

.

.(/)
ΛΥ

( )

المسألة الرابعة
الفوائد الصحية للاستنجا والاسجمار

:

( ) ( )

":

" ( )

( )

— —) — —
( ) ( )

( ) ( )
(/) ( )
( ) ( )
( ) ( )

( )

( )

)

(

.

( )

.

"

(

)

"

( )

)

(

.( )

.( )

.( )

.

( )

.( )

:

( )

.( )

.

( )

( )

( )

( )!

":

)

( )" (

(

-

)

( )

( )

.

:

:

.

.

(/)

: ( )

( )

( )

( )

( )

( )

(/)

( )

( )

. : .
 . : .
 . : .
 . : A .
 ( ) : .
 - ( ) -

( ) .

( ) .

( ) .

" "

. ( ) . : ( )
 . ( ) . ( )
 . ( ) . ( )
 . (/) . ( )
 . ( )

"

" :

( ) .

.( )

( )

( )"

( )

المسألة السادسة

الفوائد الصحية لغسل اليدين بعد الفراغ من الاستنجاء

"

( )"

( )

... ..
.(_ _ _) (_ _ _)...

:

) :

:

( ) (

.(/) . : ( )

.(/)

(/)

( )

.(/)

.( ) . ( )

: ( )

.(/)

) ( ) ( )
( )
( )
( )
( )
( )

( ) "

. ( )
.
( )
( )
( )
(/)
.
( )
90

المطلب الثاني

سنن الفطرة وفوائدها الصحية

{فَطَّرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ} (١)

{لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ} (٢)

:

:

:

:

:

:

:

:

:

( ) : ( ) .

( ) : ( ) .

( )

:

總

總

總

( )

( ) ( )

( )

.(/)

( )

: ( )

.(/)

. :

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: - 總

: - : :

( )

:

: - .

總

.(/)

.(/)

.(/)

المسألة الأولى السواك

الفرع الأول حكم السواك

( ) ( ) ( )

:

:

:

صلى الله عليه وسلم :

:

( )

":

( )

:

(/)

(/)

( ) :

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

:

:

( )

( )

(/)

(/)

:

( )

.

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

( )

:

( )

( )   "   "

" : : _ _ .

( )"

" : : _ _ .

( )"

: " : : _ _ .

( ) ( ) "

:

" :

( ) "

	.(/)	( )
.(/)	.(/)	( )
.(/)		( )
	:	( )
.(/)	:	(/)
.(/)		( )
:	.(/)	( )
	.(/)	.
	.(/)	.

( ) ( ) " :

:

:

:

:

۱۰۰

" :

" :

:

( )

( ) ( )

( )

:

:

: ( )

.( ) ( )

.(/) ( )

.(/)

( )

.(/)" " :

.(/)

.(/)

: ( )

( )

" ( )

" : ( )

.( )

.( ) ( )

"

" : ( )

.(/) ( )

:

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.( )()

:

.( )()

:

:

:

:

:

_____ ( )

:

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.( )

.(/)

.( )

.( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( ) " : : — — .
 :
 .
 :
 " :
 ( ) "
 — — .
 ( ) " ... :
 :
 ( ) :
 :
 :
 :
 ( ) ( ) .
 ( ) .
 (/) (/)
 (/) (/)
 " " : (/)
 " : (/)
 : ( ) (/) ( )
 . (/) ( )
 (/) ( )
 (/) ( )
 (/) ( )
 (/) ( )

( ) ( )
 ( )
 :
 :
 " :
 ( ) ( ) "
 :
 ( ) " " ( )
 :

(/) ( )
 (/) : ( )
 (/) (/) : ( )
 ( )
 :
 :
 (/) (/) ( )
 (/) (/) : ( )
 ( )
 :
 (/) (/) : - -
 (/) ( )

الفرع الثالث كيفية السواك

()

()

:

:

:

:

:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

" : - - "

() "

.(/) .( ) .(/) : ( )

.(/) .(/)

.(/) .(/) .(/) .(/)

.(/) .(/) .(/)

.(/)

.(/)

.(/) .(/) . :

.(/) .(/) .(/)

.(/)

.(/) .(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) .(/)

.(/)

.(/) ( )

(/) .(/)

.

:

( )

:

:

:

( )

:

:

:

:

" :

السلامة

( )"

:

السلامة

" :

( )

( )"

:

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/)

.(/)

"

" :

:

:

:

.(/)

( )

.

.(/)

-

-

.(/)

:

السلامة

.(/)

( )

.()() :
 : " : " : .()"
 : " : " : .()
 : :
 .() " : : ( )
 : : ( )"
 :
 .()
 . : : ( )
 .( ) .(/) .(/) : .
 .(/) .(/) : ( )
 . ( )
 :
 . :
 .(/) . ( ) (/) ( )
 " : . ( )
 . : ( )
 . : ( )
 . : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) .(/) : ( )

:
 . ( )
 :
 . ( )

:
 .
 .
 .
 .
 .
 .
 .
 .
 .
 . ( )
 :

:

"

:

( ) "

:

l)	.	(	l)	.	(	l)	:	(
		.	(	l)	.	(	l)	.
	.	(	l)	.	(	l)	:	(
					.	(	l)	
l)	.	(	l)	.	(	l)	:	(
				.	(	l)	.	(
					.	(	l)	

( )"

"

( )"

"

"

( )"

( )"

"

"

( )"

(/)

( )

(/)

(/)

( )

( ) (/)

( ) (/)

(/)

(/)

(/)

( )

:

:

:

( )

" :

الملك
عبد
الملك

" :

( )

:

( )

:

( )

:

:

:

" :

:

( )

.(/)

( )

.

( )

.

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

-

-

( )

.(/)

( ) .

( ) .

وَاللَّهُ

"

—

—

( ) "

!

( ) "

" :

وَاللَّهُ

( ) "

" :

= — : ( ) (/) . :

.( ) — =

.(/) " :

: .(/) : .(/)

.(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) . ( )

.(/) ( )

: . " : .(/)

.(/) . وَاللَّهُ ( )

صلى الله عليه وسلم

":

:

صلى الله عليه وسلم

."

":

"

:

."( )"

صلى الله عليه وسلم

":

الفرع الخامس حكم تعويد الصبي على السواك

( )

( )

( ) (/) ( )
(/) . : ( )
(/) (/) : ( )
(/) (/) ( )

الفرع السادس حكم السواك بسواك غيره

( ) ( )

عَلَيْهِ
الْحَمْدُ

" :
( ) "

عَلَيْهِ
الْحَمْدُ

( ) ( )

( )

" : عَلَيْهِ
الْحَمْدُ

( ) "

			: ( )
.(/)	.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)	( )
.(/)	.(/)	.(/)	( )
.(/)	.(/)	.(/)	( )
.(/)	.(/)	.(/)	( )
.(/)	(/)	(/)	( )
.(/)	(/)	(/)	( )
.(/)	(/)	(/)	( )
.(/)	(/)	(/)	( )

المجلس
الوطني

المجلس
الوطني

( ) " .

( ) " .

" : .

" : .

:

:

( ) .

:

:

.

.

:

( ) .

.(/)

( )

.

( )

.

( )

.(/)

( )

الفرع السابع الفوائد الصحية للمسواك

( )

“Dental plaque”

”

( )

=

: ( )

" "

" "

.

:

.

.

( )

Bacterial plaque

الطبي
الطبي
الطبي

الطبي
الطبي
الطبي

"

الطبي
الطبي
الطبي

"

( )

:

.	.	.	.	.	.	=
		.( )		.( )		
		.				( )
						( )
=	.	.	.	.	.	.

∴ " " ∴

∴ ∴

( ) ∴

∴

∴
( ) ∴

∴ ∴

∴ ( )
∴ (/)

∴ ( ) ∴ =
∴ ( )
∴ ( )

( )

.

.

" : ( )

" .

( )

.

:

.

( )

)

) (James Turner)

(

(

.( )

:

( )

.

.(/)

( )

.( )

( )

.( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

" "

( )

.( )

.( )

.( )

: ( )

.( )

( )

.( )

( )

.(/)

( )

.( )

( )

( )

.

:

( ) ( )

( )

( )

: ( ) (salvadora persica)

.elemental Sulphar (monoclinic From)

. (Trimethylamine) ( )

.(B Sisto Sterol)

. (m-anisic acid)

(salvadurea)

.bisc (methoxybenzyl) urea :

(monoclinic sulphar)

( ) (,)

.(combustion analysis)

(salvadora persica)

.( ) . ( )

.( ) . : ( )

.(/)

.( ) . ( )

Ezmirly S, cheng J, wilson R: saudi Arabian Medicinal plants persica , ( ): ( )

.( )

( )

( )

(Glucotropaeolin)

(Benzyl iso thiocyanate)

:

:

(sarkan)

(salvadora persica)

( ) ( )

"

:

(salvadora persica)

:

---

zmirly S, seif El-nasr M: Isolation of Glucotropaeoline From salvadora persica. J ( )

Chem Soc pak , ( ) : - .( )

∴

.

( )

.

.

.

( )

.

(-)

.

.

.

( )

.

∴

.( )

( )

.( )

( )

A.D.A

Stcks

( )

tammineso

( )

( )

" : _

:

:

:

:

:

:

.( )

.

( )

.( )

( )

.( )

.

( )

Oral Flora

( )
"
)
(
( )

( ) (Dental Plaque)

( )

khooory T: the use of chewing sticks in preventive oral hygiene. Clinical preventive dentistry ( )

Elvin-Lewis M, Hall JB, Adu Tutu M et al: The Dental Health of Chewing Stick Users of Southern Ghana. J Prevent Dent ( )

Elven-lewis M, Kendellk, lewis W H, harwood m: the anti Cariogenic potential of African chewing sticks. Jdent Res ( )

Elvin-Lewis M: Plants nd dental health J prevent Dent ( )

( )

( )

-

(Garcinia)

( )

( )

(,)

( )

( )

( )

(Tannins)

:

Elvin-Lewis M: Plants used for teeth cleaning throughout the world J Prevent Dent ( )

, : - .( )

Elvin-Lewis M: Plants and dental health J prevent Dent , : - ( )

.( )

Mohammed S., Mohammed A: Significance of Chewing Sticks in oral hygiene ( )

Pakistan Med Association J , : - .( )

:

.

.

.

.

:

۱۳۳۳

:

:

:

( )

.( ) ( )

:

.

( )

.( )

:

.

:

( )

.

:

%

%

%

%

( )

.

.

( )

.

( )

.( )

.( )

.( )

.( )

A.D.A

“Dr. west Germ ” ”

(S) (H)
( )

Fightertooth Brush”
(M)

( )

( )

( )

Journal of clinical periodontology

)

(

—

.( )	.	( )
.( )	.	( )
	.( )	( )
.( )	.	( )

Actinomy (citem comitan) Actinobacillus

(AA)

(monocytes)

(Aa)

( )

المسألة الثانية الختان

.
. :
. :
. :
. :
. :
. :
. :

تمهيد تعريف الختان

( ) : :

.

:

( ) :

( ) .

الفرع الأول حكم الختان

:

:

( )

:	.(/) ( )	: ( )
		.(/) ( )
.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	: ( )
	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	
	.(/)	.(/)

∴

( )

( ) .

∴

( )

∴

∴

∴

∴

∴

∴

"

∴

—

—

∴

( )

. — — .
 .(/) .( ) ∴
 .(/) .(/) ∴ ( )
 .( ) .(/)
 .(/) .(/) .(/)
 .(/) .(/) .(/)
 .(/) .(/)
 .(/)
 .( ) .
 .(/) .(/) ∴ ( )
 .(/) .(/)
 .( )

: " .

( )

: " :

المجلس

-

-

.

( ) ( )

:

:

"

" :

.

( )

" :

المجلس

( )

:

( )

( )

-

-

.

. (/)

.(/)

. ( )

( )

-(/)

-

"

" :

( )

:

.(/)

( )

.( ) (/)

( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

:

:

( )

.(/)

المجلس

( ) "

( )

" : ﷺ

:

ﷺ

" : ( )

( ) "

:

( ) .

:

:

:

:

{ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ... }^ط ( ) .

:

"

: - - ( ) ( ) "

(/) .

( ) :

(/) .

( )

(/) :

(/) :

- -

(/) .

(/) .

( )

( ) .

( ) .

( )

(/) .

(/) .

(/) :

( )

( ) :

( )

(/) .

( )

( ) " "

{ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ... } ( )

:

( )

— —

:

( )

( ) ( )

" : " : ﷺ

:

" " : —

—

( )

( )

( )

= : ( )

. : . : =

(/)

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

( ) :

( )

(/)

( )

( )

:

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

.

.

ﷻ

( )

(/)

" : ^{١٤٣٠} : — — .
 ( ) ( ) " .
 : ^{١٤٣٠} : — — .
 ( ) " .
 :
 ( )
 :
 ( ) " " : — — :
 :
 ( ) .
 :
 : :

.(/) .(/) : ( )
 .(/) : ( )
 .( ) : — — : . : : ( )
 " " : .(/)
 " : ( )
 " : (/)
 .(/)
 (/) ( )
 .
 .(/) : (/)
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) ( )
 .(/)
 .(/) ( )

( )

( )

:

( )

( )

( ) ( )

( )

( )

:

:

( ) ( )

.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	( )
	.(/)	: ( )
:		: ( )
		.(/) ( )
	.(/)	: ( )
		.( )
.( )	:	( )
	.(/)	.(/)
		( )
.(/)	.( )	: ( )
		.(/)
		( )

:
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :

" " ( )
 " ... " :
 " : ( )
 " ( ) "

:
 :
 — ( ) —

( )

( ) ( )

( )

	.		( )
: .	:	" "	( ) "
.( )	:	.	
	.(/)		
	.(/)	.(/)	( ) ( )
	.(/)		
	.( )	.(/)	: ( ) : ( )

{ كَلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا

{ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ

( )

{ حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ ... } ( )

{ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِّن مَّالِ اللَّهِ .. } ( )

( )

"

—

—

:

"

( )

—

—

( )

( )

( )"

"

ﷺ

ﷺ

"

"

:

( ) : ( )

(/) : ( )

( ) : ( )

(/) : ( )

( ) : ( )

(/) : ( )

: ( )

:

: (/)

( )

( )

( )

(/)

: ( )

:( ):

(/)

(/)

( )

" : : : :

( )

" : ( ) " " : ( ) "

( )

( )

" . _ — " ...

:

( )

... ( )

.(/)

: ( )

: ( )

( )

.(/)

( )

(/)

( )

( )

( )

( ) :

( ) :

"( )"

:

{ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا...}

{حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنْ ( ) :

{الْمُشْرِكِينَ ( )

( )

:

:

- -

( ) ( )

( ) ( )

(/) (/) ( )

(/) " : (/)

(/)

( ) ( )

( ) :

( ) ( )

( )

{ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ ... }

:

— —

( )

:

( )

— —

:

"

":

( )

( )

( )

( )

"

":

.( )

( )

.(/)

( )

.

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

:

( )

. ( ) "

" -

:

!

. ( )

:

:

. ! ( )

:

:

. ( )

:

. ( )

( )

:

. ( )

( )

. ( )

. ( )

. (/)

. (/)

. ( )

: ( )

. ( )

( )

( ) ! !

: "

( ) "

:

:

( )

:

( )

:

( )

:

( )

.(/)

.( )

: ( )

.( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.( )

( )

.( )

( )

:

: ( )

( )

:

:

: :

( )

:

:

( )

:

—

—

.

.( )

( )

.(/)

( )

.( )

( )

.(/)

.( )

: ( )

الفرع الثاني صفة الختان

( )

( )

( )

:

:

	.(/)		.(/)	:	( )		
	.(/)		.(/)		.(/)		
.(/)		.(/)		.(/)			
			.(/)				
.(/)		.(/)		.(/)	:	( )	
			.(/)		.(/)		
.(/)		.(/)		.(/)		.(/)	
.(/)				.(/)		:	( )
.(/)			.(/)		.(/)		
					.(/)		

( )

:

:

:

:

( )

( )

:

:

:

( )

:

.

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.( )

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

( )

الفرع الثالث وقت الاختتان

:

.()()

:

.()

:

:

.()

:

.(/) : ( )
.( ) .( ) .(/) .(/)
:(- .(/) - : ( )
.(/) . : : - .(/)
.(/) .(/) .
.(/) .(/) :
.(/) .(/) .(/) : ( )
.(/) .(/) .(/)
.(/) .(/)
.(/) .(/) ( )

( )

( )

:

( )

:

:

:

:

" :

( )

( ) " ...

:

.(/)

.( )

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

:

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/) " " :

.(/)

( ) .
 ( ) .
 :
 :
 :
 :
 :
 ( ) "
 " :
 :
 :
 :
 " : - - ( ) "
 :
 ( ) .
 :
 ( ) ( )
 :
 :
 :
 :

.(/)	:	( )
	.	(/)
		( )
	.	( )
	.	( )
.(/)	:	( )
	.	(/)
.(/)	:	( )
	.	( )

( ) ( )

:

:

:

:

( )

( )

( )

...

.

:

( )

-

-

.

:

( )

:

:

:

( )

(/)

(/)

: ( )

...

( )

...

:

:

(/)

:

.

...

( )

(/)

:

.

...

( )

:

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

: ( )

( )

.

:

( )

" :

( )" .

:

∴
.( )

.( )

.( )

_____ ( )

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

( )

الفرع الرابع
حكم الختان فيمن أسلم كبيراً

:

:

( )

.( )( )

.( )

:

( )

.( )( )

( )

— — — — —
: : : : :
: : : : :
.( ) .( )
.( ) — — ( )
.(/) .(/) : ( )
. (/) .(/) .(/)
. (/) .(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/) : ( )
.(/) .(/)

:
:

:

:

:

{ مَلَّةٌ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمًا }^(١).

:

- -

.

:

" ( ) "

" :

:

.

-

-

" ( ) "

" :

:

( )

:

: .

(/)

( )

:

(/)

: ( )

(/)

( ) :

( )

.

( )

.

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

.(/)

( )

.( )

( )

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

: ( )

.(/)

( )

الفرع الخامس الفوائد الصحية للختان

(New England Journal of Medicine)

:"

-

( ) .

-

( ) " ...

" "

( ) " .

(%)

.( ) .

( )

schoen E.J. the statis of circumcision of new born new England journal of
Medicine , : -

( )

.( ) .

wiwell T.E. Routine Neonatal circumcision . A reappraisal American
family physician , : -

( )

.( ) .

American :

" "

Family Physician

"

"

( )"

( )

(% -)

wiswell TE.Enzenaure Rw, Holton ME,CornishJD,Hankins CT.Declining frequency ( ) of circumcision: implications for changes in the absolute incidence and male to female sex ratio of urinarytract infections in early infancy. Pediatrics ; : -

.( )

wiswell T.E Routine Neonatal circumcision. A Reappraisal American family physician , : - .( )

( )

(%)

( )

(Task For Ceon Circumcision)

:(Pediatrics)

"

(%)

( ) "

-)

(E.coli)

(%

(Klebsilla)

(Proteus)

( )

( )

wiswell T.E Routine Neonatal circumcision. A Reappraisal American family ( )

physician , : - . .( ) .

.( ) ( )

Ginsburg cm, Mcoracken GHJr.urinary tract infections in young in fant. ( )

Pediatrics ; : - .

( )

.( ) ( )

.( ) ( )

" : ( )

(%) (%)

(,)

"

:

.

.

.

.

.

.

.

( )

)

(

( )

:

Win Bergj, Bollgren , Go the forsl , Her theli us M, Tullask. The prepuce: a ( )
mistake of nature? Lancet ; : -g.

( )

( )

( )

(B.M.J)

" :

"

( )

(, / -)

(% -)

(Balanitis)

(% -)

(Phimosis)

) (Smegma)

(

( )

.( )

.( )

.( )

: ( )

( )

(New England Journal of Medicine)

( )

" "

:"

.

(,)

.(%) ( )

:

(,) (,)

( )

(-)

.

( )

( )

( )

( )

.( )

( )

persky, deKernion J. carcinoma of the penis. C ; : -

( )

.( )

schone E.J. the status of circumcision of Newborn New England journal

( )

of Medicine , : - , kochen M, McCurdy S. circumcision and the risk of cancer of the penis: a life - table analysis. AMJ Dis child , : -

.( )

wolbrats A.L: "circumcision and penile cancer Lancet, ,

( )

.(/)

(American Family Physician)

:"

(,)

":

()" ( )

":

"()...

":

()"

:

:

.( )

( )

American Academy of pediatrics; report of the Task for ceon
circumcision. Pediatrics ; : - .

( )

.( )

cowdry E.v "cancer cells" London,

( )

.(/)

papillomavirus

( )

" "

( )

(HPV)

( )

Rigoni stern

( )

:

American Academy of pediatrics, report of the task force on circumcision ( )

pediatrics , : - .
.( )

Handley w.s : prevention of cancer" lancet, , . ( )
.(/)

wisell TE, Geschke Dw. Risks from Circumcision during the first month of life ( )
compared with those for uncircumcised boys. Pediatrics , : -
.( )

American Academy of pediatrics; report of the Task for ceon circumcision. ( )
Pediatrics ; : - .
.( )

(%)

( )

:

:(New England Journal of Medicine)

"

"

( )

" "

:

.( )

( )

.Genital herpes .

.Candidiasis .

.Gonorrhea .

.( ) syphilis .

" ;" "

(Epithelial Surfaces)

.(Chancroid)

" " " " " "

) Fink .

( ) (

( ) "

(Herpes Simplex)

. :

( )

(" ")

.( ) ( )

.( ) .

wiswell T.E. Routine Neonatal Circumcision. A Reappraisal American family ( )

Physician , : - ., fink AJ. Circumcision and heterosexual transmission of

HIV infection to men [letter]. N Engl J Med , : - fink Aj. Circumcision:

.a parent's decision for life. Mountainview, alif kavanah, .

.( ) ( )

( )

( )

(%)

( )

(%)

)

(
( )

" :

:

( )

:

.( )

: ( )

.(/)

.( )

( )

.( )

.( )

: ( )

.(/)

( )

( )"

( )

( )

( )

:

( )

)

(% -) " : " "

phimosis

( ) "Recurrent balanitis

:

"

"

(Science)

Midicine Digest

( )

( )

(/)

( )

( )

Edition, PP Campbell's urology. TH

( )

( )

( )

( )

New born circum cision as a public health measure. Resolution. No.

( )

Endorsed by the California Medical Association, March , wis well T.E.

Routine Neonatal Circum cision.A Reappraisal American family physician :

( )

( )

" "

(American Family physician)

" : ( )

( ) "

" :

" "

:

Marx JL-Circumcision may protect against the AIDS virus. Science ; : - ( )

. Simonsenjn, Cameron Dw, Gakinya MN,etal. Humanimmunodeficiency virus infection among menwithsexually transmitted diseases Experiencefrom a center in Africa – N englij med ; : - .

.( )

American family physician – mars – .

( )

.( )

wiswell T.E. Routine Neonatal circumcision A Reappraisal American Family ( )
physician , : -
. (-)

∴

•

∴

∴

•

•

∴

•

•

∴

•

∴

∴

•

•

∴

•

•

∴

•

∴

( )

∴

.( )

( )

: .

!

.

:

(Receptors)

(Testotserone)

()

()

.( )

MASTERS, W.H and JOHNSON V.E.( ) MUMANSEXUAL RESPONSE Little ( )

Brown and Company, Boston .( )

( )

( )

·
:

//

:

:

( )

:

:

( )

· " " ۱۸۰

( )

(%)

: .

( )

UNICEF

who

UNDP

( )

" :

.( )

( )

.( )

( )

( ) "

( )

سید

( )

(-)

( )

:

.

" :

:

-

-

( )

) ( )

.(/)

( )

.( ) (/)

.( ) ( )

( )

" :

.

.

.

.

"

.

" :

.

—

—

( ) "

"

" :

"

:

الحمد لله

( ) ( )

:

—

—

.(/)

( )

.( )

( )

.(/)

: ( )

.( )

.( )

: ( )

—

.

:

.( ) ( )

.

.

.

.

.

.

.

( )

.( )

( )

.(/)( )

: ( )

.( )

( )

( )

"

" :

اللهم صل على محمد

" :

اللهم صل على محمد

( )

"

" :

.

( )

!

( )

:

( )

:

.(/)

( )

.(/)

( )

)

(

)

(

)

(

:

(

)

:

.

( )

.

.

.

( )

(K)

( )

( )

( )

.

( )

.

( )

المسألة الثالثة الاستعداد

Campbell's urology, th Edition, ,pp

.( )

١٨٧

( )

تمهيد

تعريف الاستعداد والعانة

..... :

( )

..... :

..... " :

( ) "

..... " :

..... " :

..... " :

..... " :

( ) "

..... " :

( ) ( )

( ) (/) ( ) ( )

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

..... :

(/)

(/)

..... :

(/)

الفرع الأول حكم الاستعداد

( ) ( ) ( )

:

:

" : ﷺ

— —

" ( )

...

:

" : ﷺ

:

—

—

.

" ( )

:

( )

—

—

" ( )

( )

: ( )

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. ( )

( )

. (/)

. (/)

: .

. (/)

( )

( )

( )

:

.

.

:

:

.

. (/)

( )"

:

( )

الفرع الثاني كيفية إزالة شعر العانة

( ) ( )

:

:

( )

:

			:	:	( )
			.(/)( )	(/)( )	( )
.(/)					( )
			.(/)		( )
		.(/)		:	( )
	.(/)		.(/)	.(/)	( )
	.(/)		.(/)	.(/)	( )
.(/)		.(/)	.(/)	.(/)	( )
	.( )				( )
	.(/)		.(/)	:	( )
	.(/)		.(/)	.(/)	( )

( )

:

( ) ( )

:

:

:

:

:

"

( )

( )"

:

سورة

( )	(/)	:	( )
(/)	(/)	(/)	
		(/)	
			( )

( )	:	( )	
		( )	
		(/)	( )
		:	( )
		:	( )

سورة

(/)		( )	
(/)	(/)	( )	
	( )	(/)	
	( )	(/)	

" : _ _ ( )
 . ( )"

( ) ... _ _ :
 ( ) :

... " : $\frac{1}{2}$: _ _ ( )"

( ) :
 ( ) :

: :
 :

" $\frac{1}{2}$ " : $\frac{1}{2}$.
 .(/) :
 : (/) ( )
 .(/) . : . ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )

( ) . ( ) -
 . ( ) -
 : :
 : :
 : :
 " : - - ( )
 ( ) - - : ( )
 - - ( ) ( ) ( )
 : :
 ( ) " " :
 :
 ( ) ( ) .
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 : : ( )
 : . 蒙 蒙 .
 : . : .
 . (/) . (/)
 : - - : - - : ( )
 . ( ) . : ( )
 . (/) . : ( )
 . (/) . (/)
 . (/) . (/)
 . (/) . (/)
 . (/) . (/)
 . (/) . (/) : ( )

" : .

.

( )"

:

:

:

( )

:

"

"

"

"

"

"

.(/)

( )

.(/)

: ( )

.(/)

الفرع الثالث التوقيت في حلق العانة

( )

:

:

( )

:

( )

:

:

:

:

" :

—

—

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.( )"

:

.( )

:

:

"... " :

:

.( )

:

:

:

" :

—

—

"

:

:

( ) :

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

:

( )

:

:

:

:

۱۹۷۷

:

—

—

":

( )"

:

:

( )

:

:

:

( )

.(/)

.(/)

.(/)

.( ) (/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

:

الفرع الرابع **الفوائد الصحية للاستعداد**

!!

.

:

)

(

)

(

( )

( )

.( )

.( )

.( )

: ( )

.(/)

( )

..

( )

( )

.( )

.(/)

.(/)

...

( )

( )

( )

المسألة الرابعة

نتف الإبط

تمهيد في تعريف ننف الإبط

: . " :
" ( )
: . " :
: . ( )
:

الفرع الأول حكم ننف الإبط

( )

:
:
:

: .(/)( ) ( )
.(/)( )
: .(/)( ) ( )
.(/)( )
.(/) : ( )
.(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/)

" : — — .
 . . . ( )"
 . . . " : — — .
 . . . ( )"
 . . . :
 . . . ( )

. ( )
 . ( )
 . (/) ( )

الفرع الثاني

كيفية إزالة شعر الإبط

( )

:

:

( )

.

( )

.

:

:

...

"

—

.

( )"

" :

—

—

.

( )"

:

( )"

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.

( )

.

( )

.(/)

( )

:

( )

( )

الفرع الثالث التوقيت في نتف الإبط

( )

الفرع الرابع الفوائد الصحية لنتف الإبط

( )

(/)

(/)

( )

(/)

:

( )

( )

:

( )

. ( )

. ( ) ( )
. ( )

( ) ( )

. ( )

. (/)	.	:	( )		
			. ( )		
. (/) ( )		.	:	( )	
. (/) ( )		.	:	:	( )
. (/)	.			( )	
. ( )				( )	
. ( )				( )	

المسألة الخامسة تقليم الأظفار

تمهيد تعريف التقييم

:

— :

( ) " :

( ) " :

( ) " :

( ) " :

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

:( ) ( )

الفرع الأول حكم تقليد الأظافر

( )

( )

:

:

:

:

:

...

" :

صلى الله عليه وسلم

—

—

.

( )"

...

...

" :

صلى الله عليه وسلم

—

—

.

( )"

.

:

:

—

—

.

( )

( )

" :

:

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

:

.

(/)

(/)

.

(/) (/)

( ) "!

:

( )

( )

( )

( )

( )

:

:

:

سنة

" :

—

( )

( )"

:

:	.(/)		.( ) (/)		( )
	.(/)	.	:	.( )	
	.(/)		.(/)	:	( )
			.(/)		( )
			.(/)		( )
	.(/)		.(/)	:	( )
		سنة	:	:	( )
.(/)	.				
	.(/)		.(/)	:	( )

" : — — ( ) "

:

( )

الفرع الثاني كيفية تقييم الأظفار

( ) " : " ( ) " " :

( ) " :
" : ( ) "

( ) "

(/) ( ) : ( )
(/) (/) : ( )
( )
(/) ( )
(/) ( )
(/) ( )

الفرع الثالث التوقيت في تقييم الأظفار

( ) ( )

:

:

( )

:

:

( )

:

:

:

( )

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

:

" — ( )

:

كلمة " ( )"

كلمة " — ( )"

كلمة " : — ( )"

":

( ) "

": كلمة ( )"

:

— ( ) "

( )

كلمة

.(/) : — .

.(/) .(/) .(/)

.(/) (/) (/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

( )

(/) (/)

( )"

:

:

:

( )

:

— —

.

( )

:

.(/)

.

( )

.(/)

.(/)

.(/)

.

:

.(/)

( )

الفرع الرابع الفوائد الصحية لتقليم الأظافر

( )

( )

( )

( )

:( )

:

(Nail Matrix) ( )

(Nail Plate)

(Nail Pad)

(Normal

(Nail Bed) ( )

( )

Function Nail)

.(Dist al plate)

( )

:

( )

.( )

.( )

( )

( )

.

( )

( )

( )

( )

— —

:

( )

( )

.( )

.( )

( )

.( )

( )

.( )

( )

.( )

( )

(Enterobiasis)

(Oxyuris)

Pinworm

( )

:

( )

:

.

.

.

.

.

.

.

.( )

.( )

: ( )

:

.( )

( )

:

( )

( )

( )

:(Trauma)

.( )

.( )

.( )

( )

( )

( )

: (onychogrophosis) .

:(onychauxis) .

( )

:(Bean's lines) .

:(Leukonychia or White Nails) .

( )

:

:

:

:(Manicure) .

:(Calwing) .

:(Pinching) .

.(Stabbing) .

.(Nail Hardners)

:(Hardening) .

:

:

( )

.( )

:

:(Body Implantation) .

( )

:

:

.(Nail Diseases) .

.(Cosmetic Dermatitis) .

:

:

:(Brittle Nails) .

( )

:(onychoschizia) .

:(ony cholysis) .

)

(

( )

.( )

:

.

:

:

:

:

.

—

( )

( )

.

( )

:

.

( )

.

( )

.

( )

.

_____

( )

)

:

.

-(

.( )

.

( )

.( )

.

( )

( ) :
.( )

: .

)

:

.

( )

.(

المسألة السادسة

قص الشارب

( ) " " :
 ( ) :
 ( ) ( ) :
 : :
 : " :
 : ( ) "
 : "
 : :
 : ( ) "
 : :
 ( ) "
 : :
 ( ) " " :

(/) ( )
 (/) : ( )
 (/)
 ( )
 :
 :
 (/) (/) :
 (/) (/) : ( )
 (/) (/)
 : (/) ( ) ( )
 (/) (/)
 : (/) (/) ( )
 (/) (/) (/)
 (/) (/) ( )
 (/) (/) ( )
 (/) (/) ( )

الفرع الأول حكم قص الشارب

( )

( )

:

:

:

:

..."

":

" :

شرب

( )"

" :

شرب

:

( )

( )"

:

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

:

( )

.

شرب

(/)

( )

∴ ∴
∴
( ) ∴ ( )

∴ ∴
( ) ∴
∴ ∴

∴ ∴ ∴ ∴
∴ ∴ ∴ ∴
∴ ∴ ∴ ∴
∴ ∴ ∴ ∴

الفرع الثاني كيفية الأخذ من الشارب:

:

:

( ) ( )

( ) ( )

$$\frac{.(/)}{.(/)} : (/)$$

$$.(/) (/)$$

$$.(/) .(/)$$

":

": ." ( )

: " " :
 " : .(/)"
 .(/) ." ( ) ( ) - -
 : ( ) : .(/)
 : " :

.(/)" ( )

⚡

: - - . : .
 .(/) - .(/) : . ( )

⚡

.(/) : . - -
 .(/)

— ( ) ( )

:

( )

:

:

:

:

:

( ) ( )

" :

( )

( )

" :

_____ ( )

:

業

1)

.(/)

: .

.(

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( )

.(/)

.

:

:

( )

(/)

( )

.(/)

:

( ) " : ۱۹۸۶

: — —
( )"

( ) " : ۱۹۸۶

: — —
( )"

:

( ) ( )

:

— — " ( )"

" : ( )

( )

.(/) . : : ( )

.(/) ( )

.(/) . : : ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

: : ۱۹۸۶ ( )

. : — — .

: .

.(/) :

۱۹۸۶ : ( )

: :

: ۱۹۸۶ : ۱۹۸۶

.(/) .(/)

( ) "

( )

:

( )

:

السلامة

"

" :

( )

:

( )

( )

:

:

:

:

( )

السلامة

:

:

.(/)

.( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

(/)

: ( )

.(/)

( )

" : ۱۱۱۱۱۱ : — — — — — ( )"

( ) " " :

" : ۱۱۱۱۱۱ — — — — — ( )"

:" ۱۱۱۱۱۱ — — — — — ( )"

( ) "

( ) "

( )

:

( )

(/) ( )

( )

(/) (/) :

(/)

( )

( )

(/) ( )

— — " : — — .
 . ( ) "
 . ( ) " .
 :
 .
 :
 " : ( )
 ( ) :
 ( ) ( ) ( )
 . ( ) (/) ( )
 " " : (/) ( )
 /) ( )
 . ( ) ( )
 : . : .
 : (/) (/) : . : .
 . : ( )
 : . : .
 : (/) (/)
 : . : ( )
 : . : (/) (/)
 . : ( )
 . : (/)
 : . : ( )
 : (/) (/)
 : . : (/) (/)

( )"

( )

:

:

:

"

":

"...

":

.

( )

( )

:

:

.(/)

.(/)

.( ) (/)

(/)

.( )

:

.(/)

( )

( )

( )

( )

( ) " : ! " : . - : ! -
 : ! :
 " ... " : .
 ( )
 " ... " : .
 ( ) . : .
 - - :
 :

۱۱
 ۱۲
 ۱۳

( )

( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

( ) "

" :

الفرع الثالث حكم قص السباين

١٠٠ ( )

١٠١ ( )

:

:

( )

( )

:

( )

:

---

١٠٢ ( )

١٠٣ ( )

١٠٤ ( )

١٠٥ ( )

١٠٦ ( )

١٠٧ ( )

١٠٨ ( )

١٠٩ ( )

( )

١١٠

١١١

١١٢

١١٣ ( )

١١٤ ( )

١١٥ :

١١٦ ( )

١١٧ ( )

١١٨ ( )

١١٩ ( )

١٢٠ ( )

١٢١ ( )

١٢٢ ( )

١٢٣ :

١٢٤ ( )

١٢٥ ( )

١٢٦ ( )

( )

:

:

:

:

:

:

" : الله
: :
: :
: "

( )

( ) "

:

( )

:

:

:

:

" ( )

—

—

.(/)

( )

.(/)

:

( )

" :

.(/)

(/)

( )

.(/)

"

.(/)

( )

( )

. :
(/)

.

:

.

:

( )

:

.(/)

( ) " ( )

:

( ) "

"

:

( )

:

:

:

(- -)

الملك
محمد السادس

:

.(/)( )

:

.(/)

.(/)

.( ) (/)

.(/)

: ( )

( )

( )

( )

الفرع الرابع التوقيت في قص الشارب

( )

:

:

( )

( )

:

:

:

( )

:

(/)

(/)

( )

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

:

:

:

:

"

—

—

( )

.

( ) "

صلى الله عليه وسلم

صلى الله عليه وسلم

"

—

—

.

( ) "

:

—

—

"

( ) "

:

( ) ( )

:

:

:

( )

:

"

"

( )

.

"

"

"

( )

:

.

—

—

(/)

.

( )

.

( )

.

( )

.

(/) ( )

.

:

( )

(/)

( )

(/)

( )

:

:

" : - - " ....
( ) ( )

( ) " : ( )

( ) "

:

.

_____ ( )

:(/) : (/)

(/)
( )
( )

-

(/) (/) : (/)
(/) (/)

الفرع الخامس حكم إزالة شارب المرأة

:

:

.

( ) .

" :

( )"

( )"

" :

:

.

( )

" : ( )

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) ( ) .

(/) ( ) .

(/) .

(/) .

( ) :

( )

- - .

:

( ) .

( )"

:

.

( )

( )"   " :

:

:

:

.

( )

( ) ( )

:

( )

:

:

( )

:

.(/)

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   : ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

.(/)   .(/)   ( )

:

.

الفرع السادس الفوائد الصحية لقص الشارب

:

( )

( )

( )

( )

(/)
( )
( )
( )
( )
( )
( )
( )
( )

المطلب الثالث الوضوء فروضه وسننه وفوائده الصحية

{ يتأيتها الذين آمنوا إذا قمتم إلى

الصلاة فأغسلوا وجوهكم وأيديكم إلى المرافق وأمسحوا برءوسكم وأرجلكم إلى الكعبين
{ ( ) .

":

ﷺ

" ( ) .

(/) .

( ) : ( ) .

( )

•   •
•   •

المسألة الأولى

غسل اليدين إلى الرسغين

تمهيد في تعريف اليد والرسخ

() :

() :

: "

() ."

الفرع الأول حكم غسل اليدين إلى الرسخين

()()

.: ( ) (/)

(/) ( ) ( )

: (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/) (/) (/) (/) (/)

": ( )

"

.(/)

( )

( )

( )

— — — —

:

:

:

{يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ

إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ } . ( )

:

— ( ) —

( )

صَلَّى

( )

{ إِذَا قُمْتُمْ :

( )

:

( )

— —

(/) .

( )

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) .

( )

( ) :

( )

(/) .

( )

(/) .

( )

(/) .

( )

" : ۱۳۹۳
۱۳۹۳

( ) "

( ) .

" :

—

—

.

۱۳۹۳
۱۳۹۳

:

!

( ) ( ) "

( ) .

— — ( )
. . : =
.(/) : . =
.(/) .(/) .(/)
(/) ( )
.(/) .
.(/) .(/) ( )
.(/) ( )
" " ( )
.(/) .
.( ) : ( )
۲۰۲

( )

:

" : ﷺ "

( ) "

( )

"

ﷺ

" :

( )

" :

( ) "

الفرع الثاني الفوائد الصحية لغسل اليدين

:

.
.
.

( ) : (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/)

.

:

.

:

":

( ) "

:

( )

( )

( )

.( )

.( )

.(/)

.( )

.(/)

.(/)

: ( )

: ( )

( )

: ( )

.(/)

: ( )

.( )

:

:

.

.

.

( )

.

.

- -

( )

( )

:

( )

( )

( )

( )

( )

( )

:

" "

( )

—

—)
(— —

(%)

)

.(

( )

:

أما الفوائد الصحية لغسل اليدين

( )

.(

)

.(/)

٢٥٧

( )

( )

( )

. ( )

— —

. ( )

.

:

( )

. ( )

( )

. ( )

. ( )

: ( )

. (/)

)

. ( )

: ( )

. (/)

. (

( )

( )

:

·
:

"

( ) "

( )

—

.( )

.( )

.( )

: ( )

: ( )

.( )

( )

.( )

:

( )

—

( )

( ) (%)

(%)

:

( )

( )

( )

( )

( )

( )

(/)

المسألة الثانية
المضمة والاستنشق والاستنثار

:

:

:

:

:

:

تمهيد

في تعريف: المضمضة، والاستنشاق، والاستنثار

	:	:
( )"	" :	
( )"	" :	
( )"	" :	
" :		
	( )"	
( )"	" :	
	:	:
( )" ( )	" :	
( ) ( )"	" :	
( )"	" :	
:	(/) ( )	( )
	(/) ( )	( )
	(/)	( )
(/)	(/)	( )
	(/)	( )
( )	(/)	( )
(/) ( )	(/) ( )	( )
(/) ( )	:	(/)
( )		(/)
(/) ( )	:	(/)
	(/)	( )
	(/)	( )

.( )"

" :

.( )"

" :

( )

.

.

:

:

:

.

:

:

.

:

.

:

.

:

:

.( )

.( )"

" :

.(/)	( )
.(/)	( )
.(/) ( )	( )
.(/)	( )
.(/)	( )

.(/) .(/)

.(/) ( )

الفرع الأول حكم المضمضة والاستنشاق

( ) ( ) .

:

:

( )

( )

:

)

.(

:

( )

( )

1)

.(1)

.(1)

: ( )

.(1)

.(1)

.(

.(1)

.(1)

.(1)

( )

.(1)

.(1)

: ( )

.(1)

.(1)

.(1)

.( )

.(1)

: ( )

.(1)

.(1)

.(1)

: ( )

.(1)

.(1)

.( )

.(1)

.(1)

:

.(1)

.(1)

.(1)

( )

= :

$(\ )(\ )$ $(\ )$ $(\ )$ $(\ )$
:

.   :
 $(\ )$
 $(\ )$

$(\ )$:   :   =
 $(\ /)$
 $(\ )$
:   :
 $(\ /)$ $(\ )$
 $(\ )$
:   :
 $(\ )$ $(\ /)$
 $(\ )$
:   :
 $(\ /)$:   :
 $(\ /)$
 $(\ )$
:   :
 $(\ /)$ $(\ /)$ $(\ /)$: $(\ )$
 $(\ /)$
:   :
 $(\ /)$ $(\ /)$ $(\ /)$: $(\ )$
 $(\ /)$ $(\ /)$
 $(\ )$
:   :
= =

( ) ( ) ( )

:

· ( ) ( ) ( )

:

( )

/)	.( )	: .	.(( )
	·		·
	:	·	·
.(/)	·	.( )	: . ( )
	·	:	:
	-	-	
	·	:	
.(/)	·	.(/)	: .
	·	.(/)	: ( )
	·	.(/)	: ( )
	·	·	: ( )
:	·		
:	·		
	·	.(/)	
	·	·	( )
	·	·	( )

صَلَّى

( ) ... "

صَلَّى

" :

( )

:

:

:

:

:

{ يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ .. } ( ) .

{ وُجُوهَكُمْ .. } ( ) .

:

( )

{ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا ... } ( ) .

( )

(/) ( )

( ) : ( )

(/) ( )

( ) : ( )

:

( )

:

" : ﷺ

:

( ) "

:

:

( )

( ) " ...

" :

:

( ) "

"

" : ﷺ

:

( ) "

:

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/)

.(/)

-(/)

(/) ( )

( )

(/) ( )

( )

.(/)

" : _ _ " : ^{۱۱۱۱} _ _ .
 _ _ " _ _ .
 . ( ) " _ _ ( )
 :
 .
 ( ) " " : ( )
 :
^{۱۱۱۱}
 ( )
 :
 : :
 _____
 : ( )
 . (/)
 . ( ) (/) ( )
 (/)
 . (/)
 . (/) : . (/)
 ( )
 . (/) :
 ( )
 . (/)
 " : . (/)
 . (/)
 . (/) . (/)
 . (/) ( )
 . (/) ( )

”:

( )”

:

:

( )

( )

( )

:

:

:

{يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ ...

{الآية} ( )

(/)

( )

(/)

(/)

(/) :

(/)

( ) :

:

( )

:

( )

{... وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا...} ( ) .

:

( )

{ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطَهَّرُوا } ( ) .

:

:

:

( )

:

عَلَيْهِ

—

( )

":

( )"

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.( ):

( )

.(/)

:

( )

.( ):

( )

.(/)

( )

( )

:

:(
" ( )
" ( )
" ( )
" ( )

.( ) !

:(
.(/)
": (/)
.(/)
.(/)
":
.(/)
":
.(/)

: — — .
 ( ) " :
 ( ) "

:
 :

( ) :
 ( ) " " : :

: : :
 : : :
 ( ) ( ) ( )

( )

.(/) : . : ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 : .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) . : ( )
 .(/) ( )
 .(/) .(/) : ( )
 : .(/) : ( )
 .(/)

( ) .

: :

:

:

:

:

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ

( ) . { ..

:

( ) .

{ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا... } ( ) .

{ ... وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا... } ( ) .

:

( ) .

:

(/) .

( )

( ) :

( )

(/) .

(/) .

:

( )

( ) :

( )

( ) :

( )

(/) .

( )

" : ^{لله} — — .

( )"

" "

( ) ^{لله} ( ) " : — — .

( )" ( )

: — — : — — .

^{لله}

( )" ...

( )

. (/)

: . ^{لله} ( )

. (/) . (/)

. ( ) : . : : ( )

. ( )

: . : ( )

: .

. (/) . (/)

. (/) . (/)

: (/)

. (/)

: (/)

. (/) . (/)

. (/) . (/)

: (/)

. (/)

: (/)

. (/) . (/)

. (/) . (/)

— —
 — —
 ( ) ( )
 :
 :
 ( )
 :
 :
 ( ) ( )
 :
 :
 :
 :
 :
 " : " ( ) "

.(/)			( )
		.(/)	( )
		.(/)	( )
.(/)	.(/)		: ( )
	.(/)	.(/)	: ( )
		.(/)	( )
	.(/)	.(/)	: ( )
			.(/)

" : $\frac{1}{x^2}$: — — .
( ) "

:

( )

... " : $\frac{1}{x^2}$ — — .
( ) "

:

( )

" : $\frac{1}{x^2}$: — — .
( ) "

:

" " : ( ) " " :

( )

:

:

.	(/)	( )		
.	(/)			
.	(/)	( )		
	.	(/)	( )	
	.	(/)	( )	
	.	( ) (/)	( )	
	.	(/)		
.	(/)	.	(/)	
		.	(/)	( )
		.	(/)	( )

( )

:

:

:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ ... }

:

صَلَّى

( ) { وَمَا ءَاتَكُمْ الرَّسُولُ فَاخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا } ( )

( ) { قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي ... }

( )

— ( ) —

صَلَّى

( )

( ) (/) .

( ) (/) .

( ) ( ) :

( ) ( ) :

( ) (/) .

( ) .

( ) (/) .

١٤٣٥

: " : " :
 : " : " :
 : " : " :
 ( ) " :
 ( ) :
 : " : " :
 ( ) ( ) :
 ( ) ( ) :
 ( ) :

.(/) ( )
 .(/) ( )
 : :
 " " " " " : :
 .( ) : :
 " " " " .(/) - - :
 " " " " ( )
 .( ) : :
 .(/) ( )
 : : : : :
 .(/) : : : : :
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) : : : : :
 : : : : : ( )

( )

( )

:

:

( )

( )

:

( )

"

"

:

( )

"

"

:

:

(/)

:

( )

(/)

( )

(/)

( )

(/)

:

.

( )

:

( )

( )

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

( )

(/)

( )

( ) ( )
( ) ( )

( )

( )

" .. " :
( ) " " :
" : — —

( )

( )

(/) ( )
( )
(/) : .
(/) : (/) ( )
(/) : (/) : ( )
(/) ( )
(/) ( )
(/) ( )
(/) ( )
(/) (/) ( )
(/) (/) : ( )

( )

:

:

ﷺ

:

"

( )"

:

"

"

:

( )

( )

:

:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا

{ وُجُوهَكُمْ ... }

ﷺ

( )

ﷺ

(/)

( )

(/)

( )

:"

(/)

(/)

."

(/)

( )

(/)

( )

(/)

( )

( )

":

( )

:

{ ... وَكَانَ :

:

عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا" ( ) :

:

:

:

( )

{ .. وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا } :

:

:

:

:

(/)

( )

(/)

)

:

(/)

" " :

(

(/)

(/)

( )

(/)

:

( ) :

( )

(/)

( )

( )

" ... " : ...

:

— —

—

—

( )

" :

— —

:

"

( )

"

" :

( )

:

( )

( )

—

—

{ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ }^(١)

(/) .

( )

(/) .

( )

(/) .

:

( )

(/) .

( )

(/) .

(/) .

:

( )

(/) .

( )

( ) :

( )

( )

. ( )

. ( )

:

.

.

. ( )

. ( )

.

.

. ( )

:

:

:

۱۳۹۶

—

—

:

"

"

. ( )

: ( )

. ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

( ) : : :
( ) :
( )

( ) :
:

: :
:

( )

( )"

" :

.(/) ( )
( )

. : .
- - . : .
.( ) : .

.(/)
( )

. : .
: .(/) : .
.(/)

.(/) : .(/) ( )

.(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

( )

( )

— : — : "....." : — —

( )

( )

( )

:

" : : : "

( )

.( )

.(/)" "

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.( )

.(/)

: ( )

. ( )

:

" ...

" :

:

( )

( )

" ...

" :

( )

:

— —
سید

( )

.(/) :
.(/) :
. ( )

.(/) : ( )
.(/) ( )
.(/) : ( )
. ( ) : ( )

الفرع الثاني حكم الاستنثار

( )

:

:

( )

—

بسم الله

: —

:

( )"

(/) (/) (/) (/) : ( )
(/) (/) (/) (/) (/)
(/) (/) (/) (/) (/) (/)
:
(/) (/) :
(/) (/) (/)
(/) (/) (/) (/) (/)

الفرع الثالث

الفوائد الصحية للمضضة والاستنشاق والاستنثار

: :

بسم الله
والصلاة والسلام

( )

( )

بسم الله
والصلاة والسلام

( )

( )

( )

( )

(/)

( )

٢٩٠

( )

( )

: ( )

( )

( )

— J. B. Parfit

( )

( )

( )

: :

.

"

( )" .

" :

"

"

:

Operative Dental Surgery

.( )

.

( )

p.

.( )

( )

.( )

( )

( )

.(/)

( )ⁿ ...

:

( )

:

:

.( )

.

.( )

( )

.

( )

.( )

.

:

(-)
( )

(-)

( )

( )

۱۱۱۱

:

( ) . .

( )

( ) . .

( )

( ) .

( )

:

:

:

:

—

—

( )

( )

.( )

. ( )

:

:

.

.

۲۹۰

.

.

—

—

:

.

)

. ( )
۲۹۰

_____

( )

:

.(Hayfever)

:
)

(Polyps :

: ( ) (Meningitis)

— —

( )

— —

)

(:

)

(:

.(—)

_____ ( )

.

.

:

( )

( )

:

( )

:

:

.

:

.

( )

( )

( )

( )

:

.

.

.

:

. ( )

:

( )

. ( )

۲۹۸

:

.

(%) (%)
(%) (%) (%)
(%)
(%) (%) (%)

(%)

.^( )(%)

—

—

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

( )

.(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

(%)

.^( )(%)

( )

.( )

.

.

.

( )

.( )

.

.

.

:

—

—

++++ ++

(%)

(%)

++ +

( )

		+
		++
		+++
		++++
-	-	
%	%	

)

( )

.( )

۳.۲

(

.

.

.()

.()

" :

.()"

.( )

.

( )

( )

.( )

.
( )

.(/)

: " :
 :
 .
 :
 -)
 : (.
 : .
 ( )
 . ( )
 : : .
 .
 .
 .
 .
 .
 : .

.

:

.

.

.

.

:

.

.

:

.

:

.

.

.

.

" ..

" :

( )

( )

المسألة الثالثة غسل الوجه

تمهيد
في تعريف الوجه وحده

: :
" (١)" " :
" (٢)"
: :
:
(٣)

الفرع الأول
حكم غسل الوجه في الوضوء

(٤)

(٥)

. ( ) . (/) ( ) ( )
.(/) . (/)
.(/) . (/) . (/) : ( )
/) . (/) . (/)
. ( ) . ( )
. (/) . (/) . (/) . ( )
. (/) . (/) . (/) . (/)
. ( ) ( ) : ( )
. (/) . (/) : ( )
(/) . (/) . (/)

:

:

( )

:

( )

:

:

:

:

:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ

( ) { ...

.(/)	.(/)	.(/)	
		=	
.(/)	.(/)	.(/)	=
.(/)	.(/)	.(/)	
/)	.(/)	.(/)	
	.(/)	.(/)	.(
	.(/)	.(/)	: ( )
		.(/)	.(/)
.( )	.(/)	.(/)	: ( )
	(/)	.(/)	.(/)
		.(/)	.(/)
		.( ):	( )

∴

∴

∴ " ∴

الملك
عبد العزيز

—

—

(١) " ∴

—

—

—

—

∴

الملك
عبد العزيز

الملك
عبد العزيز

∴

"

(٢) " ∴

∴

(٣) " ∴

الملك
عبد العزيز

" ∴

—

—

∴

∴

الملك
عبد العزيز

(٤) ∴

∴ ( )

∴ ( )

∴ (/)

∴ (/)

∴

( )

: " :
" " :
" : "

(1) "

(2)

(3)

(4)

(e)

.(/)

:

.(/)

:

( )

( )

.(/)

.(/)

:

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

∴

∴

∴

∴

( )

( )_.

∴

∴

( )_.

∴

∴

∴

∴

∴

( )_.

.

( )_.

.

∴

∴

( )_.

∴

∴

.( )

.

∴

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

∴

( )

.

( )

( ) .

:

( ) .

:

( ) .

( )

:

(e)

—

—

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) : ( )

( )

.(/)

.( )

الفرع الثاني الفوائد الصحية لغسل الوجه

(١)

(٢)

:

) ( )

(Herpesimplex)

.(/)

( )

.( )

( )

)

:

(.)

:

.
:

( )

)

)

(Ring worm)

.

(Tinea) :

.

- -

.

- -

- -

( )

) "

"

(

( )

—

—

( )

( )

(/)

_____

( )

( )

المسألة الرابعة
غسل اليدين إلى المرفقين

. ( )

:

( )

( )

. ( )

( )

:

( ) ( )

( )

. ( )

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

: ( )

. (/)

. (/)

. (/)

( )

الفرع الأول

حكم غسل اليدين إلى المرفقين

( ) .

:

:

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى

الْمَرَافِقِ... } . ( ) .

:

:

( ) .

— —

— —

( ) .

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

( ) :

( )

( )

( )

— — : ( ) .

:
( ) ( ) " :
( ) "

( )

:

. ( )
.
:
:
:(/) (/)
:(/) : ( )
:
:(/)
:
:(/)
:(/)
:(/) : ( )
:(/) : ( )

الفرع الثاني

الفوائد الصحية لغسل اليدين إلى المرفقين

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

.( )	.	( )
.(/)	.	( )
.( )	.	( )
.(/)	.	( )
.(/)	.	( )
.( )	.	( )

المسألة الخامسة مسح الرأس

( )
 ( )
 ( )
 :

( ) ( )
 :

" " : " تَبَّتْ بِالدُّهْنِ " ( ) :
 :

(/) (/) : ( )
 (/)
 (/) (/) (/) : ( )
 (/)
 (/) (/) (/) : ( )
 ( )
 : . : . :
 (/) (/) :
 (/) (/) (/) : ( )
 (/) (/) (/) (/)
 (/) (/)
 ( ) : ( )

( )

:

:

:

( )

—

—

( )

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.

:

.

:

:

.

.(/)

:

.( )

( )

:

.(/)

.(/)

.(/)

( ) ( )

( ) ( )

الفرع الأول
حكم مسح الرأس

( )

:

( )

1)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(

( )

: ( )

(/)

(/)

( )

: ( )

(/)

(/)

(/)

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ

إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ... } . ( )

:

:

... " : ﷺ

" ( )

ﷺ

" ( )

" :

:

( )

( )
( )
( )

: ﷺ

(/)

(/)

(/) ﷺ

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

الفرع الثاني حكم مسح الأذنين

:

:

.

( )

( )

:

.

( )

( )

:

.(/)	.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	.(/)	
	.(/)	.( )	.(/)
:	.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	
	.(/)		.(/)
		.(/)	( )
			( )
:			
	.( )	.( )	
	.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)	.(/)

— ۱۳۸۵ —

( )

:

:

:

" :

— —

۱۳۸۵

( )"

( ) " ...

" : ...

۱۳۸۵

:

( )

۱۳۸۵

۱۳۸۵

— —

( )

:

:

:

.(/)

( )

(/) ۱۳۸۵

( )

.(/)

.

( )

.(/)

( )

( )

صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
" :
" :
:"

{ وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ... } ( ) :

صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
" :
" :
:"

( ) (/) ( )
.(/) صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
": (/)
: : : .(/) "
.(/)
: : .(/)
.(/) :
.(/) (/)
.(/) ( )
.( ) : ( )
.(/) : (/)
.(/)

الفرع الثالث الفوائد الصحية لمسح الرأس والأذنين

: :

. ( )

: :

( )

( )

. ( )

:

. ( )

. (/)

: ( )

. ( )

. (/)

: ( )

. ( )

. ( )

( )

. ( )

( )

المسألة السادسة غسل الرجلين

·
·
·
·
·

تمهيد حد الرجل

( )

:

:

( )

:

( )

( ) : ( )
( ) ( )
( ) ( ) : ( )
( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( ) ( ) : ( )

الفرع الأول حكم غسل الرجلين

( )

:

:

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى

الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ... } . ( )

:

)

:" وَأَرْجُلَكُمْ "

( )

(

:

:" ﷺ :

:

—

—

—

—

—

—

—

—

( )"

—

—

(/) .

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

( ) :

( )

(/) .

( )

( )

۱۱۱

( )

"

"

۱۱۱

:

( )

۱۱۱

"

( )

( )"

:

:

۱۱۱

( )

( )

.(/)

.(/) ( )

( )

.(/) :

.(/)

.( ) (/) ( )

.(/)

.(/)

.(/)

:( )

:

.( )

.(/)

:

( )

":

( )"

:

( )

الفرع الثاني الفوائد الصحية لغسل الرجلين

( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

:

(/)

: ( )

( )

.

( )

( )

:

.

)

"

"

.( ) (

.

—

—

.( )

.(/)

.( )

.(/)

۳۳۸

.

.

.

( )

( )

( )

المسألة السابعة حكم تجديد الوضوء

" ( ) :

( ) ( ) .

:

:

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... } ( ) .

:

" : { إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ } :

:

.

.

:

.

( )

.

(/) ( )

(/) (/) : ( )

(/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/)

(/) (/) (/)

( )

(/)

( ) : ( )

(/) (/) : ( )

البرهان
— — — — —
:
: — — — — —
: ( ) " " :
: :
البرهان
.( ) ( )
": البرهان : — — — — —
.( ) "
:
:
.( )
( ) البرهان ( )
:

البرهان
البرهان
.(/) . :
/) ( )
. (/) . (/) : ( )
( )
. (/) (/)
( )
البرهان . (/) ( )
. (/) . (/) ( )
البرهان . (/) . ( ) : ( )
:

( )
 — ( ) —
 ( ) " .
 :
 .
 ( )
 " : — — : .
 : " .
 ( )
 . ( ) " : .
 :
 — —
 ( )
 .
 : ( )
 . ( ) : ( )
 ( )
 . (/)
 ( )
 ( )
 : .
 . (/) .
 ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )

:
 ( ) ( )

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا

وُجُوهُكُمْ وَأَيْدِيكُمْ .. } ( ) ( ) .

:

( ) ( ) .

( )
 :
 (/) : .
 (/)
 ( )
 :
 (/) (/) (/)
 ( ) : ( )
 ( )
 " :
 (/) " ...
 (/)
 .

المطلب الرابع الغسل وفوائده الصحية

∴

∴

∴

∴

∴

∴

( )

∴

( )

∴

∴

∴

∴

∴

( ) ( )

—

—

∴

∴

∴

.(— /)

.(— /)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.
 :
 :
 .
 ( )
 ( )
 ( )
 :
 .
 ( )
 — —
 ( )
 — —
 :
)
 (

.(/)   .(/)   : ( )
 .(/)   .(/)   .(/)
 :   .
 :   :
 .(/)   .( )
 .(/)   .(/)   ( )
 .(/)   .(/)   : ( )
 .(/)   .(/)   .( )
 .(/)   .(/)   .(/)
 .(/)   .(/)
 .(/)   .(/)   ( )

( ) .

:

:

:

:

:

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... } . ( ) .

:

( ) .

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا

تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا .. } . ( ) .

:

( ) .

{ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا } . ( ) .

:

"

( ) (/) . ( )

( ) ( ) : ( )

( ) (/) . ( )

( ) ( ) : ( )

( ) (/) . ( )

( ) ( ) : ( )

( ) "

:

( )

:

" :

( ) "

— —

:

( )

:

— —

":

( ) "

—————

.(/) ( )

:

( )

·

:

·

.(/) .(/)

": " : ( ) (/) ( )

·

(— /)

.(/)

.(/)

·

.(/) ( )

·

( )

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... } . ( )

( )

{ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ } . ( )

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

:

( )

( ) :

(/) ( )

( ) :

" : ~~scribble~~ ( ) "

: ( ) "

( ) .

:

~~scribble~~

: — — .

" :

( ) "

:

" "

( ) .

" : ~~scribble~~ : — — .

( ) "

:

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

" ...

" : ~~scribble~~

.(/) ~~scribble~~

(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

:

.(/)

" : .(/) "

:

"

.(/)

.(/)

."

"

( ) "

" :

:

( ) "

:

( )

( )

( )

:

:

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ ... } ( ) :

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَى ... } ( ) :

:

( )

(/)

( )

( )

(/)

(/)

(/)

( ) :

(/)

( )

( )

( ) :

( )

( ) :

( )

(/)

( )

( ) { يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ ... } :
( )

{ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ... }^(١) : —

: :

— — — —

! (١)

— —

( )

:

{ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى

: { الْمَرَافِقِ .. }

"

:

:

.(/) ( )

.( ) : ( )

.( ) . : ( )

.(/) ( )

:

!" ( )

( )

:

( )

:

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ ... } ( )

"

( )

( ) "

.( ) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.( ) : ( )

" : ( )

.(/) .( )

.(/)

.(/) ( )

{ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ ... } ( ) :

" ( )

( ) "

" ( ) "

{ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ

( ) {

: " " ( )

( )

" "

" " :

: :

(/) .

( ) :	( )
(/) .	( )
(/) .	( )
(/) .	( )
(/) .	( )
(/) .	( )

:

( ) .

:

"

( )"

:

.

.

( ) .

( ) { وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ ... }

:

.

( ) .

:

:

.(/)

: ( )

.( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.( )

.(/)

.( ) :

( )

.(/)

( )

" ( )
 ( ) " : ( )
 ( )

( )

:

:

:

:

:

(( ))

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) .(/) .(/)

.(/) .(/) .(/) .(/)

.(/) .(/) .(/)

:

( )

( ) ( )

:

:

:

:

:

{ ( ) ...

:

( )

( )

= (/) : . (/) = ( )

( )

:

(/)

(/) : ( )

(/) :

(/) :

(/) ( )

( ) : ( )

(/) ( )

": : — — .
" ( )"
: :

" :
" ( )"
" : ( )
" ( )"
:

: . (/) . ( )
(/) . (/)
" : .(/)
.(/)"
.(/)
.(/)
: .
.(/) .
" (/)

. ( )

۱۳۳۳

:

:

:

( )
( )

( )

( )

( )

:

:

"

( )"

:

( )

:

:

:

:

.(/)

_____
( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

" : : — —

."()

:

."

:

."

:

:

"

"

:

."

."

" : : "

."

."()

."

."

."

_____

."

."

."

."

."

:""

."

."

."

."

."

."

."

:""

."

."

."

( ) ( )

:

:

:

( ) .

:

:

:

( )

( )

:

.(/)

: .

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

( )

: .

: .

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

:

:

:

﴿

﴾ :

—

—

.

﴾

﴾ :

:

—

—

.

﴿

﴾

﴾

:

﴾ .

:

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

.

:

.

:

:

﴾ (/)

﴾ (/) (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

﴾ (/)

( )

:

:

⊗

" :

—

—

—

( )"

:

( )

⊗

" :

—

—

—

"( )" ..

.

:

( )

$$\begin{array}{r}
 \begin{array}{ccccccc}
 l) & & .(l) & & .(l) & & : ( ) \\
 .(l) & & .(l) & & .(l) & & .(\\
 & .(l) & & .(l) & & .( ) & \\
 & & & & & & = .(l) \\
 & .(l) & & .(l) & & .(l) & = \\
 & & .(l) & & .(l) & & \\
 .(l) & & & & & & ( ) \\
 & & & & .(l) & & ( ) \\
 & & & & & & . \\
 & & & & & & ( ) \\
 .(l) & & .(l) & & .(l) & & : ( ) \\
 .(l) & & & .(l) & & .(l) & \\
 \end{array}
 \end{array}$$

( )

:

:

:

:

:

{ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطَهِّرُوا ... } ( ) .

:

( ) .

— —

:

( )"

" :

— —

:

—

—

—

( )"

" :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) :

(/) .

( ) :

( )

(/) .

( )

.

( )

( )

(/) .

:

. ۱۳۳۵ ۱۳۳۵
 ۱۳۳۵ " : — — .
 . ( ) " ...
 :
 ۱۳۳۵
 ( )
 ۱۳۳۵ " : — — .
 . ( ) "
 :
 ( ) .
 :
 ( ) " — — " :
 . ( )
 . :
 :
 :

( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )

( ) .

:

( ) ( )

:

:

:

:

:

( )

٢٦٦

:

:

:

( ) .

( ) .

:

( ) .

:

:

.(/)	.(/)	.(/)	:	( )
	.(/)	.(/)		
.(/)	.(/)	.(/)	:	( )
.(/)	.(/)	.(/)		
.	.			( )
		.(/)		( )
.(/)	.(/)		:	( )
				.(/)
	.(/)			( )

:

:

...":

—

—

( ) "

:

( )

:

كَلِمَاتٍ

:

{...وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ...}

.

:

( )

.

:

:

كَلِمَاتٍ

—

—

( ) "

..":

":

—

—

( ) "

( )

(/)

( )

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

" : _

_

( )"

⊗

.

:

( )

:

:

( )

( )

:

( ) ( )

				.	( )
				.	( )
		.(/)	.(/)	:	( )
.(/)		.(/)		.(/)	.(/)
	.(/)		.(/)		.(/)
	.(/)		.(/)		.(/)
		.(/)		.(/)	.(/)
.(/)		.(/)		.(/)	.(/)
		.(/)		.(/)	.(/)
			.(/)		( )
					( )
.				.	
.				.	
	:	.			:
		.			:
.(/)		.(/)			

:

:

:

:

:

{ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطَهَّرُوا }^ع ...^( ).

{ حَتَّى تَغْتَسِلُوا }^( ).

:

( ) ( )

( )

:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

— —

( ) "

" :

" :

— —

( ) "

" :

— —

( )

( ) "

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

( ) :

( )

( ) :

( )

(/)

( )

.

( )

.

( )

(/)

:

( )

٤٤٣

":

( )"

":

( )"

( )

:

:

:

(/)

(/)

( )

( )

( )

(/)

(/)

( )

.. " :

—
( )"

:

( ) " " :

:

" : — ( )

( )"

:

( )

:

:

:

عبدالله

— ( )

( ) ( )

عبدالله

.

.

(/)

( )

.(/)

( )

( )

: : :

.(/)

: .(/)

( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

. ( )

:
 "

( ) "

:

:

( )

:

.

:

:

.

( ) . — — — —

.(/) : ( )
 , : .(/)( ) :
 .( ) : .
 .( ) . .(/)
 ( )
 .(/)
 .(/) ( )
 . ( )
 .(/) : ( )
 .(/) .(/) .(/) .(/)

( )

:

:

{ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا }^(١).

( )

( ) " ...

... " : _ _

ﷺ

( )

ﷺ

( ) ﷺ

( ) ﷺ

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( ) :

( )

(/)

( )

(/)

( )

( )

( )

( )

( ) " . . . .

Handwritten mark

" :

-

" : ( )

..

( ) "

( )

" : Handwritten mark

( ) "

( )

( )

.(/)

( )

( )

( )

:

.( )

: .

.(/)

.( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

( )

(٢)

(٣)

:

{ ... وَلَا جُنْبًا إِلَّا غَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا }^(٤) :

(٥)

:" وَإِنْ كُنْتُمْ جُنْبًا فَاطَّهَرُوا "^(٥) :

( )

:" فَاطَّهَرُوا " :

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

( ) :

(/) (/) :

( ) :

" :
 . ( ) " : ..
 :
 : " :
 :
 :
 : ( ) "
 :
 ( )
 ( )
 :
 :
 - -
 :
 ( )
 ( )

	.(/)	( )
	.(/)	( )
.(/)		( )
	.(/)	( )
		.(/) ( )
		.(/) ( )
.	.(/)	( )

∴
∴
∴
∴
∴
∴

( ) "

∴ — —

( )

∴

"

— —

( ) "

∴

( )

∴

.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )

( ) .

:

—

—

.

:

:

( ) .

:

:

.

( ) .

( )

:

.

_____
.(/) ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( ) .

:
:
:
:

{ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا } ... ( ) .

( ) .

:
:
:
:
:
:
:"
:"
:"

! ( )
:

.(/) : ( )
.(/) .(/) .(/)
.(/) .(/) .(/)
.(/)
.( ) : ( )
.(/) ( )
.(/) ( )
.(/) ( )

- - . =

١٤٣٥

!

.( )

:

— —

:

:

:

:

١٤٣٥

: — —

: ...

": ١٤٣٥

.( )" ...

:

( )

": ١٤٣٥

: — —

( ) ( )

.( )" ...

: .

. " " :
.(/)

:

.
.(/)

=

.(/)

( )

( )

(/) ...

.(/)

.

.(/)

.(/)

: ( )

.( ) ( )

.

: ( )

.(/) .( )

.(/) ( )

: ( )

:

"

( )"

:

:

— —

":

( )"

:

( )

:

"

( )"

:

:

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

$( ) ( )$

$\frac{1}{2}$

:

$( ) ( )$

:

:

:

—

—

$( )$

$\dots ( )$

.

.

$( )$

:

$\frac{1}{2}$

.

$(\quad /)$

$(\quad /)$

: $( )$

.

:

$( )$

$(\quad)$

$(\quad /)$

$(\quad /)$

$(\quad /)$

$( )$

$( )$

$(\quad /)$

$(\quad /)$

: $( )$

$(\quad /)$

$( )$

$(\quad /)$

$( )$

:

( )

( ) ( )

:

:

:

":

شاه

—

—

:

:

.

( ) " ..

:

.

:

( )

( )

:

.

:

:

:

( )

(/)
(/)

(/)
(/)

(/) : ( )
(/)

(/)

(/)

(/) : ( )

.

( )

( )

(/)

(/) ( )

“( )

：“

“( )”

：

： . : ( )
.(/)( ) : ( )
.(/)( ) : ( )
.(/) : ( )
۳۸۴

( ) ( )

( ) ( )

.
:
:
:

:

:

{يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا

تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا} ^(١).

":

(/)

."

=

": (/)

."

=

(/)

."

(/) ( )

: :

( )

:

(/)

(/)

."

":

(/)

(/)

."

":

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

.

( ) :

( )

:

( )

{وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطَهِّرُوا...} ( )

:

( )"

:

﴿...﴾

:

( )"

":

( )

:

( )

:

﴿...﴾

."

":

﴿...﴾

:

.(/)

: ( )

.(/)

:

:

.( ):

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

" :"

.(/)

( )

: ﴿...﴾

﴿...﴾

﴿...﴾

.(/)

.(/)

: . ﴿...﴾

( )

﴿...﴾

:

:

:

.(/)

.(/)

: " : ! " ( ) .
 :
 ( ) .
 " : ﷺ : — — .
 ( ) " :
 :
 ( ) .
 : :
 :
 :

: {يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا

تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ ... } (١) .

:
 ( ) .
 :
 " : ﷺ : — — .
 " " : " .
 _____
 (/) ( )
 (/) .
 (/) ( )
 (/) ( )
 (/) .
 ( ) ( )
 ( ) : ( )
 (/) ( )

( ) .

:

( ) .

:

:

:

( ) .

( ) .

:

:

( ) .

:

:

:

:

{ وَاسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي

الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ .. } ( ) .

( )

(/) .

(/) .

( )

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

( )

(/) .

( )

( ) :

( )

:

"

( ) "

:

( )

:

:

:

"

( ) "

:

"

:

"

( )

:

"

( )

:

"

( )

	.(/)	.(/)	( )
		.(/)	( )
.(/)			( )
. (/)			
.(/)			( )
	.( )	.( )	: ( )

المسألة الثالثة الأغسال المستحبة

:

( ) .

:

:

:

	.(/)		.(/)		.(/)		.(/)		( )
	.(/)		.(/)		.(/)		.(/)		
	.(/)		.(/)		.(/)		.(/)		
			.(/)(/)		(/)		.(/)		
			.(/)		.(/)		.(/)		
			.(/)		.(/)		.(/)		
			.(/)		.(/)		.(/)		(/)

۱۳۹۳

— — ( ) .

— ( )

: — — .

۱۳۹۳

( )"

( )"

" :

( )"

:

( ) .

:

_____ ( )

=.

۱۳۹۳

=

.(/)

: .

.(/)

( )

.( )

: .(/)

.( )

: : (/)

.(/)

۱۳۹۳

( )

.(/)

: .

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.

.(/)

.(/)

( )

:

:

:

:

( )

( )

١٤٣٥

—

—

:

" :

—

—

"

:

( )

:

:

:

:

" ( )

١٤٣٥

( )

"

_____ : ( )

.( )

.(/)

( )

(/)

.(/)

( )

( )

.(/)

.(/)

: .

— : —

: " : —

" : —

( ) "

— — —

( ) .

:

"

( ) "

:

:

:

( ) .

:

:

.(/) ( )

· : :

: .( ) :

.(/) .

.(/) ( )

.(/) :

.( ) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

:

:

" : — — ( ) "

:

( ) "

:

:

:

:

" : كذا : — — ( )
 ( ) "

:

:

.(/)

_____

( )

.(/)

( )

:

( )

: . كذا . : :

:

:

.(/)

: . :

.(/)

: .(/)

( )

.(/)

.(/)

. : " " : :
 . ( )
 . " " : :
 . ( ) "
 " : :
 — — .

. ( ) "
 . :

( ) .

: — — .
 :
 " : !
 " : !
 . ( ) "
 :

. (/)	. (/)	: ( )
. (/)	. (/)	( )
		( )
	. ( ) . (/)	( )
. (/)	. (/)	( )
. (/)		( )
	. ( ) . (/)	

( )

" :

:

:

( )"

:

:

( )

( )

:

( )

( )"

" :

.(/)

.(/)

: ( )

(/)

( )

.(/)

" " " " :

( )

:

:

.(/)

.( )

:

.(/)

( )

" "

"

" :
: 2023

( )

( )

( ) "

" :

:

2023

:

:

2023

" :

2023

" :

"

( ) "

. : : - - : ( )
 .(/) :
 .(/) .(/) .( )
 ( )
 .( ) .(/) . (/)
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 ( )
 .( ) .(/) . (/)
 /) ( )
 .(/) " " .(/)
 2023

— —

( )"

Ⓢ

⋮

( )"

" : ( )

⋮

⋮

" : .

( )"

⋮

( )

⋮

( )

⋮

⋮

⋮

⋮

(/) (/) : ( )

( ) ( )

⋮

( ) ( ) ( )

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

( ) ( )

۱. ( ) " : _ _ ( ) " .
 ۲. ( ) " : _ _ .
 ۳. ( ) . :
 ۴. ( ) . :
 ۵. " : _ _ ( ) " .
 ۶. _ _ ( )
 ۷. ( ) :
 ۸. ( )
 ۹. (/) _____ ( )
 ۱۰. : . :
 ۱۱. : . (/) . (/)
 ۱۲. ( )
 ۱۳. ( )
 ۱۴. (/) " " :
 ۱۵. (/) ( )
 ۱۶. (/) ( )
 ۱۷. (/) ( )
 ۱۸. (/) (/) (/) : ( )
 ۱۹. (/) (/) (/) : ( )
 ۲۰. (/) (/) (/) : ( )

: :
 :
 :
 ( ) " " : - - -
 :
 " :
 ( ) "
 " : - - -
 ( ) " ( ) - - -

.(/) ( )
 .(/)
 .(/) .(/) :
 : " : .(/)
 " :
 .(/) " :
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 : .(/) " " :
 .(/) : .

٤٤٤

— — —

( )

:

( )

:

:

:

:

( )

— —

" :

٤٤٤

( )

:

٤٤٤

:

"

( ) "

" :

.

:

:

"

" :

( )

"

" :

.

...

"

:

" :

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( )

:

.( )

.(/)

.(/)( )

:

.

( )

:

.(/)( )

.

( )

.(/)

.(/)

" " : ( )

: " :
 : :
 .. :
 ()
 ()
 ()
 () " " : _ _
 " " : _ _
 ( )
 ( )

.(/)
 (/) ..

( )

.(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .( ) ( )

المسألة الرابعة

الفوائد الصحية للغسل

( )

( )

( )

( )

(/)

( )

٤٠٦

( )

( )

(/)

( )

" "

" "

.

.

—

( )

—

.

—

—

:

:

.

( )

( )

(.)

( )

.

.

( )

.

.( )

.(/)

.( )

.(/)

ξ.γ

( )

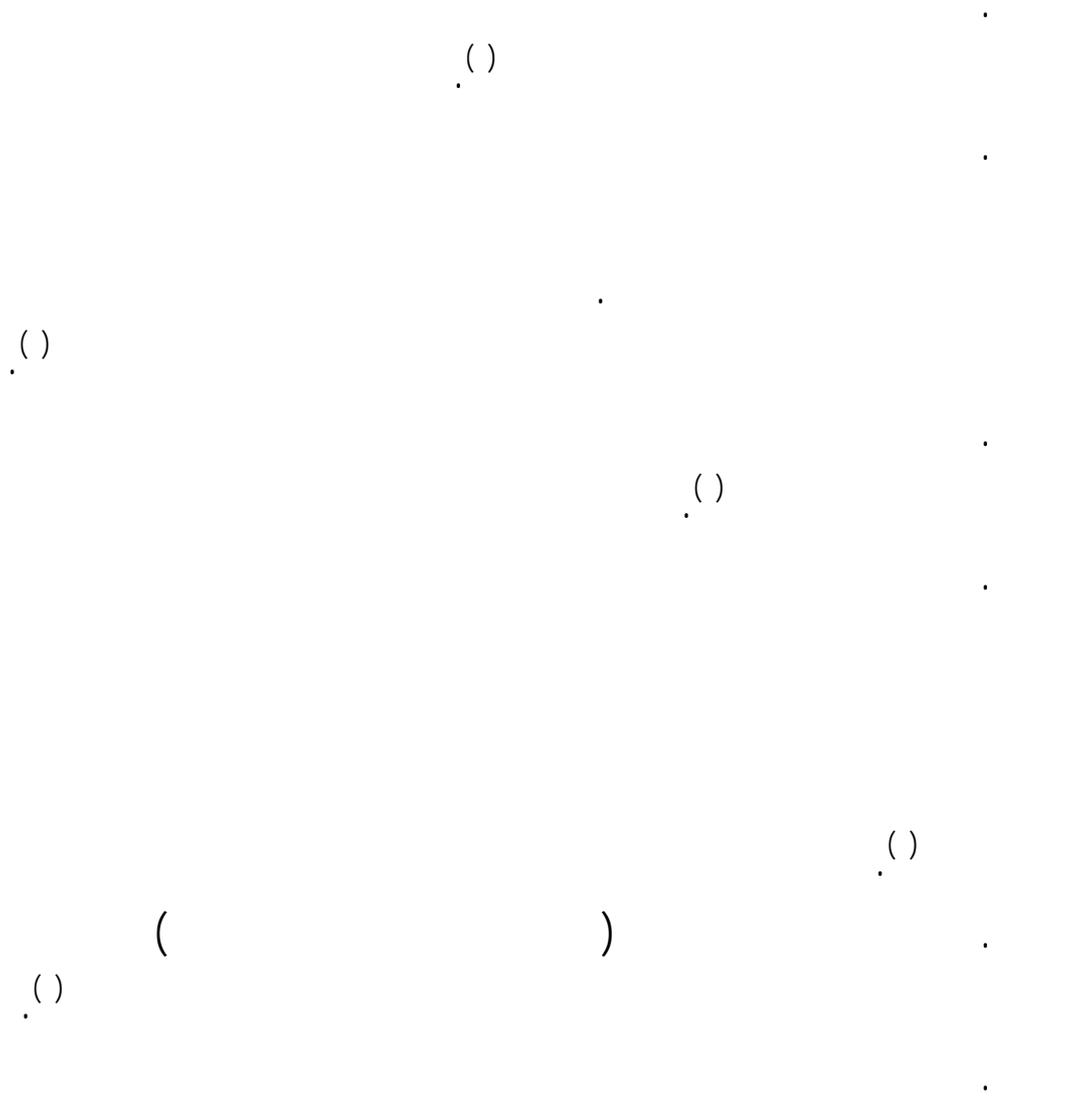
( )

( )

( )

.

.

λ	λ	λ	λ
λ	λ	λ	λ
λ	λ	λ	λ
λ	λ	λ	λ
λ	λ	λ	λ

( )

( ) :

( ) .

( ) .

:

( ) .

.(/)

_____ : ( )

.(/)

.( )

( )

.(/)

. : ( )

.( )

.( )

( )

. ( )

( )

( ) ( )

"

"

:

(Trichophyton hubrum)

(Niger.Aspergillus)

٤١٠

(Niger Aspergillus)

:

:

.(/)

( )

( )

.( )

( )

( )

:

. ( )

—

(—)

. ( )

:

...

.

.

.

. (/)
. ( )

٤١٢

. ( )
. ( )

∴

-

"

∴

"

∴

∴

( )

( )

.( )

( )

ε₁₃

∴

.

.

∴ ( )

∴

.

.

∴ ( )

.

∴

∴ ( )

∴ ( )

∴

_____ ( )

∴ ( )

( )

( )

—

—

:

.( )

.( )

٤١٥

( )

( )

( )

( )

( )

)

:

( )

(

.( )

.( )

.( )

( )

( )

( )

المطلب الخامس التيمم وفوائده الصحية

{ وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً

لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ } ( ) .

:

:

:

:

:

( ) : ( ) .

تمهيد تعريف التيمم

{... فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا...} (١):

( ) " :

( )

" :

( ) "

" :

( ) "

" :

( ) "

" :

( ) "

.( )	( )
.( ) :	( )
.( )	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )

المسألة الأولى

حكم التيمم لبرودة الجو وعدم وجود ما يسخن به الماء

—

{.. وَإِنْ كُنْتُمْ مَّرَضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا .. } (.)

:

:

:

:

:

:

:

:

:

( )

( ) .

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) : ( )

( ) .

:

:

:

:

:

{ .. وَإِنْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَايِبِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا .. }^(١) .

:

" :

—

( )

( )

"( )"

{ .. وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ .. }^(٢) .

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

( ) :

( )

(/) .

(/) ( ) .

— : —

( )

(/) .

:

( )

(/) .

( )

(/) .

:

:

(/) .

(/) .

( ) :

( )

:

: - -

!"

": ﷺ

{..} وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ

:

( )

ﷺ

{..} رَحِيمًا ( )

:

ﷺ

( )

:

( )

( )

:

( )

( )

( ) : ( )

( ) (/) ( )

(/)

( ) : (/)

(/) ." : (/)

(/) ( )

: ( )

- - . : ." :

( ) :

( )

(/) ( )

( )

( )

.
.
:

:

:

:

{ .. وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا .. } ( )

:

( )

:

:

:

( )

.
.

( )

(/)

( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

( )

(/)

(/)

: ( )

( ):

( )

(/)

( )

. ( )

( ) .

:

( ) .

:

:

:

:

:

{ .. وَإِنْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَايِبِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا .. }^(١) .

:

( ) .

:

( ) .

:

( )

ﷺ

( )

ﷺ

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.( ):

( )

.(/)

( )

.

( )

.(/)

( )

.( )

( )

:

( )

:

( )

:

:

:

:

( )

:

:

:

:

{ .. وَإِنْ كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ .. }^( ):

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(- /)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( )

:

( )

( ) ( )

:

( )

:

( )

( ) ( )

	.( ) :	( )
	.(/)	( )
	.(/)	( )
.( )	.(/)	: ( )
.( ) :	{ ... }	: ( )
	.(/)	( )
.( )	.( )	: ( )
		( )

المسألة الثانية

حكم التيمم للجروح والقروح والحروق ونحوها

:

:

:

( )

( )

( )

:

:

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

.

:

.

:

.

( )

:

.

:

.

( )

.(/)
. (/)
(/) (/)
(/)
(/)
(/)

.(/) : ( )
. (/) .(/)
(/)
(/)
(/) : ( )
(/) .(/)

:
:

:

:

:

{...} : وَإِنْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا...} ^(١).

:

" — —

"( )

{..} : وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ..} ^(٢).

:

: — — ( )
:

:

! " : — —

.(/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

.(/)

.( ) : ( )

. ( )

.( ) : ( )

.(/)

. : ( )

— — ( ) !

( ) "

:

— —

:

( ) .

:

:

:

:

( ) "

" :

عليه السلام

.(/) . : ( )
( )

. (/)

.(/)

" :

.(/)

:

."

" :

."

.(/)

.(/)

.(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

:

( )

:

( )

:

:

:

:

{... وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ

لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا ... } .^( )

:

" : _ _ "

( ) "

{... فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ... } .^( )

(/) .

(/) .

( ) :

( ) .

:

(/) .

(/) .

( ) :

( ) .

( ) .

( ) :

( )

( )

( ) :

( )

:

.

:

( ) " ... " : — — .

:

— —

( )

" :

( ) " ...

:

— — ( )

:

:

( )

. ( )

( )

(/) (/) (/) ( )

(/) (/) " (/) " :

(/) (/) (/) ( )

(/)

(/)

(/) ( )

:

:

:

( )"

... " : ۱۹۸۲
۱۹۸۳
۱۹۸۴

:

( )

:

:

:

—

( )

—

( )

—

( )

( )

۱۹۸۲

(/) ۱۹۸۲

(/)

(/) ( )

(/) ( )

: (/) (/) : ( )

( )

(/) (/) : ( )

(/)

—

( )

:

( )

:

:

:

:

( )

:

"( )

( ) "

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

.

:

:

:

.(/)

.( )

—

—

.

:

.

.( )

( )

المسألة الثالثة
الفوائد الصحية للتيمم للجروح والقروح والحروق

" : _ _

" ( )
_ .

( ) (/) .

المبحث الثاني

في الصلاة وما يتعلق بها وما في ذلك من فوائد صحية

المطلب الأول

اشتراط الطهارة من النجاسة في الثوب والبدن والمكان أثناء الصلاة وفوائده
الصحية

" :
( ) "

.

.

:

:

" :
:

( ) "

:

( ) "

" :

( ) "

" :

" :

( ) "

( ) "

" :

( )

.(/)

.( )

.(/)

( )

.( )

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.( )

( )

.(/)

( )

.( )

( )

( ) .

:

: ( ) ( ) " : - - ( ) .

. ( ) " ( )

:

( ) .

( )

: - - ( ) .
( ) " " :

.(/) ( )
- - ( )

: .

.(/) .(/)

.(/) . : ( )
: " : : ( )

.(/) . : ( )
.(/)( ) ."

.(/) ( ) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

( )

.(/) . :
.(/) : .

: .( ) (/) ( )

.( )

.(/)

( ) .

:

:

:

:

:

{ يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ ... } ( ) .

:

" ﷺ :

( ) "

:

( ) ﷺ

( ) .

" : ﷺ :

( ) "

(/) .

(/) .

: ( )

( ) :

( )

" " (/)

( )

: . :

" :

(/) .

(/) :

(/) .

( )

( ) (/)

( )

" " : (/)

" " (/)

: (/) .

":

ﷺ

!

" ( )

( )

"

:

":

:

( )

:

:

:

:

{ ... وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ

وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ }^(١).

:

( )

:

":

(/)

(/)

"

( )

(/)

( )

(/)

: ( )

(/)

( ) :

( )

(/)

( )

٤٤٥

" : — — .

( ) ( ) ( ) ( ) :

( )"

:

( )

:

—

٤٤٥

. ( ) . : ( )

.(/)

.( ) : .( ) : ( )

.( )

. : . : ( )

.( )

. : ( )

.( )

: : . : ( )

.( )

.( ) .(/) .(/)

( )

." : ." : " : (/)

: " : " :

.(/) .(/)

" : .(/)

: .(/) ."

.(/) ." "

.(/) ( )

( )

—

:

( )

:
:

( )

" :

( )

( )

عَلَيْهِ

عَلَيْهِ

( )"

_____ : ( )

: .(/)

=

" : .(/)

=

" : ."

.(/) ."

:

.(/)

.(/)

: .

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

: . : : ( )

.(/)

.( )

: ( )

:

( )
— —
( )
:
:

( )

المسألة الثانية

الفوائد الصحية لاشتراط الطهارة من النجاسة في الثوب والبدن والمكان أثناء الصلاة .

( )

( )

( )

(/)

(/)...

(/) ( )

(/) ( )

(/) ( )

( ) : ( ) " " : ( )

( ) : ( ) " " : ( )

( )

( )

( ) :

:

:

( )

.( )
.(/)

( )
( )

( )

(Urea)

—

—

.

( )

.

( )

( )

:

:

.

( )

.(— /)

.

( )

.

—

—

.

": ()

) ...
( )"

(

.

.

.(—) ( )
.( ) ( )

!()

()

.()

(⁻)

-

.()

.

:

.

.( )	)	( )
.( )	)	( )
.( )	)	( )
.( )	)	( )

:

:

.

:

( )

.

:

المطلب الثاني

تأخير صلاة الظهر والجمعة في شدة الحر وفوائده الصحية

— —

:
:
:
:
:

تمهيد

وقت الظهر ووقت الجمعة

: :

( ) ( )

: :

( )

:

:

( )

:

	.(/)	.(/)	: ( )
.(/)		.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	
.(/)		.(/)	.(/)
		.(/)	
			( )
		.(/)	
1)	.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	.(/)	.(/)
		.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	.(/)	.(/)
			.(/)

( ) .

المسألة الأولى

حكم تأخير صلاة الظهر في شدة الحر

( ) :
( )
( )

:

:

( )
" ( )"
... "

:

( ) : ( )
(/) (/)
(/) (/)
(/) (/) : ( )
: (/) (/) : ( )
(/) (/) (/)
(/) : (/)
(/) (/) ( )

.()()

) " :

(

.()"

" :

.()"

.()" ... ( ) " :

:

:

()

:

.

.

.()

.(/)	.(/)	: ( )	
.(/)	.(/)	.(/)	
.(/)	.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)		( )
		.(/)	( )
		.(/)	( )
		.(/)	( )
	.(/)		: ( )
.(/)	.(/)	.(/)	.(/)
			.(/)

:

( )

Ⓢ

:

—

—

.

." " :

." " : Ⓢ

( )

." : Ⓢ

( )

( ) "

:

:

:

:

.

.

:

:

:

( )

( )

.

Ⓢ

:"

( )

.(/)

"

.(/)

( )

: :

.

.

:

( )

:

.

.( )( )

.

(/)

.(/)

.

:

:

( )

( )

.( ) .(/)

.(/)

( )

:

:

:

( ) .

( ) .

:

:

:

:

:

:

:

:

" ( )

( )

( )

:

"

( )" "

	.(/)	.(/)	:	( )
	.(/)	.(/)	:	( )
			.	( )
(/)			:	( )
	.(/)		.	( )
	.(/)		.	( )
		.(/)	.	( )

:

:

" :

٤٦٧

( )"

:

" :

( )"

:

:

( )" ... ٤٦٨

" :

:

( )

:

:

"

( )"

:

.(/) ( )

.(/) ( )

. ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

( )

. ( )

":

—

—

. ( )"

:

—

—

:

: . "

" :

:

۱۳۳۳

. ( )"

: "

: "

" :

:

:

. ( )

:

( )

. (/)

. (/)

( )

. (/)

( )

. (/)

( )

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

: ( )

( )

( ) ( )

:

( )

:

( )

:

:

:

:

( )

:

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

:

( )

:

:

:

:

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( ) ( )

:

:

:

( )

:

" "

:

:

:

المسألة الثانية حكم تأخير الجمعة في شدة الحر

:

:

:

(/) .

( )

( )

( )

( )

:

( )

:

:

:

:

( )

:

:

:

:

:

":

—

( )"

—

.

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.( )

" : — — ( ) "

:

( )

:

:

:

:

( ) .

:

" :

—

—

.(/)
( ) . (/)

_____ ( )

.(/) .(/) : ( )
. (/) ( )

( ) "

.(/)

( )

المسألة الثالثة

الفوائد الصحية لتأخير صلاة الظهر والجمعة في شدة الحر

( ) .

:

:

( ) .

: ( )

( ) .

.( )

.( )

.( )

.( )

٤٦٧

. ( )

: ( )

.( )

: ( )

المبحث الثالث في الصوم والأحكام المتعلقة به وفوائدها الصحية

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ^(١).

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

"( )"

( ) : ( ) .

( )

(/)

(/) .

المطلب الأول

الفطر لمن غلبه الجوع والعطش فخاف الهلاك وفوائده الصحية

⋮
⋮
⋮

المسألة الأولى

حكم الفطر لمن غلبه الجوع والعطش فخاف الهلاك

:

:

( )

" :

( ) "

" :

( ) "

:

( )

" :

( ) "

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( )"

:"

:

:"

( )"

:

( )

( )"

:"

:

:

:

:

( )

:

:

:

{ ... وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ... }^( ).

( ) (/) .

( ) (/) .

( ) (/) : (/) .

(/) (/) (/) (/) .

(/) (/) .

(/) (/) .

( ) (/) .

:
" " :
:

{ .. وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا }^(١) .

{ ... يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ... }^(٢) .

{ ... وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ... }^(٣) .

( )

: ( )

.(/)

.( ) : ( )

.( ) : ( )

.( ) : ( )

.(/) ( )

المسألة الثانية

الفوائد الصحية لتشريع الفطر لمن غلبه الجوع والعطش فخاف الهلاك

:

.

:

( )

—

—

( )

. ( )

.( )

( )
( )
( )

المطلب الثاني الفطر على التمر وتعجيله

:
:
:
:
:
:

المسألة الأولى

حكم الفطر على التمر

( ) . ( )

:

:

" : _ _ .

( )"

" : _ _ ( )

( )"

_____

( ) _ _ : ( )

( ) : ( )

( ) ( ) ( ) ( )

(/) (/)

(/) (/)

(/) (/)

(/) (/)

( ) (/)

(/) (/)

(/)

(/) (/) (/) (/)

(/)

(/) (/) (/)

(/) (/)

(/) (/) (/)

(/)

(/) (/)

(/) (/)

(/) (/) (/)

(/) (/)

(/) (/)

(/)

(/) (/) (/)

(/) (/)

( )

( )

( )

( )

$$\begin{aligned} & .(/) \qquad \qquad \qquad \overline{\qquad \qquad \qquad} \qquad \qquad \qquad : \quad (/) = \\ & \qquad \qquad \qquad .(/) \\ & \qquad \qquad \qquad \qquad .(/) \qquad \qquad \qquad ( ) \\ & .(/) \qquad \qquad \qquad .(/) \qquad \qquad \qquad : \quad ( ) \\ & \qquad \qquad \qquad \qquad .(/) \qquad \qquad \qquad ( ) \\ & \qquad \qquad \qquad \qquad .(/) \qquad \qquad \qquad ( ) \end{aligned}$$

المسألة الثانية

الفوائد الصحية للفطر على التمر

:

:

.

.

:

.

.

:

"

:

.

"

.

.

:

.

.

:

.

.

—

(/)

(/)
( )

_ %)

" "

: (%
(%) .

" "

( )

( )

:

.( )

.( )

.( )

εγλ

.

( )

( )

( )

/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	
/	

( )

(% _%) .
(%)

( )

.( )

.( )

( )

( )

(% .) .

( )

( )

:

%		%	
'		'	
'		'	
'		'	
'		'	
'		'	
'		'	
'		'	
'		'	
'		'	

( )

(% .) .

.( )

.( )

.( )

ελ.

( )

( )

( )

( )

( )

.

( )

(% ,)

.

( )

( )

.

.

( )

(/)

( )

.

( )

:

( )

( )

( )

(

)

( )

" " ( )
 " " ( )

( )
 :
 /

—	(A)
' — '	(B)
' — '	(B)
' — '	
' — '	(C)

( )

( )

( ) ( )

.( ) : ( )
 .( ) : ( )
 .( ) : ( )
 .( ) : ( )
 .( ) : ( )
 .( ) : ( )

( )

(%)

(%)

:

(%)

:

(%)

(%)

:

( )

( )

( )

.( )

.( )

: ( )

.( )

( )

.( )

.( )

: ( )

.( )

( )

)

( )

( ) : { وَهَزَى إِلَيْكَ بِجُدْعِ النَّحْلَةِ } _ _

تُسَقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِي وَأَشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا { } ( ) .

( )

( )

( )

( )

( )

( ) :

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

:(/)

/		-	/	/	
/			/		
/			-		
/					
/	-	-			
		-			( )
/					
/					
/	/	-	-		
/					
		-			
/	-	-			
/					
/	-	-	-	/	
/		-			

( )

·
" "

.( ) . ( )

)

-

-

(

.()

.()

.( )

.( )

ελγ

.

.

( )

( )

المسألة الثالثة حكم تعجيل الفطر

( )

:

:

:

"

:

( ) "

" : ﷺ

:

"

ﷺ

( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

:

-

-

.(/)

( )

"

:

"

.(/) "

" :

"

:"

.(/)

:

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

:

: ( )

( ) :

" : كالتالي : — — .
 ( )"

" : كالتالي — — .
 ( )"

:

( ) .

— — " : كالتالي — — .
 ( )"

:

( )

" : (/) . (/) كالتالي
 " :

" : ( ) (/) ( ) ( )
 : . ( ) : :

. (/)"

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) . (/) . ( )

. (/) : ( ) (/) ( )

(/) . (/)

. (/)"

. (/) — —

) (/) . (

( )
" : _ _ ( )
: ^{الملك} :
:
: ( ) : :
( ) " ^{الملك}
:
" : ^{الملك} : _ _
( ) ( ) "
:
.
.(/) ( )
:
.
- . - - . . .
.(/) .(/) : . -
.
:
.(/) : .
.
.( )
.
.(/) ( )
(/) (/)
.( ) " " :
: ( )
.(/)

" ( )

" .

عَلَيْهِ

( ) .

المسألة الرابعة الفوائد الصحية لتعجيل الفطر

( )

عَلَيْهِ

" ( )

" :

) (-)

(

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.( )

( )

(/)

:

( )

.(/)

(/)

(_)

( )

( )

( )

-

-

( )

_____ ( )

.

.

.

.

.

.

( )

—

—

—

—

.

:

.( )

_____

( )

( )

( )

٤٩٣

( )

المطلب الثالث السحور وتأخيرهِ وفوائده الصحية

تمهيد

تعريف السحور ووقته

.

( )

:

:

( )

:

.

( )"

":

:

:

( )

( )

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

( )

( )

( )

(/)

(/)

(/)

( )

المسألة الأولى حكم السحور

( )

:

:

:

" :

صلى الله عليه وسلم

— —

( )"

:

( )

" :

صلى الله عليه وسلم

— —

( )"

( )

(/)

(/)

( ) :

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

( )

(/)

( ) :

(/)

( )

( )"

":

(/) :

( )
" : — — ( )"
:
" " :
( )
: — —
:
( )"
— —

(/) ( )
(/) ( )
(/)
" : : (/)
" : : (/)
" : : (/)
" : : (/)
" : : (/)
" : : (/)

"
(/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
" : (/)
(/)"

( )
 : —
 " :
 —
 ( )"
 :
 ( )
 :
 ( )

_____ ( )
 "وَلَا :
 : ( ) : عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ..."
 (/) .
 (/) ( )
 " : (/)
 (/) :
 — (/)
 (/) (/)
 (/) ( ) — ( )
 (/) (/)
 (/) (/) ( )

المسألة الثانية الفوائد الصحية للسحور

( )

( )

(Essential Animo and Fatty Acid)

—

—

( )

( )

( )

(/)

(/)

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

.( )

(-)

(-)

( )

( )

(% _%)

-

-

( )

.( )

...

.

( )

المسألة الثالثة حكم تأخير السحور

" :
" ( )"
:
:
:
" :
" ( )"
" :
" ( )"
:
:

( ) : (/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) ( )
(/) (/) (/) :
(/) (/) (/)
( ) (/) (/)
(/) (/) ( )
( ) ( )

" : _ _ ( )
( )" $\frac{1}{2}$

:

$\frac{1}{2}$
( )

$\frac{1}{2}$

( )" : _ _ :
:

$\frac{1}{2}$

( )

: _ _

"

" : $\frac{1}{2}$

: ( )

( )

$\frac{1}{2}$

.(/) .( ) ( ) . ( )
. (/)

.(/) .(/) : ( )

( )

(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

· : ( )

: _ _ :
. (/) : . .

.(/)

۲۰۱۰

( )"

:

—

( )"

—

.

" :

:

( )

.

:

( )

.

" :

( )

.(/)"

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

المسألة الرابعة

الفوائد الصحية لتأخير السحور

( )

( )

( )

:

(_)

(-)

( )

( )

) (-)

(

.( )

.(/)

.( )

.( )

٥٠٤

( )

( )

( )

( )

(-)

·
— ^{۱۳۳۶} —
( )

(-)

(-)

" "

— — —

( )

· ( )

۰,۰

·

 ( )

المبحث الرابع
في الحج وما يتعلق به من أحكام وفوائدها الصحية

— —
— —
— —

— —

:

:

:

تمهيد تعريف الهدى والأضحية وحكمهما

:

( )

:

( )"

" :

" :

( ) ( ) "

" :

( ) "

:

:

:

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

.(/)

( )

( )

.(

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

( ) .

( )

:

( ) ( )

( ) ( )

( )

( ) .

( )

:

.

( )

:

:

.

:

.

.(/)

:

.

.( )

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(

.(/)

: .

( )

.(/)

:

( )

.

~~...~~

~~...~~

.

:

.

:

.(/)

-

-

.

:

( )

.(/)

.( )

: .

المسألة الأولى

اشتراط السلامة من المرض في الهدي والأضحية

:

( )

( ) ( )

:

— —

( ) ( )

( )

(/) (/) (/) : ( )
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)

( ) : ( )
(/)

( )

( )
( )

:

:

:

: ~~...~~ : - - ( )
: " ( )"

.(/)	.(/)	.(/)	:	( )
	.(/)	.(/)	:	( )
				.(/)
.(/)	.(/)	.(/)	:	( )
	:			( )
.	:	~~...~~		~~...~~
	.(/)	:	.	- -
				.(/)
(/)	.( )			( )
		.	:	( )
.(/)				.(/)
				.(/)
	.(/)	.(/)		( )
.(/)				

:

.()

().

:

()

()

.()

.()

.()

().

().

:

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

( )

: ( )

.
:

.(/)

.(/)

. :

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

:

( )

المسألة الثانية

الفوائد الصحية لاشتراط السلامة من المرض في الهدى والأضحية

:

(Tuberculosis) :

—

:

—

:

:

.

.

:

.

.

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

: .

( )

:(Listeriosis)

( )

:

( )

:(Salmonellosis)

:

( )

:(Campylo Bacteriosis)

.( )

.(/)

.( )

.( )

.(/)

:(Staphylococcal Intoxication)

( )

:(Taeniasis)

:(Fascioliasis)

:(Mang (Scabies)

( )

.( )

( )

)

( )

.(/)

.(

( ) .

.(/) .
o16

( )

المبحث الخامس في الأحكام المتعلقة بالأسرة وفوائدها الصحية

{ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ

أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ } .^(١)

:
:
:
:

( ) : ( ) .

المطلب الأول

في النكاح وما يتعلق به من توجيهات الشرع في اختيار الزوجة

:

:

:

:

:

تمهيد

تعريف النكاح وحكمه

:

:

( )

:

( )"

"

:

"

:

( )"

"

:

:

:

.

( )

.(/)( )				( )
.(/)	.(/)			( )
	.(/)			( )
	.(/)			( )
	.(/)			( )
.(/)	.(/)		:	( )
	.(/)			.(/)
.(/)	.(/)	.(/)		.(/)
		.(/)		.(/)

:

( )

:

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

المسألة الأولى في توجيهات الشرع في اختيار الزوجة

{ وَلَا أُمَّةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا أَعْجَبَتْكُمْ ... } (١)

": ﷺ

" ( )

:

( )

( )

( ) : ( )

(/) :

( )

(/)

:

(/) ...

(/)

:

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( ) ( )
 ( )
 ( ) ( )
 ( ) ( )
 :
 :
 :
 :
 :
 " :
 :
 —   —   .

.(/)	.(/)	: ( )	
.(/)	.(/)	.(/)	
.(/)	.(/)	.(/)	
		: ( )	
.(/) ( )	.	.(/)	
	: .(/)		
	.(/)	.(/)	
.(/)	.(/)	: ( )	
/)	.(/)	.(/)	
	.(/)	.(/)	
	.(/)	: ( )	
	.(/)	.(/)	
	.	( )	
.(/)	.(/)	: ( )	
.(/)	.(/)	.(/)	
	.(/)	.(/)	
	.	( )	

. ( ) ( ) " !

:

كلمة

( )

" :

كلمة

—

—

.

( ) "

:

:

:

:

—

—

" :

( )

( )

كلمة

( ) "

:

:

:

:

" ...

...

" :

.

" : كلمة

:

—

—

.

. (/)

( )

(/)

" :

( )

. (/)

."

. (/)

( )

. (/)

( )

. (/)

:

( )

. (/)

:

( )

( )

. (/)

( )"

"
( )"

" : ~~٧٥٤~~

" :

( )

:

:

( )

( )

:

:

:

( ) " ...

:

"

.

:

:

:

—

—

.

( )"

"

:

:

:

"

" :

.

"

" : ~~٧٥٤~~

( )

~~٧٥٤~~

:

—

—

" :

:

"

.(/)

.(/)

:

: : ( )

.(/)

.

:

:

.(/)

( )

.(/)

:

.

.(/)

( )

( )

.( ) (/)

( )

: (/)

.(/)

.(/)

.( ) ( ) "

" : ~~scribble~~

:

:

"

( ) "

:

:

:

:

: ~~scribble~~

:

( )

.

:

.( ) ( ) "

( )

( )

"

.(/)

: ( )

:

:

( )

" :

.(/)

.(/)

.(/)

( )

:

:

( )

~~scribble~~

.(/)

.(/)

:

( )

.(/)

.(/)

:

( )

" :

( )

.(/)

."

:

.(/)

( )

:

:

( )

⋮

⋮ ⋮ — — ⋮

( ) " " :

⋮ . ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

! " : . : : . " " : .

( ) " ...

⋮

( )

" : ⋮ ( ) — — ⋮

( ) "

.(/) :

.(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

⋮

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

.(/) .(/) :

.(/) :

( )

المسألة الثانية

الفوائد الصحية للتوجيهات الشرعية في اختيار الزوجة

." ( )

— " " . (%)
" " . (%) —
.(% ,) (% ,)
( )
. ( )

)
(/ ,) ( ) ( ) ( )
. (,) (/ ,) ( ) ( )

( ) ( )
. ( )

( )

( ) .

:

( )

"

) ( )

( )

( ) (etinitis pigmentosa

Fabry,s) (Norrie Disease)

x

(Ichthiosis)

(Disease

Sideroblastic ( )

x

.anaemia

x

( )

( ) "

:

( ) .

o.s. EL- .

( )

ALF \ ,etal,j.kwt.med.Assoc., ٣,٢٢٧(١٩٦٩)

o.s. EL- ALF ,etal,j.kwt.med.Assoc., , ( ) .

=

= o.s. EL- ALF ,etal.Am.j.Hum.Genet., , ( )

.( ) " "

.( ) . ( )

.( ) ( )

(%)
( )

(%)

— ( )

—

(% -)

( )

( )

( )

:

(

)

( )

( )

( )

:

- -

( )

)

.(... - - - - -

. ...

- -

-

-

( )

( )

(//)

( )

( ) ( ) ( )

-

( )

-

( )

:

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

, = /

(% ,)

( )

:

.(% /) (% ,)

:

:( )

)

.(%)

(

:

:

(%)

.(%)

-)

.(... - - - - - - - - -

.

- -

) (%) (%)

. (%) (

- :

-

( )

( )

:)

:

(

(-)

:

:

:

.

.

.

:

:

:

.(

)"

":

.( )

( )

:

:

(-)

( )

:

)

:

.(

(%)

)

(%)

(%)

(

.(%)

(%)

(%)

:

:

.

( ) "

" :

الحمد لله

الحمد لله

الحمد لله

( )

( )

( )

.( ) .

المطلب الثاني

في الوليمة وما يتعلق بها من آداب الأكل والشرب

تمهيد في تعريف الوليمة

:

( ) .

المسألة الأولى حكم غسل اليدين قبل الطعام

:

:

( ) .

:

			: ( )
	.( )	.( )	.(/)
	.(/)	.(/)	.(/)
			: ( )
	.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	.(/)
.(/)		.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)	.(/)
		.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	.(/)

( ) ( )

:
:
:
:

" :
:"

( ) "

" :

:"

( ) "

" :

:"

( ) "

.(/) .(/) : ( )
.(/) .( ) .(/)
.(/) .( ) .(/)
.(/) .(/) .(/)
" ( )
.(/)" .(/) ( )
.(/) (/) ( )
: . : (/)

.(/)
.( ) (/) ( )
.(/) .(/)
.(/) .(/)
.(/)
.(/)

:
 " " : _ _
 ( ) ( )
 " : _ _
 ( )"
 ( ) ( ) "
 " :
 :
 ( )
 :
 ( )
 ( )
 (/) (/) : ( )
 (/) (/) : ( )
 (/) (/) ( )
 (/)
 (/)
 : (/)
 : : : : : : ( )
 ( ) :
 " : (/) (/) ( )
 " :
 (/) (/) ( )
 (/) (/) ( )
 (/) (/) : ( )

∴ ( )

:

( )

صلى الله عليه وسلم

صلى الله عليه وسلم

:

" : ( )

( )

( )

( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

: (٢)

: .

:

: .

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

( )

(/)

(٣)

(/)

(/)

: (٤)

( )

(/)

(٥)

(/)

(/)

: (٦)

(/)

( )

:

:

:
 : " ... " :
 ( ) ( ) ( )
 : " ... " :
 ( ) ( ) ( )
 : " :
 ( ) ( ) ( )

---

(1)

: . : .
 : . ( ) . : .
 .(/) .(/)
 (2)

: . : . : . : . : .
 .(/) .(/)
 .(/) (3)
 : (4)

: . : . : . : . : .
 .(/) .(/)
 .( ) : .(/) (5)
 .(/) .(/) .(/)

∴ " —
( ) "

۱۰

∴ ( )
" : ( ) "

∴

— ( ) " — " : —

∴ (/) ( )
(۲)

∴ (/) ∴ ∴ (/) — —
(۳)
(۴)

المسألة الثانية غسل اليدين بعد الطعام

( ) ( )

:

:

:

" :
اليد
غسل

:

—

—

.

( ) "

. (/)

.

:_

—

" :

(١)

. (/)

:

(٢)

. (/)

. (/)

. (/)

. ( )

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. ( )

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. ( )

. (/)

. (/)

. (/)

. ( )

(/)

(٣)

(/)

" : (/)

. (/)

.

. (/)

. (/)

" :

(/)

:

. (/)

. (/)

( ) " . . . . . " : .
 ( ) " . . . . . " : .
 ( ) " . . . . . " : .
 :

— — ( )
 :

( ) .

-
- . (1)
  - . ( )
  - . (2)
  - . (/) (3)
  - . (/) ( )

المسألة الثالثة

الفوائد الصحية لغسل اليدين قبل الطعام وبعده

( )

( )

.
:
. .
:
.
:
. .
:
. .
:
. .
:
. .
:
. .

:A

.
:
. .

( )

.( )

( )

( )
.

( )
.

( )
.

( )
.

( )
.
(/)
.
(/)
.
( )
.
( )
.

المسألة الرابعة غسل الفم بعد الطعام

( ) ( ) .

:

:

:

صلى الله عليه وسلم

—

—

( ) .

:"

:

( ) .

صلى الله عليه وسلم

—

—

—

—

صلى الله عليه وسلم

( ) .

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

( ) .

( ) .

(/) .

(/) .

(/) .

( ) .

(/) .

( )

(/)

( )

(/) .

(/) .

( )

( )

:

( ).

:

( ).

.(/) ( )
. (/) ( )

المسألة الخامسة
الفوائد الصحية لغسل الفم بعد الطعام

( )

( ) .

( ) .

( ) .

— —

( ) ( ) .

(/) .

( ) .

(/) .

(/) .

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

المسألة السادسة

حكم الأكل جالساً على الرجل اليسرى ناصباً اليمنى

( )

:

( ) ( )

:

:

:

الحمد لله

:"

( ) "

" : " "

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

( )

( )

(/)

(/)

( )

۱۱۱

۱۱۱

( ) ( )

( )

:

( )

۱۱۱

۱۱۱

" :

" :

:

( ) "

.(/)

.

: ( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

/)

( )

. (/)

. (

: .(/)

.

.(/) .

:

.(/)

المسألة السابعة
الفوائد الصحية للأكل جالساً على الرجل اليسرى ناصباً اليمنى

( )

( )

Vagalinhitation

(%)

(/)

_____
: ( )
( )

( ) .

—

—

:

.

. (/)
004

_____

( )

المسألة الثامنة

حكم تصغير اللقمة، وإجادة المضغ، وطول البلع

( ) ( ) ( ) .

:

:

صلى الله عليه وسلم

" — — ( )
( ) ( ) " .

. (/) : ( )
. (/) . (/)
. ( ) . ( ) . (/) . ( )
. (/) . (/) . (/)
. (/) . (/) . (/)
: . ( )
. (/) . (/) . (/)
. (/)
: : . ( )
. (/) . (/) : . ( )
. (/) . (/) : . ( )
: : . ( )
. (/) . (/) : . ( )

·

—

—

⋮

⋮

( )

⋮

( )

⋮

( )

( )

(/)

(/)

(/)

⋮ ( )

المسألة التاسعة

الفوائد الصحية لتصغير اللقمة، وإجادة المضغ، وطول البلع

(maltase ptyalin) :

( ) .

:

( ) .

— — " :

( ) "

( ) .

.( ) .

.( ) .

.(/)

.( )

( )

( )

( )

( )

. ( )

( ) .

. (/)

. (/)

ooA

( )

( )

المسألة العاشرة
حكم جعل البطن أثلاثاً للطعام والشراب والنفس

:

( ) .

:

:

:

.

" : صلى الله عليه وسلم — — .

( ) ."

( ) . " : صلى الله عليه وسلم — — .

. (/) . (/) : ( )

. (/) . (/)

. ( ) . (/) . ( )

. (/) . (/) . (/)

. (/)

. ( ) (/) ( )

(/) . : (/)

. (/)

. (/)

. (/) : . (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/) : ( )

. (/) :

$\therefore$
 $( )'' \quad \therefore \quad ''$
 $( ) \quad \therefore \quad ( )$
 $\therefore$
 $( )$
 $''$
 $( )''$
 $( ) \quad '' \quad \therefore$
 $( )''$
 $'' \quad \therefore ( )$
 $( )''$

$(/) \quad (/) \quad ( )$
 $(/) \quad (/) \quad ( )$
 $(/) \quad (/) \quad ( )$
 $(/) \quad (/) \quad ( )$
 $(/) \quad (/) \quad ( )$
 $(/) \quad (/) \quad ( )$
 $(/) \quad (/) \quad ( )$

1)

المسألة الحادية عشرة

الفوائد الصحية لجعل البطن أثلاثا للطعام والشراب والنفس

"

":

.

( )

( )

: ( )

:_

—

( )

( )

( )

( )

(/)

( )

"

...":

( )

( )

( )

:

( )

-( )

( ) ( )

.(/)

( )

( )

.( )

( )

.( )

( )

.( )

: ( )

.( )

" " ( )

. :
-) ( ) / ( )
( )

( ) ( ) ( )
"

( )

.( ) ( )
.(/) ( )
.( ) ( )
063

المسألة الثانية عشرة حكم تقديم الفاكهة قبل غيرها

( )

" :

( ) " ...

:

:

:

{ وَفَكَهَّةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ }^(١) :

:

( )

:

— —

ﷺ

( )

" :

" : ﷺ

( )

:

!"

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) ( )

( ) :

( )

(/) .

( )

( ) .

( ) :

( ) .

( ) :

" :
 ( ) "
 .
 :
 " — — ( ) "
 .
 :
 . ( )
 .
 " :
 .
 ...

( ) "
 . ....

( )
 . (/)
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )

المسألة الثالثة عشرة

الفوائد الصحية لتقديم الفاكهة قبل غيرها من الطعام

{ وَأَمَدَدْنَهُمْ بِفَيْكِهِةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ } ( )

( ) "

" ﷺ

:"

( )

( ) "

( ) .

( ) :

( ) .

( ) .

المسألة الرابعة عشرة

حكم تخليل الأسنان بعد الأكل إن علق بها شيء من الطعام

الحمد لله الذي جعل في خلقه حكمة لا يدركها العقل ولا يحيطها الجسد ولا يعمدهما العلم ولا يغوصها الغيب ولا يحيطها السمع ولا يحيطها البصر ولا يحيطها الفكر ولا يحيطها القلب ولا يحيطها النفس ولا يحيطها الروح ولا يحيطها الملائكة ولا يحيطها الجن ولا يحيطها المردة ولا يحيطها الكرامات ولا يحيطها الخوارق ولا يحيطها المعجزات ولا يحيطها العجايب ولا يحيطها الغرائب ولا يحيطها الشبهات ولا يحيطها التوهمات ولا يحيطها الظنون ولا يحيطها الحدس ولا يحيطها التخمين ولا يحيطها التكهن ولا يحيطها التنبؤ ولا يحيطها التأمير ولا يحيطها التوجيه ولا يحيطها التوفيق ولا يحيطها التيسير ولا يحيطها التيسر ولا يحيطها التيسر ولا يحيطها التيسر

الحمد لله الذي جعل في خلقه حكمة لا يدركها العقل ولا يحيطها الجسد ولا يعمدهما العلم ولا يغوصها الغيب ولا يحيطها السمع ولا يحيطها البصر ولا يحيطها الفكر ولا يحيطها القلب ولا يحيطها النفس ولا يحيطها الروح ولا يحيطها الملائكة ولا يحيطها الجن ولا يحيطها المردة ولا يحيطها الكرامات ولا يحيطها الخوارق ولا يحيطها المعجزات ولا يحيطها العجايب ولا يحيطها الغرائب ولا يحيطها الشبهات ولا يحيطها التوهمات ولا يحيطها الظنون ولا يحيطها الحدس ولا يحيطها التخمين ولا يحيطها التكهن ولا يحيطها التنبؤ ولا يحيطها التأمير ولا يحيطها التوجيه ولا يحيطها التوفيق ولا يحيطها التيسير ولا يحيطها التيسر ولا يحيطها التيسر ولا يحيطها التيسر

( ) "

" : كذا
: كذا

: _ _ .

( ) "

" : كذا
: كذا

: _ _ .

( ) "

:

( ) " ( )

" :

: _ _

( ) "

: .

_____ =

.(/)

.(/)

.( )

(/)

( )

.(/) .

: (/)

(/)

.( )

(/)

( )

.( )

. ( )

: : ( )

: ( )

.(/)

المسألة الخامسة عشرة
الفوائد الصحية لتخليل الأسنان إن علق بها شيء من الطعام

( ) .

( ) .

: ( )

(/) .

المطلب الثالث

في الرضاع والصفات المطلوب مراعاتها في المرضعة

{ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ

حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ }^ط (١)

: { ... فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ }^ط وَأَتَمُّوا بَيْنَكُمْ

بِمَعْرُوفٍ^ط وَإِنْ تَعَاسَرْتُمُ فَاسْتَزِجْ لَهُ أُخْرَى }^(١).

---

(١) ( ) : .

(٢) ( ) : .

تمهيد تعريف الرضاع

" : ( ) " :
 : _ " :
 : ( ) " :
 :
 " : ( ) " :
 ( ) " :
 " : ( ) " :
 " : ( ) " :
 " : ( ) " :
 : :
 : : ( ) ( )
 ( ) ( ) ( )
 ( ) ( ) ( ) : ( ) ( )

-
	(/) ( )	(١)
( )	(/) ( )	(٢)
	(/)	(٣)
(/)	(/)	(٤)
	(/)	(٥)
	(/)	(٦)
(/)	(/)	(٧) :
	(/)	(٨)

:
:

( )

:
:
:

( )

المسألة الأولى

في الصفات التي حث الإسلام على مراعاتها في المرضعة

:

:

( )

:

:

(/) ( )

(/) ( )

: (/) (/) :

(/) (/) (/)

()()()

()

()()()

()()

:

:

:

:

.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)
.(/)		( )
:		( )
		-
	.( )	:
.(/)	(/)	.(/)
.(/)	.(/)	:
.(/)	.(/)	.(/)
		( )
		.
:		( )
	.(/)	.(/)
:	.(/)	:
.(/)	.(/)	.(/)
		.(/)
		( )

"..." ":

— — — — —
( ) " :

( ) "

:

( )

:

:

:

( )

( )

:

:

:

:

" :

:

( ) "

.(/)

: (1)

" :

:

(2)

(/)

— —

.(/)

(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

( )

" :

(3)

.(/)

: "

" .
 ( ) " .
 ( ) " " : .
 : .
 ( ) .
 ( ) .
 ( ) .
 : .
 : .
 : .
 ( ) " " .
 : .
 ( ) .
 ( ) .

	(/)	(١)
	:	(٢)
	.(/)	(٣)
.(/)	:	(٤)
	.(/)	(٥)
	.(/)	(٦)
	(/)	( )
	.(/)	( )
	.(/)	( )

·
:

:

( )

" :

( ) ( ) "

:

( ) ( )

( ) "

" :

( ) "

...

" :

:

:

:

:

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

( )

( )

(/) "

( )

" :

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

:

:

:

:

":

-

-

( )"

:

( )

( )

:

.

.(/)	( )
	( )
.(/)	: ( )
.(/)	( )

.(/)

المسألة الثانية

الفوائد الصحية للصفات التي حث الإسلام على مراعاتها في الموضة

( )

( )

:

.

:

.

.

.

.

.

)

( )

.

.(

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.( )

( )

-

-

( ) .

.( )

:

.

.( )

oY9

( )

.( )

.

.

.. :

الفصل الثاني

فيما نهى عنه الشارع للمحافظة على الصحة البدنية وفيه أربعة مباحث :

- :
- :
- :
- :

المبحث الأول في أحكام الطهارة وما فيها من مناهٍ ومضارها الصحية

المسألة الأولى حكم القيام أثناء قضاء الحاجة

( ) .

:

:

( )

( )
"

":

( )

.(/)" "

.(/)" "

: .

.(/)

.( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

:

( )

:

: .

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: .

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.( )

.( )

.( )

" : ( )

( ) "

— —

—
( )

:

.

( )

:

:

:

:

( )

:

:

:

:

—————
( )

: :

— — . : .

.(/)

.

.( )

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

" : — — .
( ) " .

الملك
عبد
الملك

:

الملك
عبد
الملك

( )

" :

الملك
عبد
الملك

:

( ) "

"

:

( )

( ) "

الملك
عبد
الملك

" :

( ) "

:

الملك
عبد
الملك

( )

.(/) (/) ( )

" : (/)

.(/)

.(/)"

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

( )

( ) " _ .
 ( ) ( ) " " : ( ) " .
 :
 .
 " : _ _ :
 :
 ( ) " :
 ( ) . :
 ( ) . :
 : . : ( )
 . (/) . (/)
 . (/) . : ( )
 (/) (/) ( )
 (/) . (/)
 " : " : (/)
 " : (/)
 : (/)
 . (/) (/)
 . (/) ( )
 . (/) ( )

الحمد لله

:

"

-

-

( ) "

:

( ) .

الحمد لله

:

( )

._

-

-

:

( ) .

:

:

:

:

:

-

-

الحمد لله

الحمد لله

. ( )

.(/) ( )

.(/) : ( )

.(/)

.(/)

: .(/) : ( )

.( )

.( )

المجلس

( )

" : ( )

( )

...

( )

المجلس

( )

:

( ) "

"

... "

"

( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

( )

: ( )

"

" "

" :

.(/)

.(/)

: . ( )

.(/)

. : ( )

.( )

( )

:

(/)

( )

.(/)

.(/)

.(/)

.

:

:

( )

.(/)

.(/)

:

.

:

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( ) ( )

: — —

" " — —

" . .

" : — —

( )

( )

: ( )

: :

:

( )

:

( )

:" ( )

: :

( )

:(/)

:(/)

:(/)

:(/)

:(/)

:(/)

:(/)

:(/)

:(/)

( )
 ( )
 ( )
 :
 ( )
 " : - - ( )"
 ( ) "
 :
 :
 - - ( )
 ( )
 :

.(/) .(/) ( )
 .(/) .(/) .(/) .(/)
 .(/) .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) .(/) : ( )

:

" :

( ) "

...

١٣٤٥

.

١٣٤٥

( )

١٣٤٥

.

١٣٤٥ ( )
 : ( )
 .(/)
 .( )
 ٥٩.

المسألة الثانية
المضار الصحية لقضاء الحاجة قائماً

:

(Micturition syncope)

— —)
(

Vagus

( )

( )

( )

( ) .

المسألة الثالثة
حكم قضاء الحاجة في الماء والظل والطريق

:

: { وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ }^(١).

:

:

:

:

:

:

:

:

:

( ) ( )

( ) : ( )

( ) (/) : ( )

(/) (/)

(/) (/)

: " :

=

.. ":( )
 ()"
 ()"
 ()"
 " :
 " :
 :
 .
 ()
 ()"
 : " :
 :

=
 .
 .(/) : .
 .(/)
 " :
 .(/) .(/) : .
 :
 : .
 .(/) .(/) .(/) .(/)
 .(/)
 .(/)
 .(/)
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) .(/) ( )
 : ( )
 .(/)
 .(/) ( )

( ) .

:

:

:

:

:

"

:

—

—

( ) .

:

( ) .

:

( ) .

.

( ) .

.

( ) .

.

:

:

:

:

( ) .

"

—

—

:

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

. (/)

( )

.(/)

( )

.(/)

(/)

: ( )

.( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

( ) . ( )

:

:

:

:

( ) " ...

" -

-

:

( ) .

( )

( )

:

.

:

:

:

:

( )

. (/)

( )

.

( )

. (/)

( )

. (/)

( )

. ( )

( )

"

( )"

...

:

.

( )

( ) " ( ) " :

( ) " "

:

.

( )

"

..

( ) "

:

:

:

" — —

( ) " ...

.( ) ( )

.(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) .(/) .(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) .(/) : ( )

.(/)

.(/) ( )

.

( )

:

( )_.

:

:

:

( )" ..... " _ _

( )_.

:

( )_. ( )_.

:

:

:

" ..... _ _ " _ _

:

( )_.

:

( )_.

	.(/)	( )
		( )
	.(/)	( )
.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	( )
.(/)		( )
	.(/)	( )

( ) .

:

:

:

:

( ) .

( ) ."

..

"

:

( )

( )"

(

)

":

:

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( ) "

( ) "

( )

" :

"

:

( )

" :

( ) ( ) "

:

:

:

:

:

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/) ( )

( )

.(/)

.(/)

.(/)

:

.(/)

( ) "

شركة

"

— —

:

( ) .

.

.

( ) ( ) .

:

:

:

( ) .

.

( ) .

.

:

:

:

:

( ) "

شركة

"

:

( ) .

شركة

(/) " :

(/) (/) (/) (/)

(/)

(/) (/)

(/) (/)

(/)

(/) (/) (/) :

(/)

(/)

(/) (/)

$( )$ $( )$ $:$ $.$
 $( )$ $( )$ $.$ $.$
 $.$ $.$ $:$

$.(/)$ $( )$
 $.(/)$ $( )$
 $.(/)$ $( )$
 $.(/)$ $( )$

: :

()

:

:

()

:

()()

:

()

				_____	
	.(/)		.( )		: ( )
.(/)		.(/)		.(/)	
			.( )	.(/)	
		.(/)		.(/)	: ( )
					.( )
		.(/)		.(/)	: ( )
.(/)		.(/)			.(/)
	.(/)		.(/)		.(/)
		.(/)		.(/)	.(/)
			.(/)		.(/)
		" :			( )
			.(/)		
.(/)		.(/)		.(/)	: ( )
	.(/)				.(/)
.(/)			.(/)		.(/)
				.(/)	

: :
 :
 : — " : —
 : " : " :
 : " ! " :
 ( ) "
 :
 ( )
 :
 :
 " ! " : —
 : :
 :
 " ... " : — —
 : :
 " " : — —
 : :
 " " :
 ( ) "
 " : — — ( )
 : — —

( )
 . (/)
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 ( )

: — — .
 : — —
 . (/) . — —

( )"

( ) ( ) :

:

( )

( )

:

( )

:

:

:

"... :

" :

⌋ ⌋

-

-

.

" :

⌋ ⌋

:

-

-

.

( )

( )" :

.( )

.

: ( )

.(/)

.(/)

. : ( )

⌋ ⌋

( )

.(/)

. (/)

.(/) :

.(/)

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) .(/) : ( )

.(/)( ) . : ( )

.(/) .(/) ( )

.(/)

.(/)

:

المسألة الرابعة

المضار الصحية لقضاء الحاجة في الماء والظل والطريق

( )

( )

( )

( )

( )

Abrams.Benenson"control of communicable Diseases monual,Apha,

p.pui

( )

p.pui

( )

( )

( ) ( )

—

( )

—

( ) ( )

( )

—

—

.

:

. ( )

. ( )

. ( )

٦٠٧

( )

: ( )

( )

:

( )

( )

( )

( )

- -

( )

( )

:

( )

.( )

.( )

( )

.( )

( )

( )

( )

.( )

.( )

( )

( )

( )

" "

.

. :)

(

( ) ( )

( )

( )

:

.

:

:

—

( )

—

.( )

( )

.( )

( )

.( )

.

( )

.( )

.

( )

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(FA)

( )

( )

( )

( )

( )

.( )

( )

المسألة الخامسة حكم الاستنجاة باليمين

( ) .

:

:

( ) .

" : ( ) :

( ) ."

:

( ) .

( ) ."

"

.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	( )
.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	( )

( ) "

" :

( ) "

...

"

:

:

:

:

:

" :

اللَّهُمَّ

( )

—

—

( ) "

:

( )

" :

... —

—

( ) "

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

: .

:

اللَّهُمَّ

:

.(/)

.(/)

.(/)

( )

(/)

.(/)

( )

( )

:
 . ( )
 " : _ _ .
 ( ) " .
 :
 ( ) .
 :
 ( ) .
 :
 :
 :
 ( ) " ... " _ _ .
 ( ) " ... " _ _ .
 :
 ( ) .

 . (/) ( )
 . ( ) (/) ( )
 (/)
 . (/)
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 . (/) ( )
 (/) ( )
 (/) ( )

" .( )

( ) "

:

( )

:

:

( ) " . . . .

:

"

—

—

.

( ) " . . . .

"

—

—

.

:

.

:

:

:

( )

_____

. . . .

( )

:

.(/)

.

.

.(/)

( )

.( )

( )

.

( )

.

( )

(/)

:

.(/)

( )

. ( )

.( )

.

.( )

.

:

.

المسألة السادسة المضار الصحية للاستنجاؤ باليمين

( )

( )

:

( )

.

( )

( )

(/)

المبحث الثاني

في أحكام الصلاة وما يتعلق بها وما فيها من مناهٍ ومضارها الصحية

:

:

:

:

:

:

المطلب الأول

حكم الصلاة وهو حاقن^(١) أو حاقب^(٢).

( )

:

:

( )

:

			( )
	(/)	.	:
( )	(/)	.	:
			(/)
	(/)	(/)	:
(/)	(/)		(/)
(/)		(/)	
:	(/)	(/)	(/)
	(/)	(/)	
	(/)	(/)	(/)
			(/)
(/)	(/)	(/)	:
(/)	(/)	(/)	
(/)	(/)	(/)	

( )
:

:

:

:

:

:

:

$\frac{( )}{( )}$

" : — — ( ) .
 .
 ( ) " .
 " : — — ( ) : .
 ( ) " .
 :
 ( ) .
 " : — — ( ) " .
 :
 ( ) .
 —————
 .(/) =
 .(/)
 : ( )

 .(/) .(/) : .
 .(/) ( )
 . : (/)
 : ( )
 .(/) : . .
 .(/)
 ( )
 .( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )

" ( ) ,

:

( ) "

:

:

:

:

" : _

_

( ) "

:

.

:

:

:

.

( ) ,

.

( ) ,

:

:

( ) ,

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

: :
 : :
 ( ) . — —
 : :
 ( ) " : :
 : :
 ( ) : :
 : :
 ( ) ( ) : :
 : :
 — —
 . :
 :

:

.(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) " : ( )

"

" :

( )"

" :

.

. (/) ( )

المطلب الثاني المضار الصحية للصلاة وهو حاقن أو حاقب

:

:

.

.

.

" "

.

.

"

"

—

"

—

"

.

.

:

( )

( )

٦٢٥

_____ ( )

( )

( )

( )

( )

)

( ) (

"Dysuria"

:

:

:

( )

(chronic constipation)

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

: ( )

( )

( )

-

-

.

"

"

.

.

"

"

"

-

-

.

(Colonic Diverticulitis) "

"

-

-

"

( )

.

.( )

: ( )

.( )

.( )

.

( )

”.

( ) ”

. ( )
628

. ( )

المطلب الثالث حكم فرقة الأصابع في الصلاة

( ) " .

" :

( ) .

:

:

:

( )

" :

— —

( ) " .

.(/)

.(/) ( )

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.

: ( )

:

.(/)

( )

.(/)

:" - - ( )
! : :
!" ( )
:
( )

المطلب الرابع المضار الصحية لفرقة الأصابع

" "

( )

_____ ( )
: . .
:
: . : . : .
.(/) .(/) : .
.(/) ( )
.(/) ( )
.(/) ( )

المبحث الثالث في أحكام الصيام وما فيه من مناهٍ ومضارها الصحية

— —
: {يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ

عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} .( )

:

:

:

:

:

:

( ) : ( ) .

المطلب الأول

حكم الحجامة وما يقابلها من سحب الدم أثناء الصوم

:

:

:

:

المسألة الأولى

حكم الحجامة أثناء الصوم

:

— — :

.

( ) — — . :

:

:

.

.

.

.

.

.

( )

:

( )

	.(/)	.( )	( )
	.(/)	.(/)	: ( )
	.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)		.(/)
	.(/)	.(/)	.(/)
	.		( )

— —

— —

= : .

— ( ) — — — — —
 :

( )
 ( ) ( ) — — — — —
 :

( ) " " : — — — — —
 ( ) " " :
 :

. ( ) . (/) =
 . (/) . (/) ( )
 . (/) . (/) : ( )
 . (/) . (/) ( )
 : . : .
 . ( ) : . — — .
 . (/) . (/)
 . (/) : . (/) . (/) ( )
 . (/)
 . ( ) (/) ( )
 . (/)
 . (/) . (/)
 . (/) . (/) :
 . (/) ( )

. :
:
.

( )
:
:
:
:
:

:

۱۳۳۳

"

—

—

( ) "

:

۱۳۳۳

( )

.(/)

.(/)

( )

( )

.(/)

( )

( ) " : - - .
( ) " " : :
: : :
" :
( ) "
" : - - .
( ) "
" : - - .
( ) "
" :
( ) ( ) "

: : : ( )
. (/) .
. ( ) (/) ( )
. ( ) : (/)
: . (/) ( )
. (/) . (/) .
. (/) ( )
. (/)
(/) . (/)
. (/) ( )
(/) . (/)
. (/) ( )
(/) . (/)

" " : ^{١٤٣٥}
 ( )
 " : : ( )
 ( ) " : " :
 :
 " : :
 " : :
 :
 : :
 : :

: (/) ( )
 .(/) . ( )
 . : . : . :
 .(/) : .
 .(/) .(/) ( )
 .( ) ( )
 .(/)

( )

( )

( )

( )

( )

( )

" :

: -

( ) "

" : -

( ) "

.( )

.(/)

_____ : ( )

.(/) : ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

. ( )

.( ) (/) ( )

"
—
( )"

( )

:

( )

:

:

:

:

الذات
الذات
الذات

"

:

( )" ...

( )" "

"

الذات
الذات

"

"

:

:

:

( ) ( )

.(/)

: (/)

.(/)

.(/)

( )

( )

( )

( )

( )

( )

: .

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( ) :
: " " :

( )

( ) ( ) "

"

( )

:
: " " : :

- -

- -

( )

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

: ( )

.(/)

( )

( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

" ...

" — —

:

:

( )

"

( ) "

السلامة

" :

—

—

:

"

.

.

:

السلامة

.

( ) ( ) "

:

.

" :

:

السلامة

" :

( ) "

_____

( )

.

.

.

:

" :

"

" :

.

.

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

: ( )

.(/)

.( )

:

( )

( )

.( )

.(/)

( )

(/)

( )

( )

" : — — : "

( ) ( ) " : .

( ) "!

( ) .

" — " : —

( ) .

.(/) .(/) : ( )

: . : ( )

.( ) : .

.( ) . ( )

" " : ( )

. ( ) : .(/)

.( ) .( )

.(/) ( )

.(/) .(/)

( )

" " : . : . : .

: . : . : .

.(/) .(/) : .

"
۱۳۹۶
۱۳۹۶

":

" ...

:

" :

"

۱۳۹۶
۱۳۹۶

۱۳۹۶
۱۳۹۶

۱۳۹۶
۱۳۹۶

۱۳۹۶
۱۳۹۶

( ) !

( )

:

"

" :

۱۳۹۶
۱۳۹۶

( )

:

:

:

(/)

(/)

: ( )

(/)

( )

:

( )

"

" :

"

"

.

.

.

:

(/)

(/)

:

:

(/)

( )

( ) .

:

:

"

۱۳۸۶
۱۳۸۶

۱۳۸۶
۱۳۸۶

...

...

( )"

:

:

:

"

" :

:

۱۳۸۶
۱۳۸۶

:

· —

—

۱۳۸۶
۱۳۸۶

"

"

( ) .

۱۳۸۶
۱۳۸۶

" : — —

.(/)

( )

.(/)

( )

.

( )

( )

( ) "

اللهم

" :

" :

"

اللهم

( ) "

:

"

" :

( ) .

( )

:

"

" :

-

( )

( ) .

:

" :

( ) "

" : اللهم

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

(/)

( )

(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

( )"

:

۱۳۸۰

۱۳۸۰

:

۱۳۸۰

:

۱۳۸۰

.

:

.

:

:

.

۱۳۸۰

۱۳۸۰

( )

( )

( )

(/)

.(/)

( )

:

/)

:

.

:

.(/)

.(

( )

.(/)

.(/)

:

( ) " "

:

( ) .

" " : : :

( ) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ .

( ) .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ " :

( )

( ) : : .

: ( )!

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) . ( ) ( )

.(/) .(/) : ( )

.( ) :

.(/) ( )

.(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) : ( )

2024

: " " : :

!!

( ) , " " : : : :

!

( ) , - - : :

( ) ,

( ) ,

.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )

:

—
( )

—

.

.( )

٦٥.

.(/)

.(/)

( )

: ( )

المسألة الثانية
حكم سحب الدم أثناء الصوم

:

:

:

"( )

":

.

( ) .

( ) ( ) .

( )

( )

المسألة الثالثة

المضار الصحية للحجامة وسحب الدم أثناء الصوم

:

( ) "

"

:

:

( )

( )

:

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

:

( )

( )

( )

"

( )

( ) "

:

:

( )

( )

:

"

—

( )

( ) "

" :

"

" :

.( )
: (/)

( )
( )

.( )

: ( )

.( )

:

.( )

( )

.( )

:

.(/)

: : ( )

.( ) (/)

( )

.(/)

( )

- -

( ) " ( )

"

( )

:

( )

:

:

:

:

:

:

":

"

:

"

"

"

( )

:

( )

.( )

: ( )

.( )

:

.(/)

: ( )

(/)

( )

.( )

:

( )

.( )

( )

.( )

:

( )

.(/)

( )

.(/)

.( )

( )

( )
.

.

( )
.

( )
.

:

.

.( )

.( ) ( ) ( )
( )
.( ) . ( )

المطلب الثاني حكم الجماع أثناء الصوم

:

:

:

المسألة الأولى حكم الجماع للصائم

— —
: ":

( ) ".....

( ) .

:

:

:

{أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ...} (١).

:

( )

( ) .

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

(/)

( ):

( )

(/)

( )

(/)

( )

:

.
 : " " ! :
 " : . : " " :
 " : . : " :
 . : " " : . : " :
 " : - : - ( ) :
 ! : " " : . :
 : " : . :
 ( ) " " :
 :
 ( ) .

.(/) .

: ( )
 . ( )
 .(/) ( )

المسألة الثانية
المضار الصحية للجماع أثناء الصوم

:

( )

( )

77.

( )

المطلب الثالث

الوصال

:

:

:

:

تمهيد تعريف الوصال

:

( ) .

( ) .

( ) .

:

"

( ) " ..

( ) .

(/) ( ) (/) : ( )
(/) (/) (/) (/)
(/) (/) ( )
(/) (/) (/)
(/) (/)
(/) (/) : ( )
(/) (/) : ( )
(/) ( )
(/) ( )

المسألة الأولى حكم الوصال

( )

صلى الله عليه وسلم

:

صلى الله عليه وسلم

:

.

( ) ( )

:

.

( )

:

صلى الله عليه وسلم

:

. (/) . (/) : ( )

. (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/)

. (/) . (/) : ( )

. : . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/) ( )

. (/) . (/) . (/) : ( )

. (/) . :

:
 : — — —
 " : ! :
 ( ) "
 :
 ( ) .
 :
 :
 :
 :
 :
 " : — — —
 " . . . .
 :
 ( )
 " : — — —
 " : ( ) !
 : — — —

.(/) ( )
 .(/) .(/) : ( )
 .(/) ( )
 " " : : " : ( )
 :
 .(/) ."

( )"

( )"

" " :

:

۱۳۸۶

— —

( )

۱۳۸۶

" :

— —

( )"

:

( )

" " :

—

( )

—

۱۳۸۶

: "

" :

( )

: .

( )

.(/)

.(/)

.(/)

۱۳۸۶

: .

۱۳۸۶

.(/)

:

: .

.(/)

(/)

( )

/)

.(

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

:

( ) _ _

:

( ) _ _

:

( )

:

( )

:

:"

:

" _ _ " : " _ _ " ! :

:

( ) "

:

" : " _ _

:

! :

:

( ) "

:

" "

:

.(/)

( )

.(/) ( )

.(/) ( )

( )

(/) ( )

.(/)

.(/) ( )

" :
( ) "

— : —

—

.

:

( )

( )

.

:

( )

:

:

—

—

.

:

( )

.

(/)
(/)

_____

( )

(/)

( )

(/)

( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

— — .

:

( )

:

— —

— —

( )

:

:

“...”

:

“ ”:

“ ”:

:

( ) ”

:

!

.(/)	(/)	:	( )
.(/)	:		( )
	.(/)	:	( )
		.(/)	

( ) "

۱۳۸۵

" :

—

—

—

—

" :

—

—

( ) "

.(/)

( )

.(/)

( )

المسألة الثانية حكم الوصال إلى السحر

:

:

( )

:

( ) ( )

( )

( )

:

:

:

:

( ) : (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/)

( )

(/) .

(/) (/) : (/)

(/) (/) (/) (/)

(/)

( )

":

(/) ."

ﷺ

(/)

(/) (/) (/)

" : *Handwritten* — — ( ) "

" : *Handwritten* — — ( ) "

( )

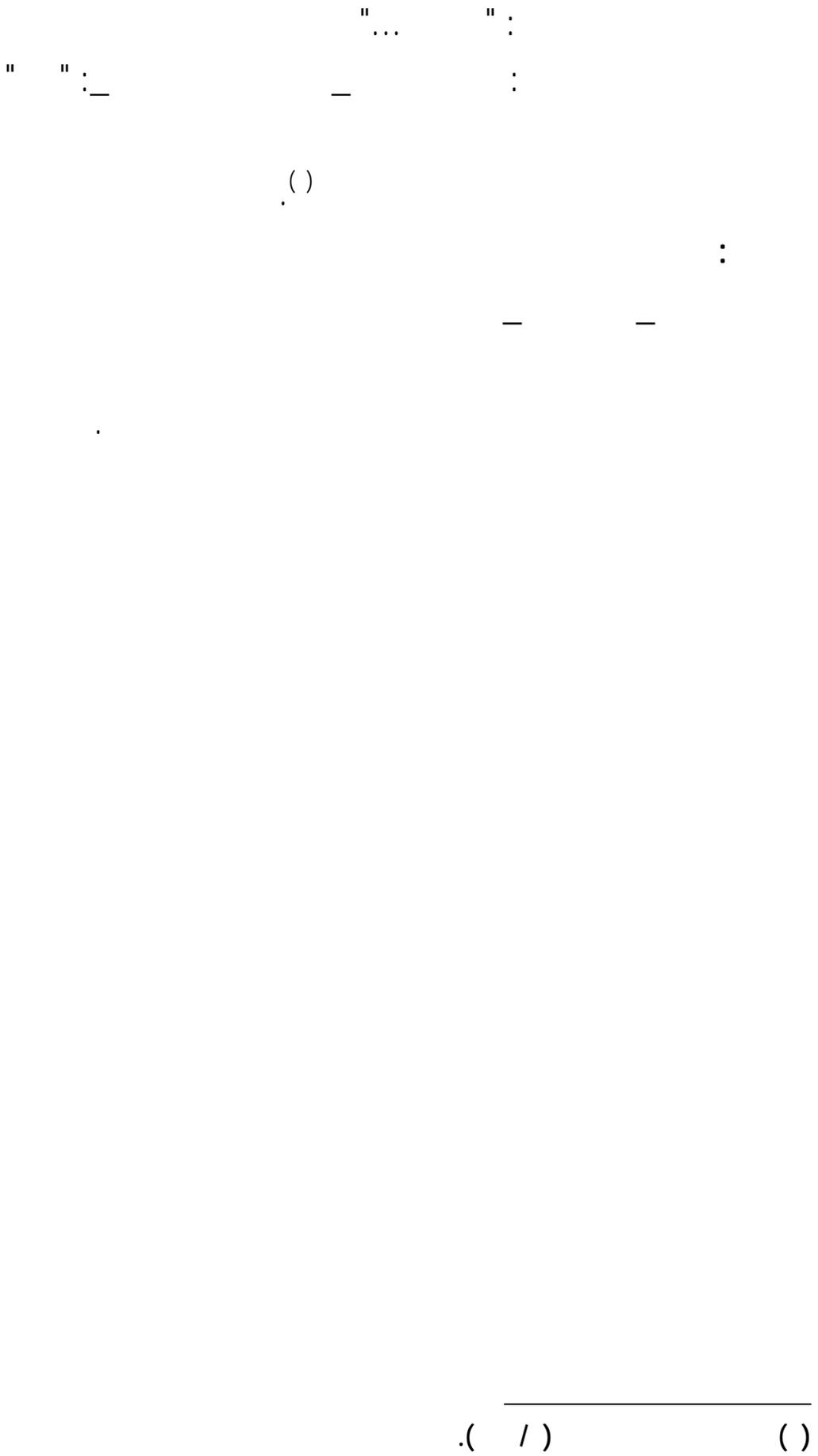
" : *Handwritten* — — ( ) "

: !

( )

( )

-
- . ( )
  - . ( )
  - .(/) ( )
  - . ( )
  - .(/) ( )
  - .(/) ( )

المسألة الثالثة
المضار الصحية للتواصل

( )

( )

( )

—

—

( )

(,)

( )

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

( )

( )

.( )

.

.( )

.

: ( )

.( )

.

( )

.(/)

.

( )

( )

( )

( )

( ) ( )

( )

( )

( ) ( )
 (-) ( )
 ( ) ( )

Dohm, H.L., Tapascott, E, B, Barakat, H.A., and kasperk ,G.J : Influence on ( )
glycogen depletion in rats during exercise .j. apple physiol ., : -

(-)

- -

.

.

-)

.

(-)

(

:)

(

.

( )

.

.( )

_____ ( )

المطلب الرابع صيام الدهر

:

:

:

:

:

تمهيد في تعريف صيام الدهر

:

:

:

( )

:

( )

المسألة الأولى حكم صيام الدهر

:

:

( )

( )"

...

...

"

( )"

"

:

.(/)( )	.( )	: ( )
.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
.(/)	.(/)	: ( )
.(/)	.(/)	.(/)
	.(/)	( )
	.(/)	( )

( )

: " :

" ( )

" :

( ) "

:

.

( )

....

:

"

( ) "

...

...

....

"

( ) "

:

.(/)
.(/)

.(/)
.(/)

: ( )
.(/)
.(/)
.(/) ( )
.(/) ( )

.(/)   .(/)
.(/)   .(/)

.(/)   .(/)
.(/)   .(/)

.(/) ( )
.(/) ( )

( ) "

" :

سورة

—

—

.

( ) "

—

—

:

:

.

.

.

.

.

( )

:

.

( )

( )

.

( )

.

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)...

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

:

:

:

:

{ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ } ( )

{ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا } ( )

{ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ } ( )

:

": ﷺ

:

—

—

:

—

—

( ) ."

:

( ) .

:

( )

:

.( ) : ( )

.( ) : ( )

.( ) : ( )

. (/)

.(/)

.(/) ( )

.(/)

.(/)

( ) — ( )

":

( ) "

:

( )

:

:

:

:

( )

—

—

.

":

۱۳۸۳

—

—

( ) "

":

.(/)

.(/)

_____

( )

.(/)

( )

.(/) . :

.(/)

( )

.(/)

( )

۱۳۸۳

.

:

.

—

—

.(/)

.

.(/)

( )

(/)

:

١٤٦٦

( ) ( ) " . . . .

"

" :

١٤٦٦

( ) " .

:

"

" :

( ) .

" :

١٤٦٦

" :

—

— ( )

( ) " .

.(/)

( )

( )

.(/)

.( ) (/)

( )

.(/)

.

: .(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

( )

.(/)

.(/)

: .

.( ) (/)

( )

.(/)

.

:

.(/)

.(/)

:

(/)

: ( )
 :
 ( )
 ( )
 :
 :
 ( )
 ( )
 :
 :
 ( )
 :
 ( )
 ( )
 :
 :
 :
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )
 ( )

( ) "

( )

:

:

" :

( ) "

( ) "

"

—

( ) "

وَاللَّهُ

( )

" :

—

—

( ) "

وَاللَّهُ

( )

—

—

:

( )

( )

( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.

( )

( )

:

:

—

—

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

:

( )

:

:

": _ _

:

... كالم

( )

كالم

( )

" " _ _

:

.

:" _ _

كالم

كالم

( ) ( ) "

.

:

( )

( )

.

_ _

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

. (/) ( )

" : ( )

—

( ) " !

( )

:

( ) " ...

" :

.

"

" :

—

—

( )

:

( ) " ...

" :

( )

—

—

( )

( )

:

...

(/)

.(/)

( )

( )

.(/) ..

.(/)

.(/)

: ( )

( )

.(/)

( )

( )

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

( )

.(/)

( )

:

.

( )

.

"

" :

( )

.

( )

—

:

:

.

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

:
:
.

:
- ( )
" ( )" :
" :
( )
" ... " :
.

:
"
" :
!
" :
( )
(!)
!

:
"
:
- -
: (/) (/) " ... :
:

. (/) ( )
(/) (/) : ( )
(/) (/) : ( )
(/) (/) : ( )

( )

:

( )

( )

( ) :

:

( )

" " :

: " ... " :

( )

— —

( )

— —

( )

(/)

(/)

(/)

: ( )

(/)

( )

(/)

( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

(/)

: ( )

(/)

( )

(/)

( )

— —
":

( ) "
.
:

— —

— —

.

.(/)

_____
.(/) : ( )
.(/)

المسألة الثانية المضار الصحية لصيام الدهر

:

.

( )

المضار

( )

( )

( )

٦٩٣

( )

( )

المطلب الخامس صوم الحاج يوم عرفة

:

:

المسألة الأولى

حكم صوم الحاج يوم عرفة

( )

:

:

.
( )

( )

( )

—

—

( )

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.

:

.

:

: .

—

—

:

.(/)

.(/)

( )

:

.

:

:

.

.(/)

:

.(/)

—

—

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

:

( ) ( ) .

( ) .

:

.

( )

( ) _ _

:

"

( ) . ( ) "

( )

- - . (/) : .

.(/)

( )

: . :

. - - .( )

.(/)

.(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) .(/) .(/)

.(/) .(/) .(/) : ( )

.(/) .(/) .(/)

.(/)

.(/) ( )

( )

.(/)

.(/) ( )

۱۱۱۱

:

( ) "

":

:

:

:

:

:

۱۱۱۱

—

—

"

":

( ) "

"

۱۱۱۱

—

—

:

( )

:

—

—

( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.( )

( )

( )

( )

( )

:

.

.

( )

( )

:

:

:

:

" — — ( ) "

:

:

" :

— —

( ) "

:

(/) ( )

.(/) ( )

.

( )

( )

.(/)" " (/)

( )

( )

:

:

:

"

:

:

۱۳۸۵

( ) "

۱۳۸۵

" :

—

—

( ) "

:

—

—

۱۳۸۵

" :

:

—

—

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

( )

.(/)

( )

.(/)

۱۳۸۵

( )

.(/)

( )"

:

" : — — ( )"

:

" .

( )"

( )

:

:

:

:

۱۳۸۶

.

—

—

.(/)

: (/)

" :

.(/)

_____ ( )

.(/)

.(/)

"

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) ( )

:

( )

( )

( ) ( )

—

—

.

—

—

:

:

" :

—

—

:

" ...

١١١١١١

( )

—

—

—

—

( )

( )

( )

.

_____

( )

:

:

.

:

.

:

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

( )

:

.

.(/)

: .

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

: — — .
:

( )
.
: .
" .
" ( )"
.

( )
" :
" ( )"
.

" :
" ( )"
.

( )

— — — — —
.(/) ( )
.(/) ( )
— — — — —
.(/) ( )
.(/) ( )
.(/) ( )
.(/) ( )
— — — — —
.

المبحث الرابع

في أحكام الأسرة وما يتعلق بها وما فيها من مناهٍ ومضارها الصحية

:

.

.

.

:

:

:

المطلب الأول
فيما نهى عنه الشارع من نكاح المحرمات

:

:

:

:

:

المسألة الأولى

حكم النكاح من المحرمات للنسب والرضاع

:

.....

....."

:

( )

.....

( ) : (/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)
(/) (/) (/)

:

:
( )

:

:

:

( )

:

:

:

{ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ

الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَأُمَّهَاتُ الْمَنِيِّ وَأَخَوَاتُ الْمَنِيِّ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرِّضَاعَةِ } ( )

:

" : ﷺ

( ) "

( ) (/) .

( )

( ) : ( ) .

(/) .

( )

(/)

(.

" : ( )

...

( ) "

... "

—

—

( ) " ...

:

( ) "

"

...

: .

.(/)

. (/)

( )

...

.(/)

.(/)

( )

( )

.(/)

.(/)

.( )

( )

المسألة الثانية

المضار الصحية للنكاح من المحرمات من النسب والرضاع

)

—

—

(

( ) .

:

)

" _ : (

—

—

( ) "

( )

( )

.( )

.( )

( )

( )

.( ) ( )

( )

)

":

(

": "

— —

:

:

.

.

:(Immune system)

.

.

.

.

( )

( )

.( )

( )

:

.

:

:

.

( )

.

.

( ) ( )

( )

( )

المسألة الثالثة
حكم النكاح من الزانية

:

:

( )

( )

:

( ) ( )

:

( )

( )

_____

(/)	(/)	(/)	(/)
(/)	(/)	(/)	(/)
		(/)	
	(/)		( )
(/)	(/)	(/)	( )
		(/)	(/)
			( )
	(/)		
		(/)	
(/)	(/)	(/)	( )
		(/)	(/)
	(/)	(/)	( )

( )

:

( )

:

.

( )

.

( )

:

.

:

( )

.( ) (/) _

_

.

(/)

.(/)

( )

( )

.(/)

.(/)

.(/)

( )

.(/)

.(/)

( )

:

:

:

{ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَاءَ ذَٰلِكُمْ } . ( )

:

( )

{ وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ } . ( )

:

( )

:

:

:

:

{ ... وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرْمٌ ذَٰلِكَ عَلَىٰ

الْمُؤْمِنِينَ } . ( )

:

( )

( ) (/) .

( ) ( ) :

( ) (/) .

( ) ( ) :

( ) (/) .

( ) ( ) :

( ) (/) .

( )

{ أَلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ

وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ وَالْحَصْنَتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْفِحِينَ وَلَا مَتَّخِذِي
أَحْدَانٍ ۗ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ }^(١).

:

: " : — —

"( ) :

( )

{ الْحَبِثَاتُ لِلْحَبِيثِينَ وَالْحَبِيثُونَ لِلْحَبِثَاتِ .. }^(١).

:

"( ) "

:

( ) — —

ﷺ

:

(/) ( )

( ) : ( )

(/) (/) :

(/) ( )

( ) : ( )

(/) ( )

( )

: .

ﷺ

(/) (/)

{الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ

صَلَّى

مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ

( ) " : "

( )

صَلَّى : "

( ) " .

( ) " .

( )

{ وَأُحِلَّ لَكُمْ لَكُمْ مَّا وَرَاءَ ذَلِكَ ... }

(/) "

:"

( )

: (- /)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

.( ) (/)

( )

(/) "

:"

: (/)

.(/)

( )

.(/)

.(/)

: ( )

( )
 : ... " :
 ( ) " " ( )
 " " " " " "

الله
 عزه
 وجله

" ( )
 ( ) " :
 " : :
 (/) ( )
 (/) (/) : ( )
 : ( )
 (/) (/) (/)
 (/) (/) : ( )
 (/) (/) (/)
 (/) (/) (/)

( ) .

( ) "

"

"

. : .

( ) .

:

( )

عليه السلام

( )

( )

( )

:

" ...

"

.(/) ( )

.(/) ( )

.(/) .(/) : ( )

.(/) ( )

. ( )

.(/) ( )

.(/) .(/) : ( )

( )

( )

( ) " ( )

":

( )

:

:

"الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً"

:

"وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ" ( )

"

( )

(/)

(/)

(/)

( )

( )

(/)

(/)

(/)

( )

(/)

( )

(/)

( )

— ( ) — ( ) " .
 . ( ) : ( ) .
 . ( ) .
 . ( ) ! .
 . ( ) .
 : ( ) .
 : " .
 ( ) .
 . ( ) .
 — — .

.(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) : ( )
 .(/) ( )

( ) _ _

( )

{ وَأَنْكِحُوا الْأَيِّمَىٰ مِنْكُمْ ... } ( ) :

( )

:

( )

: "الزَّانِي لَا

{ وَأَنْكِحُوا الْأَيِّمَىٰ ... }

يَنْكِحُ .." ( )

ﷺ

(/)

(/)

(/)

(/)

( )

( )

·
:

"

" :

·
·

( ) !

:

" :

:

"

:

( ) ( ) ,

:

·

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

: ( )

: ( )

( )

المسألة الرابعة
المضار الصحية للنكاح من الزانية

:( )

:( )

( ) .

( )

( )

:

: .

:

(www.elnagarzr.com) .

.( )

( )

( )

( )

( )

·
:
·

( )

(,)

( )

( )

( )

( )

:
·

( )

·( )

·( )

·( )

·( )

·( )

( )

·( )

( )

( )
: (Lymphogranuloma Venerium)
( )

( )
:
)
:(

( )
.( )
.(/)
.( )

( )
( )
( )

:

:( )

(%)

( )

:

)

(

( )

(mcmomb, chlamy-dia in women, j of inf. Diseases

, g: -

.)

:

( )

:

:(condyloma Accymknata)

(the prin cipals and practice of infections deseases,

,mandell duglast bene)

( )

.( )

.( )

( )

(perineum)

:

( )

(carcinoma)

( )

:B

( )

:

(A)

:

(A)

:(pubic lice)

:(scabies)

( )

Advanced Medicine ,

p.

.(/)
.(/)
.(/)

.

.

.

( )
( )
( )
( )

:

:( )

— —

)

(

(.)

:

{الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا

زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ} (١).

( ) : ( )
 ( ) ( )
 (/)
 ( ) : ( )

( )

.( )

۷۲۹

( )

المطلب الثاني
في الوليمة وما يتعلق بها من المنهيات أثناء الأكل والشرب وما فيها من
مضار صحية

المسألة الأولى

حكم أكل الطعام وهو حار والنفخ فيه

:

:

: ( ) ( ) :

:

:

": ﷺ : — — .

( ) " ( ) .

( ) — — .

": ﷺ : ( ) "

. (/) . (/) : ( )

. (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/) . (/) . (/)

. (/) " " : ( )

. ( ) (/) ( )

. " " : (/)

. (/)

. (/) . (/) ( ) . : ( )

. ( ) (/) ( ) ( )

. (/) . (/)

= . ( ) : (/)

: :

.( ) ( )

:

:

:

السلامة

" :

( ) "

السلامة

: السلامة

( )

."

( ) "

:

:

.(/)

=

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

: ( )

.( )

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

.(/)

":

"

":

( )

.(/)

.(/)

:

.(/)

( )

:

.(/)

.(/)

.( )

.(/)

:

: ( )

":

( )

.(/)

."

( ) " "

:

( )
.

( )

( )

( )

(/) : (/)

(/) (/) (/) : ( )

(/) (/) (/) (/) : ( )

المسألة الثانية

المضار الصحية لأكل الطعام وهو حار والنفخ فيه

( ) .

( ) .

( ) :

.

:

(co)

( )

( )

( )

( ) !

( ) .

( ) .

(/) .

( ) .

( ) :

(/) .

( ) .

المسألة الثالثة حكم التنفس في الإناء

( ) ( ) .

:

:

:

( ) " ..

صلى الله عليه وسلم

" : _ _ .

( ) "

" : _ _ .

" : صلى الله عليه وسلم

:

_ _ .

( ) "

(/) .

( ) .

( ) :

(/) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

( ) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

( )

( )

( )

(/)

( )

(/) .

:

( )

( ) "

المسألة الرابعة المضار الصحية للتنفس في الإناء

( )

:

(/)

(/)

: ( )

(/)

( )

( )

( )

المسألة الخامسة
حكم الأكل متكئاً، أو مضطجعاً، أو منبطحاً

تمهید

تعریف الاتکاء، والاضطجاع، والانبطاح

: . :

.
:

( ) ( )

:
( )
:
( ) :

( )

( ) ."

:

( )

— —

( ) ( ) (/) .

( ) ( ) .

(/) . (/) :

(/) (/) . (/) :

(/) . (/) :

(/) . (/)

(/) . (/)

":
 " (.)
 (.) "
 " :

الفرع الأول حكم الأكل متكناً

:

:

.

( )

( ) "

( ) "

( ) "

":

":

— —

:

( )

	.(/)	( )	( )
	.(/)	.(/)	( )
	.(/)	.(/)	:
	.(/)	.(/)	( )
	.(/)	.(/)	( )
	.(/)	(/)	:
/)	.(/)	(/)	
=	.(/)	.(/)	.(/)

:

:

:( )

( ) "

" :

:

" : — ( )

( ) "

( ) — ( ) ( )

.(/) .(/) .(/) .(/) =

.(/) .(/)

:( )

:

:

.(/) .(/)

.(/) ( )

( )

.(/) : . : :

.(/)

.(/) ( )

" : .( ) (/) ( )

.(/) "

.(/) ( )

.(/)

.(/) ( )

: ( ) _ _ ( )
 :
 :
 :
 :
 :
 :

( ) " " :

( )
 :
 :
 :

( )
 " : _ _ ( )

.(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )

: . :
 .(/) .(_ /)

( ) "

:

:

:

اللهم صل على محمد

( )

" :

( )

( ) "

اللهم صل على محمد

" :

( )

( ) ( ) "

اللهم صل على محمد

اللهم صل على محمد

" :

( ) "

اللهم صل على محمد

—

—

:

—

—

—

—

:

اللهم صل على محمد

.(/)

( )

.(/)

.(/)

( )

.(/)

( )

.

( )

( )

.(/)

.(/)

:

.(/)

( )

.(/)

.(/)

اللهم صل على محمد

:"

:"

( )

.(/)

( )

"

": ﷺ

() "

:

:

( )

( )

:

الفرع الثاني حكم الأكل مضطجعا أو منبطحا

:

(( )

:

:

:

(/)	( )
(/)	( )
(/)	( )
(/)	(/)
(/)	(/)
(/)	(/)
( )	(/)
( )	( )

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

( ) :

( ) "

:

:

( )

:

:

( )

الفرع الثالث

المضار الصحية للأكل متكناً، أو مضطجعاً، أو منبطحاً

( )

( )

:

-

-

:

:

:

(/)

(/)

:

( )

(/)

(/)

(/)

(/) (/) :

( )

. ( )

.

. ( )

:

. (/)
. ( )
٧٤٥

. ( )
( )

المسألة السادسة حكم الشرب من فم السقاء

( ) ( ) .

:

:

:

"
عَلَيْهِ
الْحَمْدُ

—

—

( ) "

"
عَلَيْهِ
الْحَمْدُ

—

—

( ) "

:

( ) .

( ) .

(/) .

( ) :

" : "

( ) .

(/) .

( ) :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

(/) :

( )

( )

(/) " " :

(/) .

(/) .

(/) .

(/) .

( ) :

. ( )

. ( )

. ( )

. ( )

. ( )

. ( )

.
. .
. .
. .
. .
. .
. .

. (/)

. (/)

. ( )

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

. (/)

: ( )

. (/)

: ( )

( )

( )

( )

( )

المسألة السابعة
المضار الصحية للشرب من فم السقاء

( )

( )

( )

( )

( )
( )

المسألة الثامنة

حكم الإكثار من الأكل إذا خاف الأذى أو التخمة

:

" ( ) " :

( )

" ( ) " :

" : _

( ) " ( )"

" ( ) "

:

.(/) ( ) :

.(/) .(/) :

.(/) .(/)

.(/) .(/) .(/)

.(/) .(/) .(/)

.(/) .(/)

) ( )

" : . (

.(/) .(/) _ _ "

.(/) .(/) ( )

ﷺ

( )

.(/)

.(/) ( )

:

:

{ .. وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا .. } .^(١)

:

":

( )"

( )

{ ... وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ... } .^(٢)

:

( )

:

:

:

عَلَيْهِ
( )"

( )

:

—

!

"

( ) :

( )

(/)

( )

(/)

(/)

( )

( ) :

( )

(/)

( )

( )

( )

(/)

( )

"

":

.

(/)

(/)

"

":

(/)

( ) (/)

( ) (/)

(/)

=

:

(/)

:

!

.

": ^{اللهم صل على محمد وآل محمد} . : _ " " : :

( ) " .

( ) " " . . . . .

:

:

! :

( )!

:

:

.

( )

- . : - - : =

. (/) -

(/) ( )

(/) ( )

: : " :

(/) ... . : .

: : " : ( )

: . :

(/) " :

(/) ( )

( )

:

( )

(٣)

المسألة التاسعة

المضار الصحية للإكثار من الأكل إذا خاف الأذى أو التخممة

:

( )

( )

( )

(-)

( )

(-)

( )

(-)

( )

( )

( )

( )

( )

(/)

( )

(/)

( )

(/)

( )

( )

( )

( )

( )

( ) ( )

. ( )

( ) ( )

( )

( )

( ) ( )

:

(%) +

+

=

.

-

. ( ) ×

=

. (%) + =

. (%) +

. (%) +

(%) +

. × =

(,)

( )

( ) :

( )

( )

:

. (%)

(% -)

(%)

(%)

( )

.( )

( )

.( )

( )

( )

( )

( ) ( )

( )
( )

:

:

.

.

:

.

( )

:

.

.

.( )

.( )

.

( )

: ( )

.( )

.Angina pectoris

( )

( )

( )

.( )

.( )

.( )

: ( )

.(/)

( )

.
:
.
( )
.
.
( )
( )
( )
(: ( )
( )
( )

. Bed sore :

:
.
( )
.
( )
:
.
( )
:
.

.( )

: ( )

.( )

.( )

: ( )

.( )

.( )

( )

.( )

: ( )

.( )

(.)

()

()

()

()

()

()

(

)

( )

( )

- -

( )

. ( )

(%)

(.)

(

)

( )

( )

. (

)

.

( )

(%)

.

.

( )

(%)

(%)

(%)

(%)

( )

(%)

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

.

( )

( )

.

( )

( )

( )

.

( )

( )

"

"

( )

)

(-)

( )

(-

(

)

.

.

:

(%) ( ) .

(/) (/)

( ) ( ) .

(%)

(%) .

(%)

)

(%) .

.(

.( )

( )

(%) .

(% -) ( )

(%)

.% ( )

-) (%) .

.(%)

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

(%) .

( ) .

( )

.( )

المسألة العاشرة حكم تقليل الطعام

( ) .

( ) .

" :

( ) ."

(/) . (/) : ( )
(/) (/) (/)
(/) (/)
(/) (/) : ( )
(/) (/)
(/) (/)

" :

()"

"

()"

" :

()"

()"

"

" :

()"

:

()

()"

" :

:

.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )
.(/)	( )

:
:
:

( ) " : " : ^{الحق} _{الملك} .

" : ^{الحق} _{الملك} :

: " .

( ) "

( ) "

" ^{الحق} _{الملك} .

( ) .

" " :

" : ^{الحق} _{الملك} :

: — —

( ) " — —

( ) .

:

:

(/)

( )

" :

( )

( )

.(/) "

.(/)

( )

.(/)

( )

.(/)

( )

( ) .

( ) .

: :

( ) .

: :

( )

" : الذبح

( ) ( ) "

:

.(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 ( )

:

.(/) ( )

" : الذبح

.(/) "...

.(/) ...

: ( )

.( )
٧٦٥

.(/)

( )

( ) ( ) "

المسألة الحادية عشرة المضار الصحية لتقليل الطعام

"

( ) "

( )

( ) / ( ) .

( )

( )

( ) .

( )

( ) ( ) ( ) ( )

:

( )

( )

( )

المسألة الثانية عشرة

حكم إدمان اللحم

:
 ( )
 :
 :
 :
 ( ) : - - .
 " : - - ( ) ( )
 :
 ( )
 ( ) (/) : ( )
 (/) (/) (/) (/)
 . ( )
 : .. " : " ( )
 " :
 (/) (/)
 (/) : ( )
 - - ( )
 - - (/)
 (/) (/)

." ( )

:"

المسألة الثالثة عشرة المضار الصحية لإدمان اللحم

)

(

( )

" " " "

(%)

(%)

( )

:"

( )

( )

( )

:

.

" "

( )

:

( )

( )

( )

( )

	.(/)	_____	( )
.( )		.	( )
.( )	( )		( )
.( )		.	( )

المطلب الثالث

فيما نهى عنه الشارع مما هو متعلق بعشرة النساء وما فيها من مضار
صحية

:

.

.

.

.

:

:

:

:

المسألة الأولى
حكم وطء الحائض والنفساء

( )

:

:

:

:

{ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ ^ط وَلَا

تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ^ط فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ^ط .. } . ( )

:

{ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ } : "

( )

( ) "

( ) : (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/) (/) (/) (/)

( )

:

:" { وَدَسَّأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

أَذَى فَأَعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ " {

( ) "

:

( )

( )

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

( ) "

:"

:

( )

(/)

( )

(/) ...

( )

( )

( )

: (/)

( )

(/) ( )

(/)

(/)

: ( )

المسألة الثانية
المضار الصحية لوطء الحائض والنفاس

:
:
:"
)
(
)
(

( )

.

( )

"Trichomonas "

(/)

٧٧٤

( )

( )

.

( )

( )

( )

.

( )

( )

( )

( )

.(/)

.

.( )

: ( )

.( )

.

( )

.( )

.

.( )

: ( )

.(/)

( )

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

—

—

.

.

.

⋮

⋮

⋮

.

⋮

(/ ×)

(×)

(×)

.

( )

.( )

( ).

( ).

( )

:

:

( )

.( )

.( )

.(/)

.( )

YYA

.(-)

( )

.

( )

:

( )

.( )

( )

( )

( ) ( )

المسألة الثالثة حكم الوطاء في الدبر

( )

:

:

:

{نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَاتُّوا حَرَّتْكُمْ...} ( )

:

( ) " : : _ _ "

( )

(/) : ( )

( ) .

(/) : ( )

(/)

(/) (/) : ( )

(/) (/) (/) (/)

(/) (/) (/)

(/) (/)

( ) : ( )

(/) : ( )

(/) (/) : ( )

{ وَاسْأَلُونَا عَنْ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي

الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ... } . ( )

:

{ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ }

" ( )

:"

:

( )

صَلَّىٰ

" " صَلَّىٰ

( )

:"

( )

" ( )

:" صَلَّىٰ

" ( ) صَلَّىٰ

( ) : ( ) .

( ) (/) .

( )

:

:

(/) . (/) .

(/) . :

( )

(/) . ( ) (/) ( )

( )

:" (/)

(/)

(/)

( ) (/) ( )

( )

= .

(/)

: ﷺ : — — .
 : " ! :
 :
 : { فَاتُوا حَرَّتْكُمْ أَنِّي شِعْتُمْ } :
 :
 :

:
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :
 :

.(/) =
 .(/)
 .(/) ( )
 ): — — (/)" "
 (/)(...
 .(/) : . (/)
 .(/) ( )
 .(/)
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )
 .(/) (/)

( ) " : _ _ ( )
 ( ) " " :
 :
 : :
 .
 ( ) :
 "

( ) { وَحُرِّمَ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثُ } :

( ) "
 .
 ( )
 : _____ ( )
 .
 .
 : . :
 .(/) .(/)
 .(/) : ( )
 .(/) ( )
 .(/) : ( )
 .( ) : ( )
 .(/) ( )
 .(/) ( )

	.	.	.
	.		.
	.		.
			:
	.		:
	.		:
			.
			.
		"	.
			.
			.
		...	
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
.	.	.	.
			.

...

" ( )
.....

المسألة الرابعة المضار الصحية للوطء في الدبر

"

" ( )
.

)

(

:

.

!

( ) ( )
/) /)
( ) ( )

( )

:

( )

:

( )

.

:

.

-

-

.

:

)

(

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

:

.

.

( ) ( )

( )

.

( ) ( )

.

( )

( )

( )

( )

(/)

: ( )

( )

( )

.

.

( )

( )

( ) : ( )
(/)
( )
( )

الخاتمة

:

.

:

:

.

:

.

:

—

—

.

:

.

:

.

:

۱۱۱۱

(AA)

(AA)

•
•
•

•

•

•

أ- فهرس الآيات القرآنية

		وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ
		وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
		وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ
		يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ
		فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ
		فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا
		يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ
		أَحَلَّ لَكُم لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ
		وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
		فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ ءَازٍ
		وَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مَّشْرَكَةٍ
		وَدَسَّؤُنَاكَ عَنِ الْمَحِيضِ
		نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ
		وَالْوَالِدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ
		وَلَا تَيْمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ

		قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي
		وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ

		حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ
		وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
		وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا
		يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ
		وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا
		"وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
		وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ

		الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
		الْيَوْمَ أَحْلَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ
		يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ

--	--	--

		لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَاءَ
		كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ
		قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ
		وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ
		وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ
		مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا

		وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا
		قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ
		وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ
		وَنُحِرْمُ عَلَيْهِمُ الْخَبِيثَاتِ

--	--	--

		وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً

		وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّاتُوا لِيَحْمِلَهُمْ
		فِيهِ رِجَالٌ مُّجْبُوتُونَ أَن يَتَّطَهُرُوا

		وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَايِرٌ
		ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ

		وَهَزِيءَ إِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ
		فَكُلْ وَاشْرَبْ وَقَرِّ عَيْنًا

		وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

		وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ

		تَثَبَّتْ بِالذُّهْنِ

		الزَّانِيَةَ وَالزَّانِيَ
		الزَّانِيَ لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً
		الْحَيْثُوتُ لِلْحَيْثِيِّنَ وَالْخَيْثُونَ لِلْحَيْثِيَّتِ
		وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ
		فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا

		وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا

		وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
		فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا

		وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا
		وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

		إِنَّمَا تَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

		وَأَمَدَدْنَاهُمْ بِفِكَهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ

		وَفِكْهَةً مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ
		وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

		وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ

		فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

		فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَوَسِّئْنَ أَرْضَهُنَّ

		وَتِيَابَكَ فَطَهِّرْ
		وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

		لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
--	--	--

		أَقْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

		وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ

		فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

	الفصل الثاني
	الفصل الثالث
	الفصل الرابع
	الفصل الخامس

	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶

	:
	الحمد لله
	الحمد لله
	الحمد لله

	۱۹۸۳
	۱۹۸۴
	۱۹۸۵
	۱۹۸۶
	۱۹۸۷
	۱۹۸۸
	۱۹۸۹
	۱۹۹۰
	۱۹۹۱
	۱۹۹۲
	۱۹۹۳
	۱۹۹۴
	۱۹۹۵
	۱۹۹۶
	۱۹۹۷
	۱۹۹۸
	۱۹۹۹
	۲۰۰۰

	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶
	۱۳۹۶

	۱۱۲
	۱۱۲
	۱۱۲

ج - فهرس الآثار

د- فهرس الأعلام

	( )
	( )

	۱۳۹۶
	( )

	( )

	( )
	( )
	( )
	( )

	( )
	( )
	( )
	( )
	( )

	-

و - فهرس الأمراض

	a
	b

	( )

ز- فهرس المصادر والمراجع

: _____ :

: _____ :

..... /

:

..... ( )

..... /

:

..... :

..... /

..... ( )

..... ( )

..... /

:

:

..... ( )

..... ( )

..... /

:

..... /

. /
 . :
 . / ( )
 . ( ) /
 . :
 . :
 . ( ) /
 . :
 : : :
 . / :
 . / :
 . :
 . :
 . / :
 . :
 . ( ) ( )
 . ( ) /
 . :
 . :

·	/
·	:
·( )	( )
·	:
·	·
· /	/
·	:
·	:
· /	/
·	:
· /	( )
·	/
·	:
·	:
· /	/
·	:
· ( )	( )
·	/
·	:
·	:

.	/	.	/
.		.	:
.	/	.	/
.	.	.	:
.	.	.	:
.		.	/
.		.	:
.		.	( )
.		.	/
.	/	.	:
.	.	.	/
.		.	:
.	/	.	:
.	.	.	( )
.	.	.	/
.		.	:
.		.	:
.		.	( )
.		.	/
.		.	:

.( )

( )

.

/

:

.

.

:

./

.

/

:

.

:

.( )

( )

.

/

:

.

.

./

( )

.

/

:

.

:

.( )

.

/

:

.

:

./

.

/

:

.

. /
 . :
 . / ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /

. . . . .
 . . . . . / . . . . .
 . . . . . / . . . . .
 . . . . . ( ) . . . . . ( )
 . . . . . / . . . . . /
 . . . . . / . . . . . : . . . . . ( )
 . . . . . / . . . . . /
 . . . . . / . . . . . /
 . . . . . ( ) . . . . . ( )
 . . . . . / . . . . . /
 . . . . . ( ) . . . . . ( )
 . . . . . / . . . . . /
 . . . . . / . . . . . /

. /
 . :
 . /
 . /
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . ( ) /
 . :
 . :
 . /

. /
 .
 .
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 .
 .
 . ( )
 . /
 .
 . :
 .
 . /
 .
 .
 . ( ) ( )
 . /
 .
 . :
 .
 . ( ) ( )
 . /
 .
 . :

. /

. /

. /

. /

. /

. /

. /

( )

. /

. /

.( )

/

.( )

( )

	.	/
.		:
.	/	
		.
.	:	:
.	.	.
.	/	
	.	/
	.	:
.	/	
	.	/
.	.	.
.	( )	( )
		/
	.	.
.	/	( )

. / ( )
 . /
 : :
 .( ) ( )
 . /
 . / ( )
 . / / ( )
 . / / /
 . / :
 . / / /
 .( ) ( )
 . /
 . / ( )
 . / / /

.( )

( )

/

( )

/

( )

/

( )

:

: ( )

/

:

:

/

:

.( )

.

( )

/

:

/

.

/

:

.( )

( )

/

:

/

.

/

:

.( )

/

:

/

.

/

:

/

/

:

.( )

( )

/

.

:

.( )

( )

/

.

:

/

:

/

/

:

/

: _____ ( )

/

.( )

/

. :
 . :
 . /
 . :
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . :
 . /
 . :
 . /
 . /
 . :
 . /
 . :
 . :
 . /
 . /

. ( ) :

. / :

. / . :

. ( ) :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

. ( ) / :

.( ) ( )

/

:

.( ) ( )

/

:

/ ( )

/

:

.( ) ( )

/

:

.( )

/

:

:

.( )

/

:

	.		
	.		/
	.		:
	/		
.			/
.			:
	.		
	.( )		( )
.			/
			:
	.		
	.( )		( )
	.		/
			:
.	.( )		( )
		.	
			/
			:
	:		
			( )
	.		
	.		/
			:
	.		
	.( )		( )

. /
 :
 . /
 /
 :
 :
 . /
 :
 :
 . ( ) /
 :
 . ( ) ( ) /
 :
 :
 . /
 :
 :
 . /
 :
 :
 . /
 :
 :
 . /
 :
 :

. /
 . :
 . /
 . /
 .
 . / ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . / ( )
 . /
 . :
 .

.( ) ( )

/

.

.

:

.

/

/

.

.( ) ( )

( )

.

/

.

:

.

/

/

.

:

.

.( ) ( )

( )

/

.

:

.

:

.

/

/

.

:

.

.
 .( ) ( )
 . /
 . :
 . :
 . /
 . /
 . :
 . :
 .( ) ( )
 . /
 . :
 . :
 . /
 . /
 . :
 . :
 . /
 . /
 . :
 . :
 . /
 . /
 . :
 . :
 . /
 . /

. :
 . / :
 . / :
 . :
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . / :
 . :
 . / ( )
 . / :
 . :
 . / :
 . / :
 . / :
 . ( ) ( )
 . /

.	:
.	
.( )	( )
.	/
.	:
.	
.( )	( )
.	/
.	:
.	:
.	/
.( )	/
.	:
.	/
.	/
.	:
.	/
.	/
.	:
.	/
.	( )
.	/
.	:
.	:

( )

/

/

.

/

/

:

.

:

.

/

/

:

.

:

.

.

/

/

.

:

.

.

.

.

/

:

.

/

/

.

.

/

( )

		.	:
	.	/	
	.		/
.			:
	.	/	
	.		/
	.		:
	.		:
	.	/	( )
	.		/
	.		:
	.	/	
	.		/
.	.		:
/	.		( )
	.		/
	.		:
	.	/	( )
	.		/
	.		:
	.	/	

.( )

( )

/

:

:

/

.

/

:

:

/

:

:

:

:

.( )

( )

:

/

.

/

/

.

:

/

.

/

. / ( )

. /

. /

:

. /

/

. /

:

/

.

.

. /

:

. /

.

.

:

. /

/

.

.

.

. /

:

:

/

.

/

.

:

. /

/

.( )

( )

/

.( )

( )

/

:

. /

/

:

:

. /

/

. /

/

:

.( )

( )

/

.	.	.	.
	( )		( )
	.		/
	.		:
.	/	.	/
.	.	.	:
.	( )	.	( )
	.		/
.	.	.	:
.	( )	.	( )
	.	.	/
.	/	.	/
.	.	.	:
.	.	.	( )

. /
 . :
 . /
 . ( ) /
 . :
 . ( )
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . /
 . /
 . :
 . :
 . :
 . / ( )
 . /
 . :
 . :

. /
 .( ) /
 :
 .
 :
 .
 /
 .
 :
 .
 /
 .
 :
 . /
 .
 /
 .
 :
 .
 :
 .( ) ( )
 . /
 .
 .( ) ( )
 . /
 :
 .

.	(	)		(	)
	.			/	
	.				
	/				
	.			/	
	.				
	/				
	.			:	:
	.			<hr/>	
	.			/	
	.			/	
	.			:	
	/			:	
	.			/	
	.			:	
	.			:	
	/			:	
	.			/	
	.			:	
	.			:	
	/			:	
	.			/	

.( )

( )

/

:

/

/

:

:

/

/

:

/

/

.( )

:

:

/

:

:

/

.( )

/

:

:

. /
 :
 .
 . /
 :
 . ( )
 . /
 :
 :
 . /
 . ( ) ( )
 . /
 :
 :
 . /
 :
 :
 . /
 :
 :

. /
 . /
 . /
 . /
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :
 . ( ) ( )
 . /
 . :

	.	/					.	/
			.	/			.	/
				.				/
		.	/				.	/
				.				/
	.						.	/
		.	/				.	/
.(				)				/
			.	(	)		.	/
	.			)				/
		.	/				.	/
.(				)				/
		.	/				.	/
			.				.	/

/

.

.

/

.

.

/

.

/

( )

.

/

.

/

.

.

.

/

.

.

/

.

/

.

.

/

.

/

.

.

/

.

-

/

.

.

/

. /
 /
 :
 . /
 . /
 - /
 . /
 - /
 . /
 . :
 /
 . /
 /
 /
 /
 ( ) /
 /
 /
 /
 /

ج- فهرس المحتويات

١	١
٢	٢
٣	٣
٤	٤
٥	٥
٦	٦
٧	٧
٨	٨
٩	٩
١٠	١٠
١١	١١
١٢	١٢
١٣	١٣
١٤	١٤
١٥	١٥
١٦	١٦
١٧	١٧
١٨	١٨
١٩	١٩
٢٠	٢٠
٢١	٢١
٢٢	٢٢
٢٣	٢٣
٢٤	٢٤
٢٥	٢٥
٢٦	٢٦
٢٧	٢٧
٢٨	٢٨
٢٩	٢٩
٣٠	٣٠
٣١	٣١
٣٢	٣٢
٣٣	٣٣
٣٤	٣٤
٣٥	٣٥
٣٦	٣٦
٣٧	٣٧
٣٨	٣٨
٣٩	٣٩
٤٠	٤٠
٤١	٤١
٤٢	٤٢
٤٣	٤٣
٤٤	٤٤
٤٥	٤٥
٤٦	٤٦
٤٧	٤٧
٤٨	٤٨
٤٩	٤٩
٥٠	٥٠
٥١	٥١
٥٢	٥٢
٥٣	٥٣
٥٤	٥٤
٥٥	٥٥
٥٦	٥٦
٥٧	٥٧
٥٨	٥٨
٥٩	٥٩
٦٠	٦٠
٦١	٦١
٦٢	٦٢
٦٣	٦٣
٦٤	٦٤
٦٥	٦٥
٦٦	٦٦
٦٧	٦٧
٦٨	٦٨
٦٩	٦٩
٧٠	٧٠
٧١	٧١
٧٢	٧٢
٧٣	٧٣
٧٤	٧٤
٧٥	٧٥
٧٦	٧٦
٧٧	٧٧
٧٨	٧٨
٧٩	٧٩
٨٠	٨٠
٨١	٨١
٨٢	٨٢
٨٣	٨٣
٨٤	٨٤
٨٥	٨٥
٨٦	٨٦
٨٧	٨٧
٨٨	٨٨
٨٩	٨٩
٩٠	٩٠
٩١	٩١
٩٢	٩٢
٩٣	٩٣
٩٤	٩٤
٩٥	٩٥
٩٦	٩٦
٩٧	٩٧
٩٨	٩٨
٩٩	٩٩
١٠٠	١٠٠

Handwritten text consisting of approximately 25 lines of cursive script, mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page.

-

-